

ANATOLIA

Aylık Turizm ve Kùltür - Sanat Dergisi

ÖZEL SAYI :

TERMAL TURİZM

- *Türkiye'deki Termal Kaynakların Potansiyeli ve Genel Özellikleri*
- *Termal Turizm Olayı ve Yalova Kaplıcaları*
- *Ülkemizin Madensuyu Potansiyeli*
- *Dünya'da ve Türkiye'de Termal Turizmin Önemi*
- *Termal Turizm Alanında Örnek Bir Kuruluş: TURBAN Yalova Termal*
- *Jeotermal Kaynaklarımızın Değerlendirilmesi*
- *Kaplıca Hekimliğinin Çağdaş Gelişimi*
- *Kaplıca Mimarlığı ve Kaplıcalarımız*
- *Termal Suların Sağlık Alanında Kullanımı*

Yıl : 2 Sayı : 17 - 18
Mayıs - Haziran 1991
10.000 TL (KDV Dahil)

TERMAL OTEL ORUÇOĞLU AFYON

**250 YATAK KAPASİTESİ, AYRICA 200 YATAK KAPASİTELİ 28 APART VİLLASI,
KAPALI VE AÇIK YÜZME HAVUZLARI, OLAGANÜSTÜ SPOR OLANAKLARI,
HER ODASINDA UYDU YAYINI İLE RENKLİ T.V., ODALARINDA TELEFON VE BUZDOLABI,
TERMAL BANYO, NİTELİKLİ PERSONELİYLE GERÇEK BEŞ YILDIZ KONFORU,
RÜYALARINIZIN SAĞLIKLI YAŞAM, SPOR VE KÜR MERKEZİ...**

**Romatizmalar, Eklem sertlikleri,
Çocuk felci, Kısırlık, Böbrek ve idrar yolu taşları,
Astım ve Bronşit, Dolaşım bozuklukları,
Cilt hastalıkları ve Enfeksiyonlar
Uzman kadrosunun denetiminde sağlanabilecek
Zayıflama ve Sağlık Kürlerimiz yönlendirilecek.
1991'de Sizleri konuk etmek mutluluğumuz olacaktır.**

Büro

ORUÇOĞLU İŞHANI KAT:3
Tel: (491) 34111 AFYON

ORUÇOĞLU HOLDİNG

Otel

Ömer-Gecek Kaplıca Merkezi
(İSTANBUL-KÜTAHYA yolu üzeri) AFYON

ANATOLIA

AYLIK TURİZM VE KÜLTÜR-SANAT DERGİSİ
(A Journal of Tourism and Culture)
MAYIS - HAZİRAN (May - June) 1991

İmtiyaz Sahibi (Publisher)

Adnan HASTÜRK

Genel Koordinatör ve Sorumlu Yazışmaları Müdürü
(Administration Director & Editor - in Chief)

Nazmi KOZAK

Reklam ve Halkla İlişkiler Müdürü
(Advertising & Public Relation Manager)

Cengiz EMRE

Turizm Danışmanı (Tourism Consultant)

Mehmet YEŞİLTAŞ

Yurtiçi Temsilcilikleri
(Domestic Offices)

İSTANBUL

Bülent AĞAOĞLU

Tel: 1460 17 94

İZMİR

Hasan KIRMIZI

Tel: 15 24 25

MERSİN

Metin KOZAK

Tel: 70 023

BALIKESİR

Ayhan GÖKDENİZ

TEL: 22 936

ANTALYA

Turgay ÜNALDI

Tel: 22 20 90

Yurtdışı Temsilcilikleri
(Foreign (Abroad) Offices)

KOSTANZ(Germany)

Ahmet ERTEKİN

Tel: (07531) 151 51

LANDSHUT (Germany)

Kenan AVCI

Tel: (49-871) 286 18

SURREY (United Kingdom)

Olgun ÇİÇEK

Tel: (483) 60 608

YAZIŞMA ADRESİ
(Correspondence Address)

P.K. 589 06425 Kızılay-ANKARA

Dizgi/Typing & Designed by

Serajans

Tel:231 39 68

Baskı/Printed by

DORUK OFSET

ANATOLIA Turizm ve Kültür-Sanat Dergisi, Türkiye Seyahat Acenteleri, tur operatörleri, turistik konaklama ve yiyecek-içecek işletmeleri, turizmle ilgili resmi ve özel kurum ve kuruluşlar ile bu alanda eğitim-öğretim yapan kurumlara yönelik olarak hazırlanmakta ve dağıtılmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ANATOLIA'dan	3
SUNUŞ.....	4
Türkiye'deki Termal Kaynakların Potansiyeli ve Genel Özellikleri Doç. Dr. Şakir ŞİMŞEK.....	5
Termal Turizm Olayı ve Yalova Kaplıcaları Doç. Dr. Hüzhet KAHRAMAN.....	10
Ülkemizin Madensuyu Potansiyeli Nizamettin ŞENTÜRK.....	13
Dünya'da ve Türkiye'de Termal Turizmin Önemi Dr. Toros ÖZBEK.....	15
Termal Turizm Alanında Örnek Bir Kuruluş: TURBAN Yalova Termal.....	30
Jeotermal Kaynakların Değerlendirilmesi Orhan MERTOĞLU.....	34
Kaplıca Hekimliğinin Çağdaş Gelişimi Doç. Dr. Nurten ÖZER.....	35
Kaplıca Mimarlığı ve Kaplıcalarımız Doç. Dr. Nevin ÇEKİRGE.....	40
Termal Suların Sağlık Alanında Kullanımı Prof. Dr. Tansu ARASIL.....	45

ABONE KOŞULLARI

Abone olmak için aşağıda belirtilen abone bedelini Adnan Hastürk adına Türkiye İş Bankası Yenişehir (Ankara) Şubesi 2669677 no'lu hesaba ya da 467014 numaralı Posta Çeki hesabına yatırarak alındı belgesinin fotokopisini P.K. 06425 Kızılay-ANKARA adresine göndermeniz yeterlidir. Adınızı, açık adresinizi, posta kodunuzu, telefonunuzu ve hangi sayıdan itibaren abone olmak istediğinizi lütfen belirtiniz.

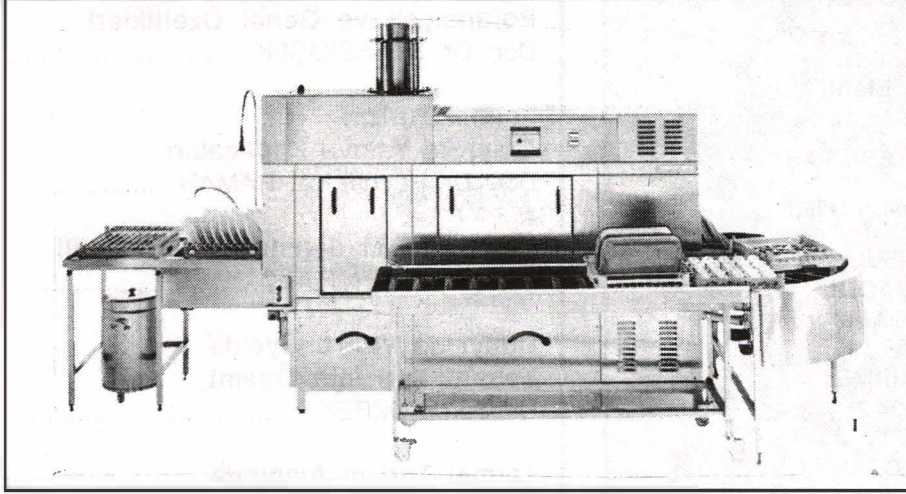
Abone Bedelleri

6 Aylık: 30.000 TL.

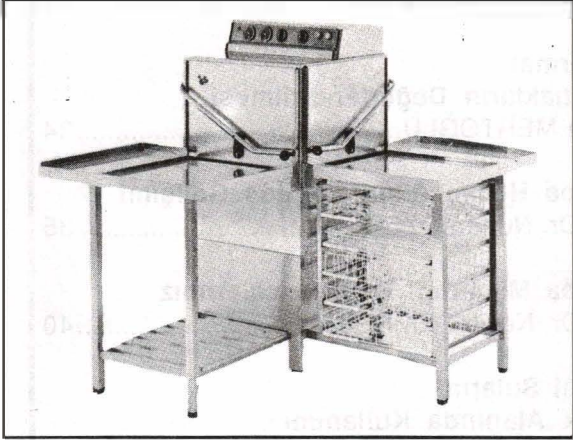
1 Yıllık: 50.000 TL.

winterhalter

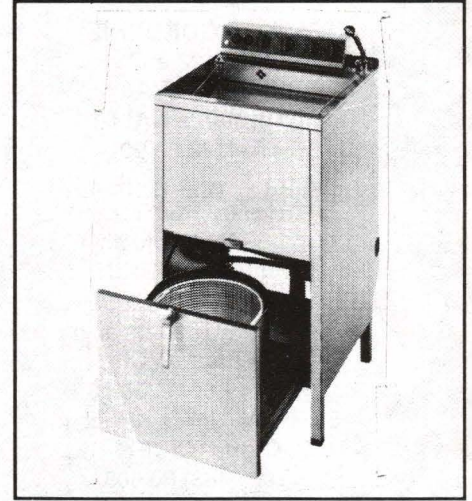
ENDÜSTRİYEL BULAŞIK YIKAMA MAKİNALARI

Tam otomatik basket konveyör tip bulaşık yıkama makinaları

Orta büyüklükte kuruluşlar için basketli yarı otomatik bulaşık yıkama makinaları

Santrifüjli sebze yıkama ve sıkma makinası

MAKPA

DIŞ TİCARET VE PAZARLAMA A.Ş.

GENEL MÜDÜRLÜK

Sümbül Sokak 59, 80620 2. Levent - İSTANBUL

Tel : (1) 169 43 06 - 164 30 76 - 178 07 96

Fax : (1) 169 93 19

Telex : 39516 MPDT TR.

SATIŞ MAĞAZALARI

İSTANBUL

Barbaros Bulvarı, 135/B
80700 Balmumcu - İSTANBUL
Tel : (1) 166 86 38 - 175 13 25

ANKARA

Tunalı Hilmi Cad. 60/2
06660 Küçükesat - ANKARA
Tel : (4) 167 89 65 - 126 28 92
Fax: (4) 128 05 06
Tlx: 42107 MTT TR.

ANTALYA

Kenan Evren Bulvarı
(Konyaaltı Cad.)
Kasapoğlu Apt. 50/L ANTALYA
Tel : (31) 11 34 95 - 17 42 86
Fax : (31) 12 78 31

İZMİR

Mithatpaşa Cad. No:554
35280 Küçükyalı - İZMİR
Tel : (51) 13 52 79

ANATOLIA'dan...

Termal turizm, ülkemizde, başta kendi insanımızın sağlığı, sonrasında da dış turizm açısından çok önemli bir alandır. Ancak, uzun yıllardır kaderine terk edilmiştir. Çok büyük bir turizm potansiyelini taşıması dolayısıyla ANATOLIA Dergisi'nin özel sayılar dizisinin ilkinin **Termal Turizme** ayırdık.

Ülkemizde turizm denilince, her nedense akla hemen gelen ilk alan " deniz-kum-güneş"tir. Ancak çağdaş turizmin sınırları oldukça geniştir. "Deniz-kum-güneş" turizmi, günümüzde geniş kitleleri kendisine çekmekte olsa bile, gelecek açısından birçok risklerle doludur. Çevrenin tahrip edilmesi tehlikesi, denize yönelik turizm hareketlerine etkide bul unacak unsurlardan yalnızca birisidir. Bu nedenle , turizmden ulusal gelirine katkı bekleyen Türkiye'nin ürettiği turizm türlerini çeşitlendirmesinde sayısız yararlar bulunmaktadır.

Bir ülke düşünün; topraklarında 1500'lere varan sayıda termal kaynak bulunsun, ancak bunlardan gereğince yararlanmasın...

Türkiye'den söz ediyoruz. Dergimizin ileriki sayfalarında okuyacaksınız, burada yinelemeye gerek yok; ancak ülkemiz, tarihi ile olduğu gibi yeraltı ve yerüstü zenginlikleriyle de benzersiz... Termal kaynaklarımızın dış turizm açısından önemini bir yana bırakalım; modern tıp araç-gereçleriyle donatılmış, balneoterapi alanında uzman doktor ve sağlık personelinin denetiminde ve modern kaplıca tesislerinin mimari özelliklerini taşıyan termal tıp merkezleri öncelikle kendi insanımızın sağlığı için önemli değil mi?.. Hem turizm denilince, niçin aklımıza ilk olarak başka ülkelerin insanlarına yönelik olanını getiriyoruz; kendi insanımızın hiç mi değeri yok?..

Ülkemizde sayıları 270'leri bulan kaplıca tesisleri bulunmakta. Çoğunluğu il özel idareleri ile belediyelerin denetiminde ve özel kişilerce işletiliyor. Bu kaplıca tesislerinin birkaç tanesi dışındakilerin tıbbi araç-gereçlere sahip , doktor denetimli olması ve çağdaş kaplıcaların mimari özelliklerini taşıması bir yana, çoğunluğu birer hastalık yuvası işlevini görmektedir; buralara gidenler, bırakınız mevcut sağlık bozukluklarından arınmak, daha başka hastalık yapıcı mikroplar kapmaktadırlar...

Yararlanmaya hazır bu kadar çok sayıda termal kaynağımız bulunmasına karşılık niçin bunlardan gereğince yararlanamıyoruz?..

Türkiye, 1980'li yıllarla birlikte dışa yönelik "deniz-kum-güneş" ağırlıklı turizm yatırımlarına çok büyük teşvikler verdi; yüz milyarlarca kredi herhangi bir plana bağlı olmaksızın yatırımcılara sunuldu. Verilen bu teşvikler sonucunda, dört ve beş yıldızlı otel enflasyonu doğdu, bu arda doğal ve tarihi alanlar bozuldu; doğal güzelliklerimiz taş yığınlarına dönüştü ... Keşke o yıllarda "deniz-kum-güneş turizmi" için oluşturulan teşviklerin ve tahsis edilen yüz milyarların bir bölümü termal turizme ayrılabilseydi...

Ancak, termal turizme gereken önemin verilmesi için pek de geç kalınmış sayılmaz. Yeter ki bu alana sözde değil, uygulamada da gereken önem verilsin; teşvikler için ilgili kurumların dikkati çekilebilsin...

Saygılarımızla.

SUNUŞ

Değerli Anatolia Okuyucuları,

Termal turizm, insanların bozulan sağlıklarını tedavi etmek, sağlıklı olanların ise sağlıklarını korumak ve bu yolla yaşam sürelerini uzatmak istemeleri sonucu, kaplıca ve içmece sularının önemini kavramaları ve kaplıca kaynaklarında kurulu tesislere gitmeye başlamaları ile ortaya çıkmıştır.

Zengin bir tarihi geçmişe sahip, çeşitli uygarlıklara beşiklik etmiş olan yurdumuzda eski tarihlerde işletilmiş birçok kaplıca bulunmaktadır. Örneğin, Afyon-Gazlıgöl Kaplıcası, İzmir (Balçova) Agememnon Kaplıcası, Manisa-Sard Kaplıcası, Muğla-Sultaniye Kaplıcası, Ankara-Ayaş Kaplıca ve İçmecesı vb. Ülkemizde Romalılar, Bizanslılar, Osmanlılar dönemlerinde işletilmiş birçok kaplıcalar mevcuttur.

Dünya'da ve ülkemizde, giderek insanların dinlenme ve tatil dönemlerinde sağlıklarının düzenli bir gelişim sağlamasını amaçladıklarından, olağan turizme ve sağlık turizmine olan talebin derecesi de o oranda artmaktadır. Nitekim günümüzde kaplıca, ılıca, deniz ve dağ kürlerinin uygulandığı, dinlenerek tedavi görülen tatil merkezlerinde tatillerin geçirilmesi talebi yaygınlaşmıştır. Bu olgu "Sağlık Turizmi" olarak adlandırılan bir turizm türünün doğmasına yol açmıştır. Böylelikle, turizm ve halk sağlığı arasında bir entegrasyon sağlanmıştır.

Bilindiği kadarı ile yurdumuzda, Gönen, Yalova, Diyarbakır-Çermik, Kırşehir-Terme kaplıcalarının fiziksel planlama çalışmaları yapılmıştır. Bir ülkede, başarılı bir turizm gelişim projesi uygulanması ile planlama yapılmasının ön ve değişmez kuralı, planlama ve uygulama yapılacak alanların kamu elinde bulunması olayıdır. Türkiye'de, içmeye ve banyo yapmaya elverişli şifalı sıcak ve soğuk maden suları "Doğal Servetler ve Kaynaklar" deyimini içerisinde görüldüğünden ve yalnızca bu sular üzerinde devletin **hüküm ve tasarruf hakkı** bulunduğundan iyi bir planlama yapılmasını engelleyici hiçbir yasal durum söz konusu değildir.

Termal turizm tesis sayısı ve niteliğindeki yetersizlik, şifalı su kaynaklarımızın bolluğu karşısında oldukça yüksek boyutludur. Oysa ki, bu turizm türünün geliştirilmesi, bu alanda yeterli ve nitelikli arz yaratılması, ülke ekonomisi ve halk sağlığı için çok değerli bir ulusal katkıyı sağlayacaktır. Söz konusu nedenler, ülkemizde termal turizmin geliştirilmesi yönünde devletimizin, gerek kaplıca alanlarının planlanması gerekse sağlık turizmi yatırımlarının geniş teşvik araçları ile özendirilmesi yolunda öncü ve örnek girişimlerde bulunmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

ANATOLIA Dergisi yöneticilerini çok önemli bir turizm dalı olan Termal Turizme özel bir yayınla bilimsel katkı sağlamalarından dolayı kutlar, dergide yer alan yazıların ilgili kurumlarca dikkatle izleneceği ve değerlendirileceği umuduyla dergi okurlarına saygılar sunarım

Doç. Dr. Nüzhet KAHRAMAN

TÜRKİYE'DEKİ TERMAL KAYNAKLARIN POTANSİYELİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Şakir ŞİMŞEK

Hacettepe Üniversitesi
Mühendislik Fakültesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü
Hidrojeoloji Anabilim Dalı

ABSTRACT

THE POTENTIAL AND GENERAL CHARACTERISTICS OF TURKEY'S THERMAL SPRINGS

Şakir ŞİMŞEK, Associate Professor
Faculty of Engineering, Hacettepe University,
Ankara, TÜRKİYE

Türkiye has taken place on an important geothermal zone. Türkiye has therefore the rich water sources hot and mineralized. At the result of researches being done it is determined that Türkiye has the thermal sources potential which can give services to one million person per day.

In this article, the thermal sources potential and their general properties which are existing in Türkiye have been explained and what be done to extensive using of thermal sources have described.

GİRİŞ

Sıcak su kaynaklarının insanlık tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır; ilk çağlardan beri yerleşim yeri seçiminde önemli bir kriter olmuş, içme suyu, kullanma suyu ve şifalı su olarak kaplıca ve içmece şeklinde bu kaynaklardan yararlanılmıştır.

Son yüzyılda ise, artan ihtiyaçlar ve gelişen teknikler nedeniyle, balneolojik kullanım yanında, enerji üretimi, kimyasal madde üretimi, çeşitli endüstrilerde tek tek kullanımlar veya entegre olarak kullanımlar şeklinde uygulamalara başlanmıştır.

Genelde jeotermal enerji olarak adlandıracağımız sıcak su kaynakları ve doğal buhar kaynaklarının sıcaklıklarına göre çeşitli kullanımları vardır. Daha kapsamlı olarak jeotermal kaynaklar; sıcaklığı yıllık ortalama yüzey sıcaklığının üstünde olan doğal olarak yeraltında oluşmuş ve çevresindeki yeraltı ve yerüstü sularına oranla daha fazla erimiş madde ve gazlar içerebilen su, buhar ve gazlardır, şeklinde tarif edilebilir. Özellikle, günümüzde 180°C'nin üzerinde olanlar elektrik üretiminde; 180°C ile daha aşağıda 40°C'e kadar olan bölümde yer alan sıcak su kaynakları ısıtmacılıkta, çeşitli endüstrilerde ve balneolojide; 40°C'nin altında ise, daha çok balneolojik kullanımda yararlanılmaktadır.

Jeotermal kaynakların Dünya'daki en büyük kullanımlarından birisi olan ısıtmacılık için, halen 15.000 megawatt termal düzeyinde bir yararlanma mevcuttur ve yılda 5 milyon ton fuel oil tasarrufu sağlanmaktadır. Bu kullanımlardan en önemli olanlarından birisi İzlanda'da görülmektedir. İzlanda'nın başşehri Reykjavik ve İzlanda'daki konutların yüzde 90'ı jeotermal enerji kaynaklarından yararlanarak ısıtılmakta, ayrıca elektrik üretimi dahil olmak üzere diğer entegre kullanımdan da yararlanılmaktadır.

Jeotermal kaynakları, ısıtmacılıkta kullanan ülkelerden birisi de, Fransa'dır. Halen 200 bin konut, yaklaşık 3.000 metreden alınan 60°C'lik suyla ısıtılmaktadır ve petrole karşı yüzde 30-40 oranında ucuz bir şekilde bu kaynaktan yararlanılmaktadır.

Doğrudan termal kullanımı genel olarak değerlendirilirse, her yıl artan bir şekilde, 2.000 yılında 33.000 MWt (termalmegawatta) ulaşacak şekilde bir gelişme içindedir.

TÜRKİYE'NİN TERMAL KAYNAK POTANSİYELİ

Bilindiği gibi, Türkiye, önemli jeotermal kuşak üzerinde yer almaktadır. Türkiye, Alp orojenik kuşağının Akdeniz bölümünde yer almaktadır. Diğer ülkelerde olduğu gibi, zengin sıcak ve mineralli

su kaynaklarına sahiptir.

Türkiye'nin genel jeolojik konumuna göre, Batı Anadolu'da graben sistemlerinde, Orta ve Doğu Anadolu'da volkanik alanlarda ve Kuzey Anadolu fayı boyunca yoğun sıcak su kaynakları bulunmaktadır.

Bu dağılıma göre, jeotermal kaynakların, çöküntü (graben) sistemlerinin bulunduğu bölümlerde, Kuzey Anadolu fay zonunda, Orta ve Doğu Anadolu'daki genç volkanik bölgelerde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'de bugün 625 dolayında sıcak ve mineral su kaynağı mevcuttur. MTA'nın yaptığı çalışmalara göre, bunun 325 dolayında olanı sıcak su kaynağı niteliğindedir ve sıcaklıklar da 102°C ile 30°C arasında değişmektedir. Tabii sıcak su kaynağı yanında bazı yerlerde fumarol adını verdiğimiz doğal buhar çıkışları da gözlenmektedir. Bunlardan biri de Denizli-Kızıldere'dedir. Bu sahada daha önce şifa amacıyla olan yararlanma günümüzde elektrik üretimi, sera ısıtılması, kimyasal madde üretimi gibi çok amaçlı hale dönüştürülmüştür. Böyle bir entegre kullanım jeotermal kaynaklardan ekonomik ve daha çok yarar sağlamaktadır. Tuzla alanında açılan kuyularda 174°C'lik rezervuar sıcaklığı bulunan bir alan tespit edilmiş olup ve değerlendirme çalışmaları sürdürülmektedir.

TÜRKİYE'DE TERMAL KAYNAKLARIN MEVCUT DURUMU:

Termal kaynakların mevcut durumu için bir örnek olarak, Denizli-Pamukkale sahasındaki du-

rumu kısaca değerlendirmek gerekmektedir.

Dünyaca çok iyi tanınan ve eşi olmayan bir doğa harikası Denizli-Pamukkale alanında beyaz travertenleri bulunmaktadır.

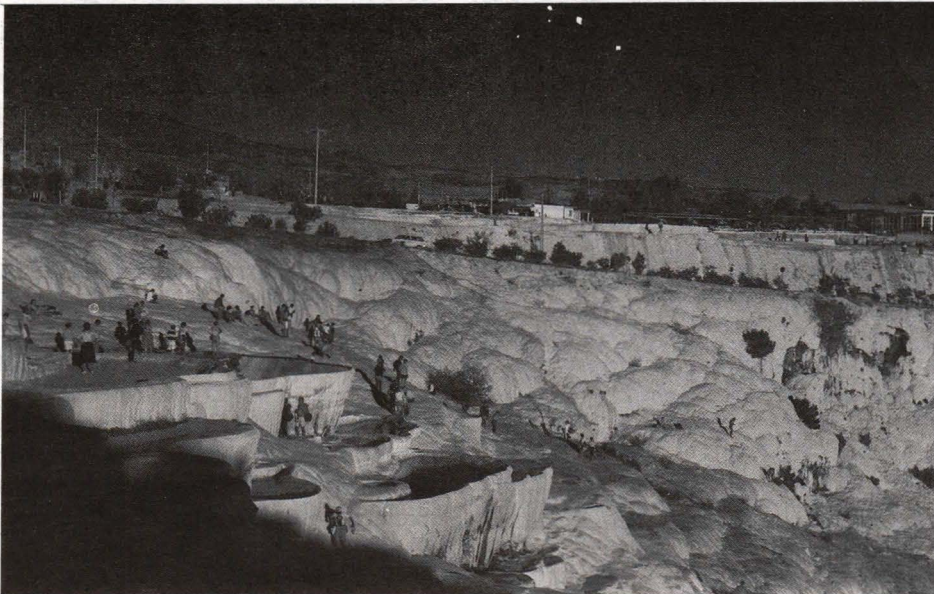
Buradaki sıcak su kaynakları, yani travertenlerde oluşan sıcak su kaynakları, yıllarca önce Romalılar ve Bizanslılar tarafından kullanılmıştır.

Pamukkale'de gelişigüzel bir kullanım olduğu görülmektedir. Travertenler üzerinde turistik tesisler mevcuttur. Bu tesisler, alanın korunmasıyla ilgili tedbirler alınmadan inşa edilmişlerdir. Başbakanlık Özel Çevre Koruma Kurumu tarafından koruma altına alınan 12 yöremizden biri olarak ilan edilmiştir.

Bu kararı geç kalmakla beraber olumlu bir adım olarak görüyoruz. Diğer alanlarda da aynı şekilde tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Pamukkale'de travertenlere yeterince termal su verilemediği, kirli su verildiği ve düzenli kanalizasyon sisteminin bulunmadığı bilinmektedir. Ayrıca bazı bölümlere sıcak su verilmemekte, dolayısıyla travertenler siyahlaşmaktadır.

Pamukkale'ye çok yakın ve aynı fay zonu içinde yer alan Karahayıt'ta sıcak su kaynakları vardır. Ancak, daha önceki yıllardaki güzel doğal görünümünü bugün bulamamaktayız. Gelişigüzel termal su kullanımıyla ve civarda açılan birçok kuyu nedeniyle suyun yeri, akım yönü değişmiş ve bu güzel doğa harikası kaybolmaya yüz tutmuş bulunmaktadır. Belki de bir sene sonra veya yakın bir gelecekte bu doğal güzellik hiç görülmeyebilir. Karahayıt sıcak su kaynağının renkli travertenleri-

nin önceki şekliinden beşte biri bile kalmamış durumdadır.

Bazı termal merkezlerimizde dar çaplı da olsa kısmen koruma altına alınmış alanlarımız vardır.

Kütahya-Gediz Abide kaynağı, 80°C sıcaklığındadır ve çok güzel traverten oluşumlarına sahne olmuştur. Kaynak çevresi dar da olsa korumaya alınmıştır.

Türkiye'deki ilk jeotermal sondajlar, 1963 yılında MTA tarafından Balçova alanında başlatılmıştır. Bu alanda başlatılan çalışmalar o yıllarda yoğun kabuklaşma (kalsiyum karbonat birikimi) nedeniyle kullanılamamıştır. Daha sonra ise, kuyu içi eşanjörü denilen sistemle bu sorun önlenmiştir.

Bu sistemin uygulanmasıyla, sahada moteller, üniversite binaları ısıtmaya ve yeni termal tesisler kurulmaya başlanmıştır. Bir diğer örnek de, Afyon-Ömer sahasıdır. Kabuklaşma nedeniyle 15 gün gibi kısa bir süre içinde taşıma boruları tıkanmakta ve devamlı bir maliyet artışı getirmekteydi. Borular sık sık değiştirilmekte ve atılmaktaydı. Ancak, son yıllarda geliştirilen kuyu içi eşanjörü sistemi, bunun yanında inhibitör uygulamaları, yani kuyu içinde kabuklaşma noktasından önce kimyasal madde enjekte edilmesi (başlıca amino fosfonat) ile kabuklaşma tamamen önlenmiş, dolayısıyla kullanım artmıştır. Ayrıca, turizm öncelikli alan ilan edildiği için yatırımlar da hızlanmıştır. Şehir ısıtmacılığı için de fizibilite çalışmaları sürdürülmektedir.

Kuyu içi eşanjör sisteminde rezervardaki su üretilmemekte, sadece temas yoluyla U şeklindeki borularda ısı transferi sağlanmakta, kapalı devrede temiz su, ısıtma tüketim alanlarındaki ısı ihtiyacını karşılamakta ve tekrar dönmektedir. Burada eşanjöre 40°C olarak giren su, yaklaşık 60°C civarında çıkmaktadır. Duruma göre de daha değişik sıcaklık aralıklarında da düzenlenebilmektedir. Bu uygulama Avrupa'da ilk defa Türkiye'de MTA tarafından gerçekleştirilmiştir. Dünya'da ise üçüncü uygulama olup başarılı sonuç alınmıştır. Balçova ve Afyon dışında Simav-Eynal, Sakarya-Kuzuluk ve İzmir-Seferihisar'da da uygulama vardır.

Yurdumuzda jeotermal akışkan kullanılarak yapılan ısıtmacılıkta en önemli uygulama, Balıkesir-Gönen ilçe merkezindedir. Burada 1.500 konutun ısıtılması, 60 tabakhaneye proses ısısı sağlan-

ması; tutkal ve kauçuk fabrikasına da aynı zamanda sıcak su temini yapılmaktadır. Bu sistem yaklaşık 60 litre/saniyede 86°C jeotermal su ile çalışmakta olup verilen değerlere göre 5.000 ton/yıl petrol eşdeğeri enerji tasarrufu sağlanmakta ve önemli döviz tasarrufu da elde edilmiş olmaktadır.

Gönen'de kuyu dışı eşanjör sisteminde playt (plate) tipi eşanjör kurulmuştur. Isıtma sisteminde temiz su dolaşmakta, yani normal jeotermal su kuyudan çıktığı gibi doğrudan ısıtmaya verilmemektedir.

Gönen'deki termal tesislere sıcak su temini jeotermal su ile sağlanmaktadır. Burada entegre bir kullanım vardır. Önce ısıtmada, daha sonra da balneolojik, kullanım için su aynı kuyudan sağlanmaktadır.

Bazı alanlarda MTA arama çalışmalarını sürdürmektedir. Bunlardan bir tanesi Kütahya-Simav alanıdır. Burada yine, kuyu içi eşanjör sistemi ile sığ kuyulardan ısı çekilmekte ve ısıtmacılıkta kullanılmaktadır. Açılmış derin kuyuda rezervuar sıcaklığı 164°C ölçülmüş olup, bu kuyudan 260 ton/saat debide akışkan üretilmiştir. Simav kentinde konutların ve diğer tesislerin ısıtılması amacıyla inşaat çalışmalarına başlanmıştır. Diğer bir önemli jeotermal alanı da İzmir-Seferihisar alanıdır. Rezervuar sıcaklığı 153°C olan bu alandaki kuyular İzmir Valiliği Özel İdaresi'ne devredilmiş durumda ve yörede sera ısıtılmasında kullanılmak amacıyla, fizibilite çalışmaları sürdürülmektedir.

Entegre kullanımlarından bir tanesi de, akışkan içinde yer alan karbondioksitin üretimidir. Karbondioksit, Türkiye'de daha önceki yıllarda kireçtaşından elde edilmekteydi. Ancak 1986 yılından beri Denizli-Kızıldere sahasında üretilen karbondioksit, yılda 40.000 ton kapasiteli bir tesiste gerçekleştirilmekte ve Türkiye'nin önemli bir ihtiyacı çok saf ve ucuz bir şekilde karşılanmaktadır. Jeotermal kaynaklardan yararlanarak yaklaşık 110.000 metrekare sera sıcak su ile ısıtılmaktadır ve ekonomik olduğu için talep fazladır.

Sıcak su kaynakları diğer kullanımlarla beraber kimyasal bileşimleri nedeniyle, dokuma sanayiinde yıkama suyu olarak, hem ıslınsından hem de kimyasal içeriğinden yararlanılmaktadır. Sarayköy İplik Fabrikası yıllardan beri bu kaynağı kullanmaktadır.

Türkiye'de jeotermal kaynaklardan konut, sera

ısıtılması kimyasal madde üretimi, sanayiide kullanım, elektrik üretilmesinde, turizm ve sağlık amacıyla yararlanılmaktadır.

Sıcak su kaynaklarının genel bir potansiyelini hesaplamak için bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, mevcut su miktarı ve kullanılabilir alt sınır 35°C alınarak debi değerlendirilmesiyle bir potansiyel elde edilmiştir. Bu potansiyelin dağılımı Türkiye'de mevcut sayıları, yani 35°C'nin üzerindeki kaynak sayısı alınarak, 1990 yılı başında çıkarılan envanter değerlerine göre toplam 810 MWt bir ısı potansiyeli mevcuttur. 1990 yılında açılan yeni kuyularla yaklaşık 1000 MWt'a ulaşan bu potansiyel kullanılması halinde ülkemiz ekonomisine 5 trilyon TL'lık bir katkı sağlanacaktır.

TERMAL TURİZM

Jeotermal kaynakların bir diğer önemli bir kullanım potansiyeli olarak termal turizm önemli yer tutar. Türkler kaplıca geleneğine sahip olmalarına rağmen, bugünkü uygulamalara baktığımızda, bu kullanımın mevcut potansiyel gözönüne alındığında yeteri kadar yaygın olmadığını görüyoruz. Ancak, Osmanlılar'ın Avrupa'da buldukları zamanlarda kurdukları kaplıcalar günümüzde bu ülkeler tarafından örnek olarak gösterilmekte ve takdirle karşılanmaktadır.

Türkiye'de ise Avrupa düzeyinde olmamasına rağmen 5-6 alanda kurulu termal tesisler vardır. Bunlardan biri de Yalova'dadır. Büyük Önder Atatürk'ün emriyle koruma altına alınmıştır. En azından çevresi korumaya alınmış bir şekildedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Türkiye'deki bütün sıcak su kaynaklarının ve açılmış kuyuların birlikte 350 milyon litre/gün debisi mevcuttur. Bu değer Turizm Bakanlığı verilerine göre 1 milyon kişinin yararlanabileceği düzeydedir. Ancak, bunun uygulamada böyle olmadığı görülmektedir. Bu potansiyelin çok azından, belki yüzde 1'inden ancak yararlanabilmekteyiz.

Avrupa'da ise bu oran oldukça yüksektir. Bunun yanında, Türkiye'de, il özel idareleri ve belediyeler son yıllarda büyük bir atılıma girmişlerdir. Bu kurumlar, yörelerindeki sıcak su kaynaklarını geliştirmek, bir an evvel devreye sokmak, turizme ve sağlığa yönelik olarak yararlanmak üzere yoğun bir girişimde bulunmaktadırlar. Son 10 yılda bu gelişme özellikle hissedilmektedir.

MTA verilerine yılda 200 litre/saniye debide bir artış sağlanmakta ve yaklaşık yüzde 5'lik ek kapasite oluşmaktadır. Türkiye'de açılan kuyulardan yüzde 90 oranında su bulunmaktadır.

MTA tarafından uzun yıllardan beri yapılan araştırmalar sonunda açılan kuyularla termal su temin edilen başlıca merkezler aşağıda sıralanmıştır:

- Afyon-Ömer, Gecek, Heybeli, Gazlıgöl ve Çay
- Amasya-Terziköy, Gözlek, Hamamözü
- Ankara-Kızılcahamam, Haymana, Ayaş ve Melikşah
- Aydın-Alangüllü
- Balıkesir-Gönen, Kepekler, Pamukcu
- Bolu

- Bursa-Armutlu
- Çankırı-Cavundur
- Çorum-Beke
- Diyarbakır-Çermik
- Erzincan
- Eskişehir-Merkez ve Sarıcakaya
- İzmir-Çeşme, Balçova
- Kahramanmaraş-Süleymanlı
- Kırşehir-Terme, Kaman, Savcılıbüyükoba
- Konya-İlgin, Beyşehir, Köşk
- Kütahya-Simav, Eynal, Çitgöl, Yoncalı
- Nevşehir-Kozaklı
- Rize-Ayder
- Sakarya-Kuzuluk
- Samsun-Havza, Ladik (Kocapınar)
- Tokat-Sulusaray, Reşadiye
- Yozgat-Boğazlıyan, Sorgun
- Niğde-Sofular..... gibi merkezler sayılabilir.

SONUÇLAR

1- Türkiye termal kaynak ve dolayısıyla jeo-termal enerji açısından zengin olup kaynak sayısı, ülke çapında yayılımı ve çeşitlilik bakımından Avrupa ve Ortadoğu'da önemli bir konumdadır. Bu kaynakların yeterince araştırılıp değerlendirilerek enerji, turizm, sağlık ve çeşitli endüstrilerde endetgre olarak kullanılması yurdumuza ekonomik ve sosyal açıdan büyük katkı sağlayacaktır.

2- Bugüne kadar birçok termal merkez planlı bir düzenlemeden mahrum kalmıştır. Yerel imkanlar ve yetersiz teknik bilgilerle geliştirilen yapılar kullanım ve kirlenme yönünden önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu konuda özellikle DPT, Kültür, Turizm, Sağlık, İçişleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıkları, üniversiteler ve yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir.

3- DPT ve ilgili Bakanlıklarca turizmin çeşitlendirilmesi amacıyla termal alanlardaki yatırımlara teşvik ve öncelik verilmeye başlanmıştır. Son yıllarda il özeiidareleri ve belediyeler yörelerinde bulunan termal tesislerin kapasitelerini artırmak ilave ve modern tesis kurma amacıyla çalışmalarını hızlandırmışlardır. Ancak, öncelikle illerdeki mevcut bütün sıcak suların en son verilere göre envanterinin çıkarılması, hidrojeolojik ve balneolojik açıdan değerlendirilerek belirlenecek önceliklere göre önlemler alanlardan başlanarak yatırımlar yapılmalıdır. Bir ilde yapılacak yatırımlara, bütün kaynaklara aynı anda değil sırayla ve en fazla katkıyı sağlayacak olanlardan başlanmalıdır.

4- Bazı sahalarda eşsiz doğa güzelliği oluşturulan termal kaynak ve dolayının korunması çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, sıcak suların ihtiyaca ve gerekli tekniğe uygun olarak kaptajı ve tedavi edici özelliğinden bir değişiklik meydana gelmeden hizmete sunulması ve koruma alanlarındaki kurallara uyulması önem taşımaktadır. Ancak, birçok termal alanda bu konuya yeterince önem verilmediği görülmektedir. Geçtiğimiz günlerde SİT alanı ilan edilerek özel korumaya alınan Pamukkale'deki koruma çalışmaları geç de olsa olumlu adım olarak görülmekte ve bu uygulamaların yaygınlaştırılması arzu edilmektedir.

5- Termal suların kimyasal ve fiziksel özelliklerinden dolayı 70'li yıllarda görülen kabuklaşma gibi bazı sorunların çözümü bu konudaki yatırımları cesaretlendirici yönde etkilemiştir.

6- Bugüne kadar açılan kuyularda termal su bulma oranı %90 oranında olup, bu yüksek bir orandır. Arama ve değerlendirme çalışmalarında yeni teknik yöntemler (izotop çalışmaları, radon vb.) kullanılarak daha isabetli ve sağlıklı değerlendirme imkanları doğacaktır.

7- Mevcut yasalar güncel hale getirilmeli özellikle jeotermal kaynaklarla ilgili yasa bir an önce yürürlüğe girmelidir.

8- 1970'li yıllarda hemen hemen yok denecek durumda olan ısıtmacılık günümüzde 45 MWt düzeyine ulaşmış, 4000 konut karşılığı ısıtmacılık 100.000 m2 sera ve 40.000 ton/yıl kapasiteli CO2 üretimi, tutkal dokuma fabrikalarında proses ısısı, sağlık ve turistik amaçlı kullanım yaygınlaşmaya başlamıştır. Halen toplam ticari kullanım yaklaşık 40.000 ton/yıl fuel oil eşdeğeri düzeyine ulaşmış bulunmaktadır.

Sonuç olarak; ülkemizdeki sıcak ve mineralli sular gereği gibi araştırılıp geliştirildiği, içte ve dışta yeterince tanıtıldığı taktirde, yatırımların artması beklenmektedir. Böylece hem sağlık, iç ve dış turizm, hem de enerji üretimi yoluyla ülkemize ekonomik ve sosyal açıdan büyük katkı sağlayacaktır.

TERMAL TURİZM OLAYI VE YALOVA KAPLICALARI

Doç. Dr. Nüzhet KAHRAMAN

ABSTRACT

THE EVENT OF THERMAL TOURISM AND THERMAL SPRINGS OF YALOVA

Nüzhet KAHRAMAN, Associate Professor

Although existence of reach and abundant wholesome water sources in Türkiye, the number of thermal and climatic establishments is rather small. When considering that the habit of camping in a tableland and going to the thermal springs of Turkish People has become traditional and the thermal establishment has met with an extensive demand, it is a fact Türkiye has not being properly developed in respect of the number of qualified thermal establishment.

In this article, the historical and actual importance of thermal springs of Yalova have been accentuated as being qualified one where the number of them is not much in Turkey and the features of these establishments have been pointed out.

Tedavi niteliği taşıyan sıcak, ılık ve soğuk kaynaklarından insanların yararlanmaya başlayışının tarihi oldukça eskidir. Ülkemizde, 1300 dolayında sıcak ve soğuk maden suyu kaynağı bulunmaktadır. Bu kaynaklardan 229'unun tedavi amacı ile kullanılabilirliği bilimsel araştırmalarla saptanmıştır. Şifalı su kaynaklarından sağlık ve din etkenleri altında yararlanıldığını ve ilk ilk insanların şifalı sulara büyük önem verdiklerini tarihin ilk dönemlerinden kalma çeşitli eserlerden öğrenmekteyiz. Nitekim, hidroloji ve klimatoloji hakkında ilk eser, Millat'tan 450 yıl önce hekimlerin babası sayılan Hipokrat tarafından yazılmıştır (AVŞAROĞLU, 1968, s.9)

Termal turizmin dünya turizmi çerçevesinde özel bir yeri bulunmaktadır. Bu turizm türünün işlevi ve ona duyulan gereksinimler nedeni ile konu "turizm" ve "halk sağlığı" şeklinde çift yönlü olarak ele alınmaktadır. Dünya'da ve ülkemizde, giderek insanlar tatil dönemlerinde sağlıklarının düzenli bir gelişim sağlamlamasını amaçladıklarından, termal (sağlık) turizme olan talebin derecesi de artmaktadır. Nitekim, günümüzde kaplıca, ılıca, deniz ve dağ kürlerinin(*) uygulandığı dinlenerek tedavi görme tatil merkezlerinde (Termal İstasyonlarda) tatillerin geçirilmesi yaygınlaşmıştır.

Gelişmiş ve gelişme yolunda olan ülkelerde, ilerleyen teknoloji ve otomasyon içerisinde makinanlaşma, sanayileşme ve kentleşmenin sonucu olan çevre ve hava kirliliğinin insan sağlığını bozması, işgücü verimini azaltan bir ortam yaratmıştır. Ayrıca, kronik hastalıkların, romatizma, artroz, kansızlık, astım, bronşit, sinir tansiyonu, kırıkçıkık, çeşitli metabolizmik rahatsızlıkların çalışanlarda iyileşene dek işgücü kaybına yol açtığı bilinmektedir. Üretim fonksiyonlarını emek, sermaye ve toprak oluşturduğuna göre, işgücü miktarında oluşan kayıpların üretim hacmini olumsuz olarak etkileyeceği de ekonomi biliminin gereklerinden biridir. Çalışanların sağlığının bozulmasının ekonomiye getirdiği kayıpları araştıran İsviçreli Wirth, 350.000 ücretlinin yukarıda sayılan rahatsızlıklar nedeni ile 4 gün çalışmadığını ve günlük ücretin ortalama 10 dolar olduğunu varsayarak anılan olayın 14 milyon dolar ücret kaybına yol açacağını ve işletmede boşa geçen zamanın doğurduğu düzensizliğin ücret kayıplarının iki buçuk katı olacağı varsayımıyla 35 milyon dolarlık endüstriyel kaybın oluşacağını ortaya koymuştur. (CHARVAT, 1970 s.8)

Sözü edilen hastalıkların termal ve iklimik kür

(*) Kür: Kaplıca-ılıca-iklim olanaklarından tedavi ve dinlenme amacı ile yararlanma faaliyetini içeren bir terimdir.

uygulamalarıyla giderildiğini anlayan ülkeler, halk sağlığından ve ülkenin ulusal ekonomisinden duyarlı ve sorumlu olmanın gereği olarak, termal turizmin geliştirilmesinin topluma ve ülke ekonomisine katkılarını kavrayarak termal turizm tesislerinin nitelik ve niceliklerini arttırmışlardır. Termal su kaynaklarından yoksun veya yeteri ölçüde termal su kaynaklarına da sahip olmayan ülkeler, deniz suyundan yararlanarak telassoterapi merkezi adı verilen termal tedavi ve dinlenme üniteleri geliştirmişlerdir.

Ülkemizde 1977 yılı itibariyle 1.502.200 günübirlikçinin, 1.164.300 konaklayıcı küristin (termal tedavi gören) bulunduğu ve 1976 yılı itibariyle romatizmal hastalıklardan 20.930 kişinin hastanelerde yatarak tedavi gördüğü bilinmektedir (KAHRAMAN, 1978, s.72.)

Türkiye'de zengin ve bol şifalı su kaynaklarının varlığına karşın modern termal ve klimatik tesislerin sayısı oldukça azdır. Ülkemiz halkının yaylaya çıkma ve kaplıcalara gitme alışkanlığının geleneksellik kazandığı ve termal tesislerin yoğun taleple karşılaştığı düşünüldüğünde, yurdumuzun nitelikli termal tesis sayısı yönünden cılız kaldığı bir gerçektir.

YALOVA KAPLICALARI

Ülkemizde modern anlamda termal tesisler Yalova ve Gönen kaplıca merkezlerinde kurulmuştur. Bunların dışında, asgari nitelikli sayılabilecek küçük kapasiteli 10 kadar tesis vardır. Ne var ki, diğer kaplıca ve merkezlerimizdeki termal tesisler barakalardan ve sağlıksız yapı ünitelerinden oluşmakta; termal tedavi için gerekli fizyoterapi aletlerinden, diyet uygulaması ve anestezi hizmetlerinden yoksun bulunmaktadır.

Ulu Önder Atatürk'ün buyruklarıyla Cumhuriyet döneminde modern hale getirilen Yalova Kaplıcaları, ülkemizin en önemli termal istasyonlarının başında gelmektedir. "Yalova Kaplıcaları'nın sıcak suları, genellikle, banyo tarzında romatizmal sandromlar başta olmak üzere, hareket sisteminin ağırlı hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Yalova Kaplıcaları'nda beş kaynak bulunmakta ve bu kaynak suları sahip oldukları radyoaktif ve kimyasal özellikler gereği, romatizmal hastalıkların yanı sıra, yüksek tansiyon, kırık-çıkık, ağırlı kadın ve göz hastalıklarının tedavisinde de etkin olmaktadır.

Yalova Kaplıcaları çok eski zamanlardan beri tanınmakta ve işletilmektedir. Bitinya(*) Bölgesi'nde bulunan Yalova Kaplıcaları'nın ilk defa Hellenistik ve Roma devirlerinde kullanıldığı belirtilmektedir. Bizans İmparatoru Konstantin'in İstanbul'u başkent olarak tanınmasından sonra, Yalova Kaplıcaları İstanbul halkı tarafından ilgi görmüştür (MANSEL, 1936, s.5). Haçlı seferlerine katılan yazarlar, Yalova için Helenopolis adını kullanmakta ve Konstantin'in son yıllarda Yalova Kaplıcaları'ndaki sulara girdiğini ifade etmektedirler. Jüntinyen döneminde, Yalova Kaplıcaları'nın büyük bir imar faaliyetine sahne olduğu ve burada mevcut kilise ile hastanenin onarılmasından sonra saray ve hamamlar yaptırıldığı belgelenmektedir. Yazar Prokopius, Yalova'daki hamamların Bizanslılar tarafından dinlenme ve tedavi amacı ile kullanıldığını belirtmektedir. Bizans devri yazarlarının eserlerinde ise, Jüntinyen'in karısı Theodora'nın 525 yılında 4000 kişilik mahiyeti ile Yalova Kaplıcaları'na gittiği, yol üzerinde bulunan kilise, manastır ve darülacezelere büyük yardımlarda bulunduğu belirtilmektedir.

Altıncı asırdan itibaren bilim adamları, bu kaplıcaları, Pythia, Pythion, Pyhia, Therma, Pythion'daki Therma veya Pythia'daki kudret hamamları olarak isimlendirilmişlerdir.

Yalova, 726(1325) yılında Türklerin eline geçmiştir (KATİP ÇELEBİ 1146, s.90). Türkler, İstanbul'un fethine kadar bu yöreyi Bizans gemi ve askerlerinin taazurundan korumuşlardır.

Onyedinci asırda Evliya Çelebi, Yalova hakkında bilgiler vermiştir. Çelebi, ilkbaharda Gebze civarında içmelere gidildiğini ve üç gün bu sulardan içildiğini, perhiz edildiğini, daha sonra kayıklarla karşı tarafa yani Yalova'ya geçilerek sıcak sulara girildiğini ve tedavinin tamamlandığını yazmaktadır.

Ondokuzuncu asırda, yabancı gezginler Yalova Kaplıcaları'nı ziyaret etmişler ve bu yörenin tarihi hakkında incelemelerde bulunmuşlardır. Nitekim, Charles Texier, *La Turquie d'Asie, Geographie Administrative IV* simli yapıtında, Yalova Kaplıcaları sıcak sularının Fransa'daki Aix-Les-Brains Kaplıcaları sularına eşdeğer olduğunu, 1892 yılında İstanbul Tıbbiye Cemiyeti tarafından düzenlenen bir rapor üzerine, Abdülhamit devrinde Yalova'da hamam ve konut gibi sıhhi tesisatın meydana getirildiğini belirtmektedir. Ne var ki,

(*) Bitinya, Anadolu'nun kuzeybatı köşesi olup, kuzeyde Karadeniz, batıda Marmara Denizi, güneyde Sakarya Nehri tarafından sınırlanmıştır bölgedir.

en küçük seyahatin bile sıkı ve sürekli bir kontrol gerektirdiği Abdülhamit devrinde, Yalova Kaplıcaları, İstanbul halkı tarafından gerekli ilgiyi görmemiştir. Meşrutiyet döneminde de herhangi bir gelişme sağlanamadığı için buradaki yapılar tamamiyle harap olmuştur.

Ancak Cumhuriyet döneminde, Yalova Kaplıcaları. üntün termalizm niteliklerine uygun bir biçimde üst yapı ile donatılmıştır. Bu yörenin önemini yakından bilen **Ulu Önder Atatürk**'ün değerlendirmeleri ile kaplıcalar, 1929 yılından itibaren belli bir plân uygulaması sonucunda modern tesislere kavuşmuştur. Atatürk'ün değerlendirmeleri sonucunda, Yalova Kaplıcaları'nda kısa zamanda yıkıntıların yerini doğal güzellikler içerisinde modern termal yapılar almıştır. Kıyı bandındaki Yalova, İstanbul iline bağlı bir ilçe merkezi düzeyine çıkarılmış ve burası Gemlik'ten geçen yol ile Bursa'ya bağlanmıştır. Büyük Önder Atatürk'ün ilkelerini bizzat saptadığı Yalova imar plânının uygulanması konusunda Deniz Yolları ve daha sonra da Denizcilik Bankası'na görevler verilmiştir. Yetkili uzmanların sürekli denetimi altında gerçekleştirilen yatırımlar sonucunda, Yalova Kaplıcaları'nda, tarihi termal otelin yanı sıra Güney I, Güney II Otelleri ve Çınar Oteli kurularak yaklaşık 500 yatak kapasitesi yaratılmıştır.

Yalova kaplıca tesisleri 1979 yılına kadar Denizcilik Bankası tarafından işletilmiştir. Söz konusu tesisler, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı ve tüzel kişiliği bulunan "Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresi" tarafından 1979 yılında yapılan bir anlaşma ile T.C. Turizm Bankası A.Ş.'ne kiraya verilmiştir. Yalova kaplıca merkezinde halen 101 oda, 202 yataklı bir otel ile, yeme-içme ve banyo üniteleri bulunmakta olup, bu tesisler TURBAN Turizm A.Ş. tarafından çalıştırılmaktadır. Ancak, tesiste kür uygulama teknik cihazları ve kür dokto-

ru bulunmamaktadır.

Termal kaynakların halk sağlığı üzerindeki önemli yararlarını gözlemleyen Ulu Önder Atatürk'ün 1929 yılında Yalova Kaplıcaları'nı belli bir plân dahilinde imar ettirmesi, 1930 yılında şifalı su kaynaklarımızın analiz edilmesini talep etmiş olması, Atatürk'ün konuya verdiği önemi açıkça kanıtlamaktadır. Türkiye, gelişme yolunda bir ülke olmasına ve öncelikli sorunlarını çözüme sağlama durumunda bulunmasına rağmen, giderek termal turizm alanındaki yatırım ve işletmeciliklere de gereken önceliği sağlamakla karşı karşıya bulunmaktadır. Kamu tarafından gerçekleştirilecek termal turizm yatırım ve işletmeciliklerinde, kanımızca, sosyal yararı üstün olan gerçek anlamlı, tam teşekküllü termal tedavi ve sağlık turizmi yatırımlarına ağırlık verilmelidir. Sağlığın korunması, eğlence ve spor aktivitelerine dayalı tıbbi açıdan ağırlığı olmayan termal ve iklimatik yatırımlar ise, ulusal kaynakların yeterliliği ölçüsünde ele alanmalıdır. Ulu Önder Atatürk'ün Yalova Kaplıcaları konusunda gösterdiği atılımın diğer önemli kaplıca kaynak merkezlerinde de sağlanmasının kuşkusuz ulusal sağlığa ve ulusal ekonomiye katkıları küçümsenemeyecek boyutlarda olacaktır.

KAYNAKÇA

- AVŞAROĞLU, Mustafa, *Türkiye Kaplıcaları ve İçmeleri* Matbaacılık T.A.Ş. Ankara, 1968.
- ÇELEBLİ, Katip, *Takvibüttevarih*, 1146, Hammer Devleti Osmanîye Tarihi, Türkçe Çevirisi, cilt I, 1329.
- CHARVAT, Joseph, Buhslov, Kocak, *L'Evaluation Economique du Traitement Thermal*, (FITEC) Uluslararası Termalizm ve Klimatizm Federasyonu Yayını, Prag, 1970.
- KAHRAMAN, Nüzhet, *Türkiye'de Sağlık Turizmi*, T.C. Turizm Bankası Yayını, Ankara, 1978.
- MANSEL, Mufid Arif, *Yalova ve Civarı*, İstanbul Müzeleri Yayını, Yayın No:XIII, İstanbul, 1936.
- FORTUNE, Felix, *Le Thermalisme*, Maloine SA. Yayını, Paris, 1975.

ÜLKEMİZİN MADENSUYU POTANSİYELİ

Nizamettin ŞENTÜRK

(Jeoloji Yüksek) Mühendisi
MTA Genel Müdürlüğü
Hidrojeoloji Birim Yöneticisi

ABSTRACT

THE MINERAL WATER POTENTIAL OF TURKEY

Nizamettin ŞENTÜRK
Mineral Research Exploration Institute,
Ankara, TÜRKİYE

The wholesome water has been described as the water which has the mineral substances ingredients peculiar to itself, which is different from the other water due to its special test and some kind gases including and whose treating speciality proven medically and by means of tests.

Such a cold waters have been named as fresh water, spring water and mineral water.

In this article, the information concerning the potential and usage of mineral water of Türkiye has been explained.

Yeraltı suları, yörenin jeolojik-hidrojeolojik özelliklerine göre farklı karakter arz ederler. Bu farklı karakter nedeniyle yeraltı suları değişik sınıflandırmalara tabi tutularlar.

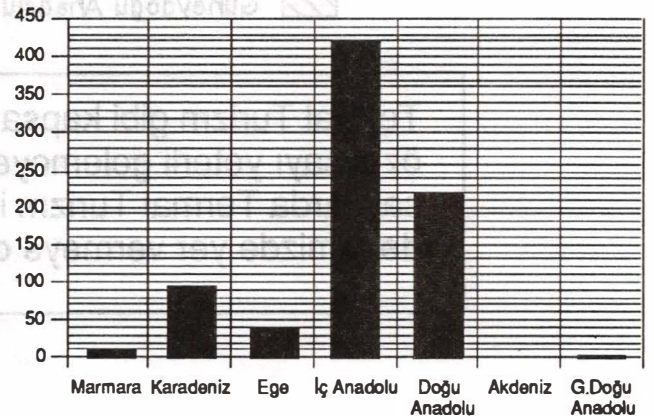
Kendine özgü mineral madde içeriği olan, özel tadı, bir kısım gazları (CO₂ v.b.) ile diğer sulardan ayrılan ve tedavi edici özelliğini tıbben veya dene-melerle ispat etmiş olan sulara "Şifalı Sular" denilmektedir. Bu tür suların soğuk olanlarına içme, iç-mece , madensuyu, ekşisu acısu, sıcaklarına ise kaplıca, ılıca, çermik, kaynarca, girme. kudrethamamı. dağhamamı şeklinde isimler verilmektedir.

Bu tür suların kullanımları çok eski tarihlere uzanmaktadır. Hititler, Asurlar ve Museviler'in tarihi kalıntıları arasında bu tür suların alınması, ile-tilmesi ve işletilmesine yönelik yapıtlara rastlan-maktadır. Eski Yunan ve Romalılar'ın, daha sonra da Türkler'in bu tür sulardan oldukça fazla yarar-landıklarını Anadolu'daki şifalı su yapılarının çok-luğuyla öğrenmekteyiz.

Türkiye, Alp-Himalaya orojenik kuşağı üzerin-de bulunuşu, tektonik hareketlerden oldukça fazla etkilenişi ve genç volkanizmanın etkisiyle şifalı sular bakımından zengin ve şanslı ülkeler arasın-dadır.

Madensularının, bölgeler arası dağılımında ka-ynak sayısına göre Karadeniz Bölgesi, debi duru-muna göre ise İç Anadolu Bölgesi 1. yer almaktadı-r.

ŞEKİL 1
Madensularının Bölgeler İtibariyle Kaynak Sayılarına Göre Dağılımı

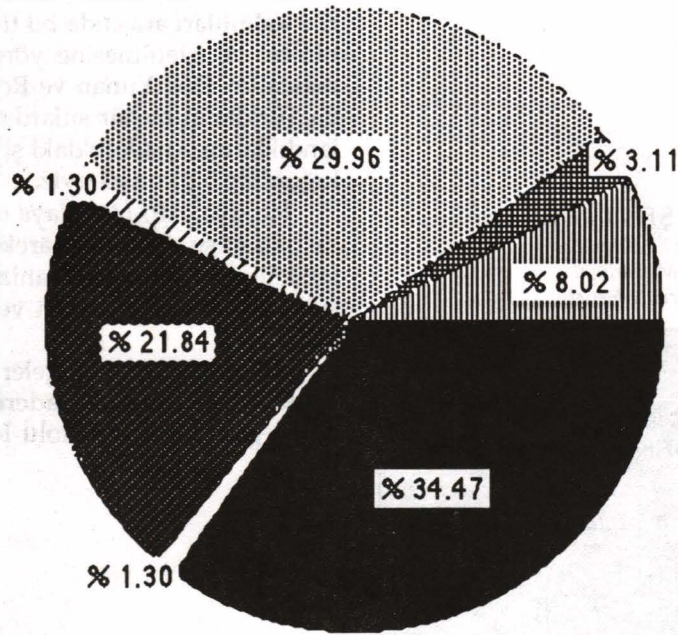
Türkiye'nin madensuyu potansiyeli, MTA'nın şu an elindeki verilere göre 63331 lt/gün'lük bir debiye sahiptir. Bu da günde 300 milyon şişeleme karşılık gelmektedir. Ancak bilinen gerçek şu ki madensuyu pazarına bu potansiyelin ancak % 20'lik bir bölümü yansımaktadır. Bu kadar az kullanımın nedenleri değişiktir, ancak işletmelerin yetersiz oluşu bu nedenler içerisinde en önemlisidir.

Madensularıyla ilgili yönetmelik 1 Eylül 1986

tarif ve 19915 sayılı resme gazete ile yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin çıkarılmasından sonra ancak 12 adet maden suyu işletmesi Sağlık Bakanlığı'ndan ruhsat alarak işletme yapmaktadır. Fakat ruhsatsız işletme yapan 15 adet daha maden suyu şişeleme tesisi olduğu bilinmektedir.

Ülkemizin oldukça zengin madensuyu potansiyeline sahip olmasına karşılık bu sektörün gerekli düzeyde olduğu söylenemez.

ŞEKİL 2: Madensuyu Kaynaklarının Bölgelere Göre Toplam Debileri

	Ege Bölgesi		Doğu Anadolu Bölgesi
	İç Anadolu Bölgesi		Marmara Bölgesi
	Karadeniz Bölgesi		Akdeniz Bölgesi
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi		

Termal Turizm gibi kapsamlı bir konu için bir özel sayı yeterli gelemeyeceği için, önümüzdeki sayılarda Termal Turizm ile ilgili yazılara dergimizde yer vermeye devam edeceğiz.

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE TERMAL TURİZMİN ÖNEMİ

Dr. Toros ÖZBEK
Turizm Bakanlığı

ABSTRACT

THERMAL TOURISM IN THE WORLD AND TURKEY AND ITS IMPORTANCE

Dr. Toros ÖZBEK
Consultant of Ministry of Tourism, ANKARA

Thermal tourism has gained great importance in tourism sector and health tourism particularly in Europe. Turkey is much richer than European countries in mineral waters and spas. But since there aren't sufficient number of curing centers, lack of foundation and because of negative factors, thermal tourism in Turkey could not reach the desired level.

In this article, the importance of thermal tourism in the world and in Turkey, the existing situation, new developments, problems and recommendations are discussed.

GİRİŞ

Milli gelire olan katkısı ve yarattığı döviz, iş ve istihdam olanakları ile diğer yararlı etkinlikleri sayesinde turizm, ülke ekonomisinde önemli bir yer işgal etmektedir. Artan yatırımlarla birlikte turist sayısında ve döviz gelirlerinde önemli derecede artışın sağlanması, konunun hükümet politikası olarak ele alınması sayesinde olmuştur. Bu nedenle, Türkiye'nin gündeminde turizm, çok önemli bir sosyoekonomik konu olarak yer almaktadır.

Turizm; doğa, insan, altyapı, tesis özellikleri ile insan ve insanla arası ilişkilerle donanmış bir sosyokültürel olgu olarak da toplumsal değişim ve gelişimin itici güçlerinden biri haline gelmiştir. Çevrenin korunmasını, değerlendirilmesini sağlayan bir faktör olarak da ayrıca görev yapmaktadır.

Günümüzde sanayileşme ve aşırı kentleşme sonucu ortaya çıkan hava, su ve toprak kirlenmesi, rutubetli ve gürültülü ortamlar ile çevre sorunlarının yarattığı sağlıksız kent yaşam ortamının hızla gelişmesi sonucunda, insanlar ve toplum sağlığı üzerindeki etkileri artmaya başlamıştır. Bunlar; stres, beslenme bozuklukları, bedensel yorgunluklar, romatizma, sindirim, solunum, dolaşım yolları hastalıkları gibi, modern çağın yaygın hastalıkları olarak ortaya çıkmaktadır.

Sağlıksız toplumların işgücü ve üretimi de bu nedenlerle azalmaktadır. Gelişmiş ülkeler insan sağlığını korumak, işgücünü, dolayısıyla üretimi arttırmak, sağlıklı yaşamı sağlamak amacı ile doğal turizm kaynaklarından olan temiz hava, güneş, deniz, şifalı termal suların dinlendirici - tedavi edici özelliklerinden, iklim ve çevre olanaklarından, diğer turizm çeşitleri ile birlikte yararlanarak güncel sorunlarını çözmeye çalışmaktadırlar.

Bu insanlar, içinde buldukları sağlıksız ve monoton kent ortamlarından uzaklaşarak doğaya dönmekte, doğal turizm kaynaklarından da yararlanmak üzere insan sağlığına etkin, mineralize termal suların buldukları yerlere giderek kür amacı ile bir süre konaklamaktadırlar. İşte, seyahat etmek sureti ile yer değiştirerek; termal kür merkezi, kaplıca tedavi merkezlerine gelen ve bir süre burada konaklayan küristler, "Termal Turizm" hareketini yaratmaktadırlar. Konaklama esnasında; konaklama, beslenme, dinlenme, tedavi, eğlence, spor gibi ihtiyaçlara cevap veren

alt ve üstyapılar, arz ve talebe göre ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda bu tesisler en son teknoloji ve bilim çevresinde oldukça ileri düzeye getirilmektedirler. Bu da, rekabet ve alternatifleri yaratmaktadır.

Doğal çevre ile sosyokültürel çevre olanaklarının dinlenme, rekreasyon, eğlence ve spor gibi özellikle insan sağlığını korumak, zinde kalmak veya hastalıkları tedavi ve rehabilite etmek amacıyla bu dalda uzmanlaşmış tıp, teknik, işletme gibi çeşitli disiplinlerin entegre olarak yaptıkları çalışma ve hizmetler sağlık turizmini oluşturmaktadır. Mineralize termal sular ile yapılan kür uygulamalarına "Balnéothérapie", deniz suyu ve deniz iklimi ile yapılan kür türüne "Thalassothérapie", sağlıklı iklimde bulunma ve iklim kürü uygulamalarına "Klimathérapie", tatlı sularla yapılan kür uygulamalarına "Hidrothérapie" adı verilmektedir.

Mineralize termal suların ve bunlara ait çamurların, kaynağın yöresindeki sağlık üzerine olumlu etki yaratan çevre ve iklimsel faktörlerin ve biyolojik ortamın insan sağlığına olan etkisi, uzman hekimin programı ve denetimi ile termal su banyosu, içme, inhalasyon, çamur banyosu gibi çeşitli türdeki yöntemlerle, iklim kürü ayrıca fizik tedavi, rehabilitasyon, mekanoterapi, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi destek tedavilerle birleştirilecek şekilde yapılan, kür (tedavi) uygulamaları için yapılan turizm hareketi "TERMAL TURİZM" türünü "TERMALİZM" oluşturmaktadır. Bu uygulamaların yapıldığı tesislere **TERMAL KÜR MERKEZİ** veya **KAPLICA TEDAVİ MERKEZİ** denilmektedir.

Termal sulardan yararlanılarak yapılan kür uygulamaları (Balnéothérapie) sayesinde bugün gelişmiş Dünya ülkelerinin turizmlerinde önemli bir yer kazanmış olan termal turizm türü, sağlık turizminin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Termal kür merkezlerindeki tesislerde hasta insanlar ile sağlıklı insanlar bir arada konaklayarak yaşamaktadırlar. Bu nedenle çok farklı yapıdaki turist ve küristlerin tüm ihtiyaçlarına cevap verebilecek tarzda çok amaçlı olarak projelendirmek suretiyle; uygun personel kullanılır, alt ve üstyapı, işletme şekli uygulanır. Bu nedenle, klasik turizm tesislerinden, örneğin; deniz ve kış turizm tesislerinden farklı bir yapı, işletme ve personel istihdamını gerektirmektedir. Bu yönü ile de termal kür merkezleri kompleks bir sistemi oluşturmaktadır. Sonuç olarak; termal tu-

rizmde kullanılan tesislerin yapımı ve işletilmesi, pazarlanması, tanıtılması, yapılan diğer uygulamalar yönünden ayrı bir özellik arz etmektedir. Bu nedenle güncel tıp bilimi, tekniği ve yeni teknolojiye göre farklı bir yapı kazanmıştır.

Modern bir termal sistem 3 ana bölümden oluşmaktadır:

1- Konaklama Tesisleri (Kür Oteli) : Yeme, içme, yatma, eğlence ve diğer sosyal tüm ihtiyaçlara cevap verebilen birimlerdir.

2- Kür Merkezi : Mineralize termal suların tedavi edici özelliklerinden doktor ve diğer tıbbi ekip nezaretinde yararlanıldığı, çeşitli teknik ve tıbbi uygulamaların, tedavilerin (Kür) yapıldığı tesislerdir. Bu birimde asgari olarak; kür havuzu, özel banyolar, basınçlı duşlar, fizik tedavi bölümü, beden eğitimi salonu, masaj, çamur banyosu vb. bulunmalıdır.

3- Kür Parkı (Rekreasyon Alanları) : Tesislerde konaklama ve tedavi esnasında yaşamı renklendirmek amacı ile hazırlanan rekreasyon alanlarıdır. Açık ve kapalı spor sahaları, yürüyüş alanları, açık ve kapalı yüzme havuzları, gazinolar, konser salonu, alışveriş merkezi gibi gerekli görülen diğer yapı ve uygulamalardır.

Termal turizmde, kür mevsimlerinin diğer turizm türleri ile aynı zamanda olması, bütün yıl devam etme özelliği, kür süresinin en az 2-3 hafta devam etme zorunluluğu, kongre, kış sporları, üçüncü yaş turizmi, av-golf-dağ-deniz-ören turizmi gibi önemli diğer turizm çeşitleri ile her zaman entegre bir şekilde programlama ve uygulama kolaylığı, avantajı sayesinde; tesislerin yıl boyu doluluk oranlarını devamlı olarak %80'in üzerinde tutmak, yıl boyu istihdam ve kârlılığı sağlamak mümkün olmaktadır. Sonuç olarak, bölgeler arası dengenin sağlanması, iç ve dış turizme canlılık getirilmesi, halk sağlığı, turizm çeşitliliğinin artırılmasının sağlanması açısından termal turizm önemli derecede ilgi ve çekicilik kazanarak, turizm sektöründe etkin ve aranan bir turizm çeşiti haline gelmiştir.

Sağlıklı yaşam ve insan sağlığına önem veren gelişmiş ve gelişmekte olan dünya ülkeleri mineralize termal suların bu etkinliğinin farkına vararak yapmış oldukları yatırımlar ve tedavi üniteleri ile, buna bağlı diğer kompleksler sayesinde termal turizmde önemli bir mesafe alarak büyük kazançlar sağlamaktadırlar. Ülke turizmi içinde termal turizm; sağladığı döviz girdisi, halk

sağlığına yararı ve diğer etkinlikleri sayesinde ülke ekonomisi ve turizm sektöründe önemli bir yer kazanmıştır.

Son yıllarda ülkeler ve aynı ülkedeki işletmeler arasındaki rekabet hızlanmıştır.

Teşhis ve tedavi yöntemlerinde büyük gelişmeler, yeni teknoloji, alet, ekipmanlardaki hızlı değişim, kaplıca tedavi merkezleri ile işletmecilikte önemli bir evrim yaratmaktadır. Termal sularla ve bununla beraber yapılan diğer tedavi tekniklerindeki tıp teknolojisi ile ortaya çıkan ilerleme talebi de artırıcı bir faktör olarak görülmektedir. Termal suların aranması, bulunması, çıkarılması, güvenceli olarak üretilmesi ve korunması ile ilgili etüd ve teknikler oldukça ilerlemiştir. Talebe göre potansiyel arttırım çalışmaları sürdürülmektedir. Sonuç olarak, kür merkezlerinde ihtisaslaşmış tıp personeli ve diğer yardımcı elemanlar, alt ve üstyapı, işletme ile ilgili uzmanlaşmış mühendisler yetişmektedir. Tedavisi, sporu, eğlencesi, tesisleri, işletme teknikleri, personeli ile yeni bir sektör ortaya çıkmaktadır. Bu sektörün insan sağlığı ve ülke ekonomisine sağladığı katkılar küçümsenemeyecek boyutlara ulaşmıştır.

DÜNYA'DA TERMAL TURİZM

Dünya ülkelerinden; Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, Macaristan, Çekoslavakya, İsviçre, İspanya, Yunanistan, Japonya termal turizmde önem kazanmış ülkelerdir. Amerika'da termalizm yeni yeni benimsenmekte olup, yeni tesislerin yapımına başlanmıştır. Rusya'da da termal merkezler bulunmakta olup, ancak tesisler yeterli düzeyde değildir. Çin, Cezayir ve Tunus'ta termal tesisler bulunmaktadır.

Federal Almanya'da 280 bin personelin çalıştığı 263 adet resmi belgeli kaplıca, deniz, iklim kür merkezi bulunmaktadır. Tesislerin toplam yatak kapasitesi 750 bin civarındadır. 1988 yılında Almanya'da bu tesislere 8.53 milyon turist gelmiştir. Bunların 6.5 milyonu özel turist olup, geri kalanların tedavi ücretleri ise sosyal sigortalarca ödenmiştir. Almanya'da tedavi ücretlerinin büyük bir kısmı kamu ve sosyal sigortalarca karşılandığından, tüm yıl boyunca kür talebi sayesinde kürlerin yıl boyunca devamı ve kaynak temini kolaylaşmaktadır. Tesislerin doluluk oranları da bu nedenle düşmemektedir. Termal küre gelenlerin ortalama gecikme sayısı 1983 yılında 14 gündür. Almanya'da termal su ve çamur banyolarına ilgi giderek artmaktadır. 1988

yılında bu tesislere 2.7 milyon turist gelmiştir. Almanya'da sağlık ve termal turizm, etkin diğer turizm çeşitleri (Kongre, kış sporları, golf, vb.) ile çok iyi bir şekilde entegre edilerek başarılı bir uygulama gerçekleştirilmektedir. Alt ve Üstyapı tesisleri ve gerekse tıbbi uygulama, teknik ve bilimsel yönden oldukça ileri sistemler yapılmaktadır. Eski tesislerin de en kısa zamanda çağdaş düzeye getirilmesi devam etmektedir. Almanya, bu nedenle diğer Avrupa ülkeleri içerisinde klasik termalizm uygulaması yönünden çok eski yıllardan beri önemini korumuş ve gelişmiş bir ülke olarak görülmektedir.

Fransa, sağlık turizmi ve termal turizm açısından gelişmiş bir ülkedir. Termalizmde toplam 70 bin kişi istihdam edilmekte olup, bunun %38'i devamlı personel olarak çalışmaktadır. Resmi olarak 104 adet termal tesisten yaklaşık 650 bin kişi yararlanmaktadır. Bu küristlerin %94'ü sosyal sigortalar ödemelerinden yararlanarak tedavi olmuştur. Teknoloji, alet, ekipman tıbbi uygulama açısından Fransa, Avrupa'da da diğer ülkelere nazaran oldukça ileridir.

Macaristan'a 1987 yılında 10 milyondan fazla yerli ve yabancı turist gelmiştir. Son yıllarda Macaristan Demirperde ülkesi olmasına rağmen termal turizmi diğer turizm çeşitleri ile iyi bir şekilde entegre olarak uygulamış ve turizmde ilerlemiştir. Termal tesislerin doluluk oranını bu şekilde arttırmayı başarmıştır. Sağlık turizmi gelişmektedir.

Japonya'da kaplıca amaçlı olarak Beppu şehrine yılda 13 milyon kişi gelmektedir. Bunun büyük bir kısmı termal turizm amaçlıdır.

İtalya'da 360'ın üzerinde tesis bulunmaktadır. Termal turizmle ilgili yatırımlar ve tesislerdeki gelişmeler son yıllarda hızlanmıştır. Aynı şekilde İspanya ve Yunanistan da termalizmde yatırımlara hız vermek için çalışmalar yapmaktadırlar.

Romanya'daki tesisler eskimiş olup eski önemini kaybetmiştir.

Sonuç olarak termalizmin Dünya'da en çok Avrupa ülkelerinde yerleşip geliştiği görülmektedir.

TÜRKİYE'DE TERMAL TURİZM

Türkiye, jeolojik açıdan Alpin Orojenik Kuşağı olarak adlandırılan genç bir dağ zinciri ve aynı zamanda önemli bir jeotermal enerji kuşağı üzerinde yer almaktadır.

Yeryüzünde sıcaklıkları 20-100° C arasında değişebilen ve sayıları 1000-1200 civarında olduğu söylenen mineralize termal su kaynakları ile bazı buhar çıkışlarının mevcudiyeti, yeraltında ve derinlerde yer alan, sıcaklıkları 230° C'nin üzerinde olabilen rezervuarın (hazne kaya) varlığı, genç volkanizma ile tektonik yapıların mevcudiyeti, termal alanlardaki gelişmiş alterasyon zonlarının varlığı bize termal kaynaklar ve jeotermal enerji yönünden yurdumuzun ne denli büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. M.T.A Genel Müdürlüğü'nün bugüne kadar yapmış olduğu çalışmalarda 310 adet mineralize termal su kaynağı, 215 adet madensuyu kaynağı, 85 içmece kaynağı, 15 diğer tür kaynak olmak üzere toplam 625 adet şifalı su kaynak grubu tesbit edilerek etüd edilmiştir.

Bugüne kadar yapılan jeolojik ve hidrojeolojik etüdlere sonunda termal suların debi ve sıcaklıkları artırılarak istenilen potansiyelin yaratılması amacı ile termal turizm civarında (Kaplıcalarda) 100'ün üzerinde sıcak su sondajı yapılarak termal turizm açısından büyük bir potansiyel yaratılmıştır. Bu çalışmalar jeotermal enerji araştırmaları ile birlikte yürütülmüştür.

Türkiye, jeotermal kaynak zenginliği bakımından Dünya'da ilk on ülke içinde yer almaktadır. Termal sularımız; debi ve sıcaklıkları, miktarları, çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri, yani; nitelik ve nicelikleri bakımından Avrupa'daki termal sularından daha üstün olup, geniş bir tedavi alanı sağlamaktadır. Yurdun her bölgesinde yaygın olarak yer almakta ve diğer turizm çeşitleri ile de içiçe bulunmaktadır.

Üç tarafı denizlerle çevrili ve uzun bir kıyı bandına sahip olan ülkemiz turizm için elverişli iklim ve çevre koşullarına, doğal ve kültürel değerlere sahip olmanın yanı sıra termal sular, kaplıcalar, içmeler açısından da çok büyük bir potansiyele sahip olduğu açık olarak görülmektedir. Geniş bir tür çeşitliliği, büyük bir su potansiyeli ile etkin kür merkezlerinin yaratılması mümkün görülmektedir.

Yapılan incelemelere göre, termal turizm açısından önemi belirlenmiş 40 adet termal kaynağın mevcut su potansiyeline göre ve termal kürlerde bir günde kişi başına 350 litre termal su tüketileceği varsayımı ile yapılan hesaplamada: 400 bin termal yatak / gün'lük bir potansiyelin var olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu hesaplama,

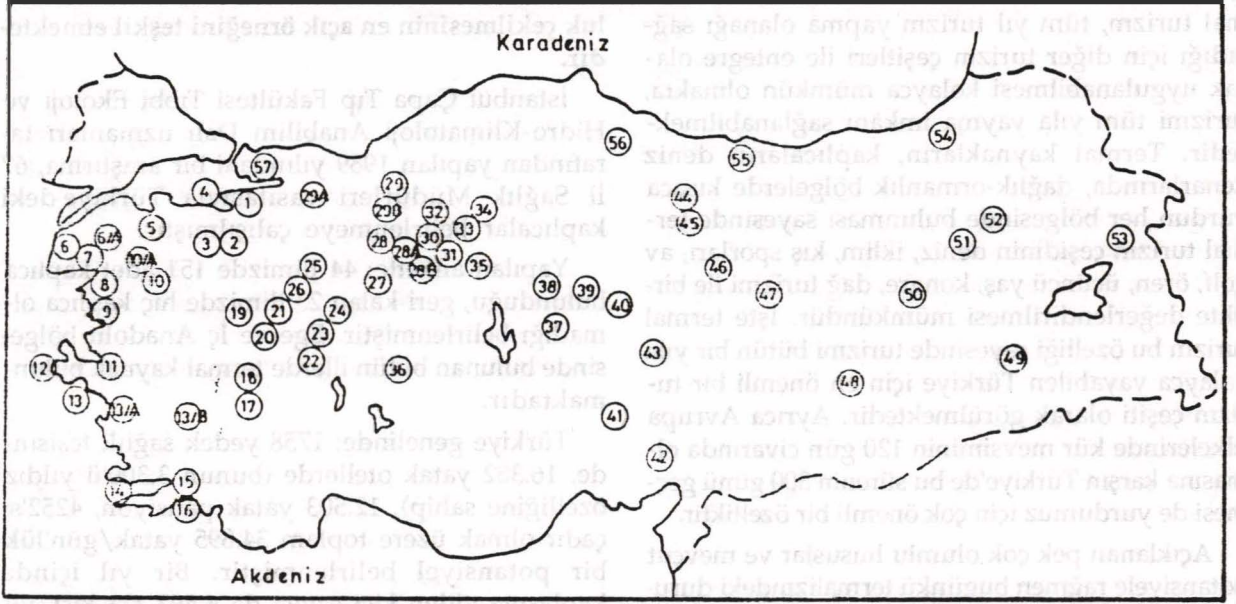
sadece önemli 40 kaplıcanın potansiyelini vurgulamaktır. Türkiye'deki mevcut termal kaynaklar ile üretim yapılan sondaj kuyularının toplam debilerine göre yapılan hesaplamalarda çok büyük rakamlar çıkmaktadır.

Yapılan genel hesaplamalara göre, Türkiye'deki mevcut termal kaynakların ve kuyuların bir günlük toplam üretim miktarı ile günde bir milyon kişinin termal banyo yapabileceğini ortaya koymaktadır. Bu da önemli bir termal su ve termal yatak potansiyelini oluşturmaktadır. Ancak, bu rakamlar stabil değildir. Çünkü; önemli olan, aktif olarak kullanılan termal kaynakların debilerini, mevcut kuyuların üretimlerini arttırmak amacı ile her gün yeni sondajlar yapılarak mevcut potansiyel artırılmaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırma ve sondajlar sonunda 2-3 lt/sn debisi olan mineralize temas kaynakların civarına yeni kuyular açılarak 25-60 lt/sn debide üretim yapılan yeni termal sistemler yaratılmış ve mevcut potansiyel büyük ölçüde artmıştır. Ayrıca termalizmde, termal suyun entegre olarak ısı enerjisinden yararlanarak ısıtma ve diğer konularda termal suyun kullanılması sonunda, termal su talebi arttığından mevcut sondajlar da buna bağlı olarak her gün artmaktadır. Bu nedenle, mevcut potansiyel belli alanlarda hızla artmaya devam etmektedir.

Eski verilere göre yurdumuzda yaklaşık 270 adet kaplıca-içmece-ılıca tesisi bulunmaktadır. Resmi olmayan kayıtlara göre 190 civarında kaplıcamız vardır. Bu konuda sağlıklı istatistik bilgileri yoktur. Bu konu aynı zamanda Avrupa ülkeleri için de geçerlidir. Avrupa'da özellikle Almanya'da veriler; kaplıcalar birliği ve işletmelerce belirlenmektedir.

Türkiye'de turizm hareketleri ve yatırımları, özellikle deniz turizmi, kültür ve ören turizmi üzerine yoğunlaşmış olup, gelişmiş turistik tesis ve sistemler belli alanlarda toplanmıştır. Deniz kenarında turizm sezonunun 6 ayı geçmemesi nedeni ile bu alanlarda tüm yıl turizm yapma imkânı sınırlı olmaktadır. Bu nedenle işletmelerde sezon dışı zamanlarda doluluk oranlarının çok düşmesi, istihdam sorunu, kış aylarında zarar etme sebebi ile tüm yıl turizm yapma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Olumsuz bu duruma çözüm olarak turizm çeşitliliğini artırarak entegre bir uygulama sayesinde tüm yıl boyunca turizm yapma çareleri aranmaktadır.

Türkiye'nin gündemde olan sorunu budur. Ter-

- 1- İstanbul Yalova Kaplıcası (TM)
- 2- Bursa Kükürtlü Kaplıcası (TM)
- 3- Bursa Eski Kaplıca (TM)
- 4- Bursa Armutlu Kaplıcası
- 5- Balıkesir Gönen Kaplıcası
- 6- Çanakkale Kestaneli Kaplıcası
- 6/A- Çanakkale Çan Kaplıcası
- 7- Edremit Güre Kaplıcası
- 8- Balıkesir Edremit Derman Kaplıcası
- 9- İzmir Dikili Kaplıcası
- 10- Balıkesir Hisarlıca Kaplıcası
- 10/A- Balıkesir Pamukçu Kaplıcası
- 11- İzmir Balçova Kaplıcası
- 12- İzmir Çeşme Kaplıcası (TM)
- 13- İzmir Doğanbey Kaplıcası
- 13/A- İzmir Kuşadası Davutlar Kaplıcası
- 13/B- Aydın Alangüllü Kaplıcası
- 14- Muğla Bodrum Karaada Kaplıcası
- 15- Muğla Köyceğiz Sultaniye Kaplıcası (TM)
- 16- Muğla Köyceğiz Küçükkağaç Kaplıcası (TM)
- 17- Denizli Pamukkale Ecirli Kaplıcası (TM)
- 18- Denizli Pamukkale Karahayıt Kaplıcası (TM)
- 19- Kütahya Simav Eynal Kaplıcası (TM)
- 20- Kütahya Simav Gediz Kaplıcası (TM)
- 21- Kütahya Gediz Muratdağı Kaplıcası (TM)
- 22- Afyon Sandıklı Hüdaî Kaplıcası (TM)
- 23- Afyon Ömer Gecek Kaplıcası (TM)
- 24- Afyon Gazlıgöl Kaplıcası
- 25- Kütahya Harlek Kaplıcası (TM)
- 26- Kütahya Yoncalı Kaplıcası
- 27- Eskişehir Sıcaksuları ve Hasırca Kaplıcası
- 28- Eskişehir Sarıcakaya Kaplıcası
- 28/A- Eskişehir Yarıkkı Kaplıcası
- 28/B- Eskişehir Hamamkarahisar Kaplıcası

- 29- Bolu büyük Kaplıca
- 29/A- Sakarya Akyazı Kaplıcası
- 29/B- Bolu Mudurnu Babas ve Sarıot Kaplıcası
- 30- Ankara Beypazarı Dutlu Kaplıcası
- 31- Ankara Ayaş Kaplıcası ve İçmeleri
- 32- Ankara Ayaş Karakaya Kaplıcası
- 33- Ankara Kızılcahamam Kaplıcası (TM)
- 34- Ankara Seyhamamı Kaplıcası
- 35- Ankara Haymana Kaplıcaları
- 36- Konya Iltın Kaplıcası
- 37- Kırşehir Terme Kaplıcası
- 38- Kırşehir Çiçekdağı Kaplıcası
- 39- Nevşehir Kozaklı Kaplıcası
- 40- Yozgat Cavlak Kaplıcası
- 41- Niğde Çiftahan Kaplıcası
- 42- Adana Haruniye Kaplıcası
- 43- Kayseri Bayramhacı Kaplıcası
- 44- Amasya Gözdek Kaplıcası
- 45- Amasya Terziköy Kaplıcası
- 46- Sivas Sıcakçermik Kaplıcası (TM)
- 47- Sivas Balıklıçermik Kaplıcası
- 48- Diyarbakır Çermik Kaplıcası
- 49- Siirt Billuris Kaplıcası
- 50- Bingöl Kös Kaplıcası
- 51- Erzurum Ilıca Kaplıcası
- 52- Erzurum Pasinler Kaplıcası
- 53- Van Erçiş Yılanlı Kaplıcası
- 54- Rize Ayder Kaplıcası (TM)
- 55- Ordu Fatsa Kaplıcası
- 56- Samsun Havza Kaplıcası
- 57- İstanbul Tuzla İçmeleri

(TM) - Turizm Merkezi

mal turizm, tüm yıl turizm yapma olanağı sağladığı için diğer turizm çeşitleri ile entegre olarak uygulanabilmesi kolayca mümkün olmakta, turizmi tüm yıla yayma imkânı sağlanabilmektedir. Termal kaynakların, kaplıcaların deniz kenarlarında, dağlık-ormanlık bölgelerde kısaca yurdun her bölgesinde bulunması sayesinde termal turizm çeşidinin deniz, iklim, kış sporları, av golf, ören, üçüncü yaş, kongre, dağ turizmi ile birlikte değerlendirilmesi mümkündür. İşte termal turizm bu özelliği sayesinde turizmi bütün bir yıla kolayca yayabilen Türkiye için en önemli bir turizm çeşiti olarak görülmektedir. Ayrıca Avrupa ülkelerinde kür mevsiminin 120 gün civarında olmasına karşın Türkiye'de bu sürenin 300 günü geçmesi de yurdumuz için çok önemli bir özelliktir.

Açıklanan pek çok olumlu hususlar ve mevcut potansiyelle rağmen bugünkü termalizmdeki durumumuz pek iç açıcı değildir. Termal turizm, altyapı ve tesislerin işletilmesi yönünden Türkiye diğer ülkelere nazaran oldukça geri kalmıştır.

Turizm Bakanlığı'ndan işletme belgesi almış termal yatak sayısı 3300 yatak/gün, yatırım belgesi almış termal yatak sayısı ise 3800 yatak/gün civarındadır.

Sonuç olarak, Türkiye'deki resmi kayıt ve belgelere göre toplam 7000 termal yatak/gün civarında bir belgeli termal yatak mevcudiyeti görülmektedir. Bu, Turizm Bakanlığı'nın belge vermiş olduğu kayıtlı, tescilli kaplıcalara ait konaklama tesislerindeki yatak sayısına ait verilerdir. Bunların dışında pek çok kaplıca tesisi ve standartların altında yatak potansiyelimiz bulunmaktadır. Bu tesisler oldukça iptidai tarzda olarak çalıştırılan tesislerdir.

Yurdumuzda 190'nın üzerinde kaplıca tesisinin varlığına rağmen, bugün mevcut statüye göre Sağlık Bakanlığı'ndan ruhsat almış kaplıca tesis sayısının 20'yi geçmediği görülmektedir. Belgeli ve kayıtlı olmayan kaplıca ve bunlara bağlı konaklama tesislerindeki muhtemel yatak sayısı 35 bin yatak/gün'ün üzerindedir. Ancak bu termal yatak sayısı kaplıca otelleri-motelleri, kısmen de pansiyonları ve çadırları kapsadığından niteliği standartların çok altındadır. Sonuç olarak, termal su potansiyeli ile termal yatak arasında büyük bir farklılık bulunmaktadır. Büyük bir termal yatak yaratma kapasitemiz bulunmasına rağmen, mevcutların çok küçük miktarda ve tesislerin iptidai şartlarda olması, varlık içinde yok-

luk çekilmesinin en açık örneğini teşkil etmektedir.

İstanbul Çapa Tıp Fakültesi Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Anabilim Dalı uzmanları tarafından yapılan 1989 yılındaki bir araştırma, 67 İl Sağlık Müdürleri vasıtasıyla Türkiye'deki kaplıcalar belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan ankette; 44 ilimizde 151 adet kaplıca bulunduğu, geri kalan 23 ilimizde hiç kaplıca olmadığı belirlenmiştir. Ege ve İç Anadolu bölgesinde bulunan bütün illerde termal kaynak bulunmaktadır.

Türkiye genelinde; 1758 yedek sağlık tesisinde, 16.382 yatak otellerde (bunun 3.300'ü yıldız özelliğine sahip), 12.503 yatak pansiyon, 4252'si çadır olmak üzere toplam 34.895 yatak/gün'lük bir potansiyel belirlenmiştir. Bir yıl içinde kaplıcaya giden kişi sayısı da 6.593.223 kişi/yıl olarak tespit edilmiştir. Bu miktara gününbirlikçi kürist sayısı da dahildir. Sonuç olarak, ülke nüfusunun %12'sinden fazla bir kesiminin kaplıcaya gittiği ortaya çıkmaktadır. Bu da iç turizm açısından önemli bir potansiyeldir.

Termal kürist sayılarında hızlı bir artış gözlenmektedir. Önceki yıllarda yapılan anket ve araştırmalara göre, 1977 yılında 2.560.500 kişi olarak belirlenen kürist sayısı, 1982'de 2.950.000 kişi/yıl, 1990'da ise 6.593.223 kişi/yıl'a artarak önemli bir iç turizm potansiyelini oluşturmaktadır.

Araştırmalara göre, belirlenen bu değerler belli bir düzeyde olan kaplıcaların değerlendirilmesi ile tespit edilmiştir. Son üç yılda bu konuda hızlı bir gelişme görülmekte olduğundan kesin rakamların yapılacak bir proje ve planlama kapsamında belirlenmesi sağlıklı sonuçlar alınması bakımından kaçınılmaz olmaktadır.

Son yıllarda termal turizmin ve sağlık tesisleri yatırımlarının hükümet tarafından teşvik edilmesi, termal sulara ve kaplıcalara sahip olan kuruluşların bu tür yatırımların ekonomik ve kârlı yatırımlar olduğunu ve halk sağlığına olan etkinliğini anlamaları üzerine, bazı özel sektör, valilikler ve dolayısı ile il özel idareleri, belediyeler mevcut tesislerini iyileştirmeye veyahut yenilerini yapmaya başlamışlardır. Özel idarelerin işletme esnasındaki bürokratik engelleri kaldırmaları, eleman, malzeme temininde rahat hareket edebilmelerinin sağlanması için halka açık şirketler kurarak, yatırımların daha kolay

ve sisteme uygun tarzda yapımını sağlamaya çalışmaktadırlar. Avrupai anlamda termal sistemlerin (Termal otel-termal kür merkezi ve ek-lentileri) bu konuda profesyonelleşmiş ekip işleme, alt-üstyapı tesisleri ile işletilmeleri zorunlu olduğundan bu uygulamayı Türkiye'de en iyi bir şekilde yapabilecek olan, özel sektördür. Kamunun da özel sektör tavrı ile bu işe girmesi şartı sonucunda istenilenler gerçekleştirilebilir. Bu hususta son zamanlarda Türkiye'de çok hızlı gelişmeler olmaktadır. Bunun da nedeni, doğal kaynakların daha iyi kullanıldığında kârlı yatırımları yarattığının anlaşılmasında yatmaktadır.

Bu uygulamaya en çarpıcı örnek Balıkesir Gönenkaplıcaları'dır. Gönen Kaplıcaları İşletmesi A.Ş.'nin %75 hissesi Gönen Belediyesi'ne ait, geri kalan hisse özel sektör ve halk aittir. Yıldız oteli 3 yıldızlı, Park Otel ise 2 yıldızlı turistik termal otelleridir. Toplam yatak sayısı 400 termal yatak/gün'dür. Bir yıldızlı otel ile toplam yatak sayısı 560 yatağa ulaşmaktadır. Otelde termal havuz, özel banyolar, kısmi kür merkezi bulunmaktadır. Kaplıcaların 1990 yılı cirosu 9.5 milyar TL. civarında olup, 1991 yılı kârı da 2 milyar TL. olarak beklenmektedir.

Termal tesisler ve 1400 konut, Gönen Merkezi Jeotermal Enerji Sistemi ile ısıtılmaktadır. Tesisler tüm yıl açık olup, ayrıca 56 adet tabakhane-nin proses sıcak suyu aynı sistemle sağlanmaktadır. Yıllık ortalama doluluk oranı yüksektir. Gönen'de merkezi jeotermal ısıtma ile büyük bir ekonomi, konfor ve temiz hava sağlanmıştır. Jeotermal akışkanlardan entegre olarak yararlanılan Türkiye'de ilk projedir. Termal sulardan şehir ve termal tesis ısıtması, sanayide yararlanma, seracılık ve termalizmde (Balneoterapi'de) kullanma şekli ile proje şekli olarak 1990 yılında Fransa'da jeotermal projeler arasında birinci seçilmiştir.

Diğer bir örnek ise İzmir-Balçova Termal Turistik Tesisleri'dir. Termal otel 3 yıldızlı olup, 400 yataklıdır ve kapalı termal havuzu, açık yüzme havuzu, spor sahaları, geniş kür parkı ve yürüyüş alanları ve termal kür merkezi bulunmaktadır. Kür merkezinin bazı eksiklikleri giderilerek ve kür merkezinin gerekli personeli tamamlanmış, Avrupai düzeye çıkarılıp iyi bir işletme ve pazarlama ve tanıtma sayesinde Türkiye'de etkin bir termal merkez olabilir.

SON BİRKAÇ YIL İÇERİSİNDE BAŞLAYAN YENİ TESİS YATIRIMLARI

1- Özel sektör tarafından ilk termal yatırım Afyon, Ömer-Gecek'de Oruçoğlu Holding tarafından başlatılmıştır. Üç yıldız ve 200 yataklı bir otel, kür merkezi, kür parkı ve yöre halkına hitap edecek kaplıcadan oluşan tesisin Mayıs 1991 ayı itibarı ile inşaatının büyük bir kısmı bitirilmiştir.

2- Afyon, Ömer'de yatırımı planlanan Öztur Termal Turizm Tesisleri, Özerler Holding A.Ş.'ye ait olup yatırım projeleri ile diğer çalışmalarını tamamlanmış ve yatırıma hazır hale getirilmiştir. Turizm Bakanlığı'ndan yatırım belgesi alınmıştır.

3- Balıkesir-İzmir yolu üzerinde ve Balıkesir'e 10 km. uzaklıkta, 80 dönüm arazi üzerinde, Avrupa standartlarında bir turistik termal tesis kurulması Balıkesir Valiliği'nin önderliğinde planlanmıştır. Yatırımın kısa sürede gerçekleştirilmesi, gerekli finansmanın sağlanabilmesi amacı ile halka açık bir anonim şirket kurulmuş ve bu şirkette; Balıkesir Özel İdaresi, Balıkesir Belediyesi, Pamukçu Belediyesi'nden oluşan kamu ortaklığının payı %20 civarındadır. Geri kalan %80 hisse halka ve özel sektöre aittir. Şirketin sermayesi 4 Milyar liradır. Kurulan A.Ş. gerekli fizibilite ve projeleri hazırlamış, Turizm Bakanlığı'ndan yatırım belgesini almış, Şubat 1991'de fiilen yatırıma başlayarak tesisin 1. katını tamamlamıştır. Bu tesiste; Avrupa standartlarında kür parkı, kür oteli ve kür merkezi bulunmaktadır. Geniş bir rekreasyon alanı içinde suni gölcükler bulunan bu kompleks ayrıca yol üstü parkı ve yol üstü kaplıcası ile çok amaçlı entegre bir sistemdir. Bu özelliği ile Türkiye'de özel sektörün bu standartta halen yapmakta olduğu 2. tesisidir.

4- Çankırı, Çavundur'da özel idarenin büyük hisse ile ortak olduğu A.Ş., bir termal tesis yapmaya başlamıştır. Ancak bu tesis diğer tesislere göre daha farklı ve daha küçüktür.

5- Amasya, Gözlek'de termal turistik tesis kurulması için Amasya Valiliği, gerekli projelerini hazırlamış ve 1991 yılı içinde temel atmak üzere hazırlıklarını tamamlamak üzeredir.

6- Tokat, Reşadiye'de Reşadiye Belediyesi tarafından bir turistik termal tesisin projesi tamamlanmıştır. Üç yıldızlı ve 120 yataklı turistik otel ile kür merkezinin 1992 yılında temelini

atılması beklenmektedir.

7- Sivas, Balıklı Turistik Termal Tesisleri için Sivas Valiliği Özel İdare Müdürlüğü proje çalışmalarını başlatmış olup, çalışmalar halen devam etmektedir.

8- Çanakkale Kestanbol'da deniz kenarında 4 yıldızlı, 400 yataklı termal tesis kurulması ile ilgili gerekli projelendirmeler yapılmış olup, Çanakkale Valiliği Özel İdare Müdürlüğü tarafından yatırım başlatılmıştır. Yatırımın takriben %10'luk kısmı yapılmıştır. Ancak ödeneksizlik nedeni ile yatırım durmuştur. Bu tesis, toplam 38.000 m² inşaat alanına sahip büyük bir kür merkezi, kür oteli ve kür parkından oluşmaktadır.

9- Kütahya, Gediz Kaplıcası yöresinde bir otel ve onun içerisinde bir kür merkezi yatırımı; Gediz Belediye Başkanlığı, İller Bankası ve Kalkınma Bankası kredilendirmesi ile başlamıştır. Yaklaşık 100 yatak kapasitesi olan bu tesisin %60 inşaatı tamamlanmış, ancak yine belediyenin mali imkânsızlığı nedeniyle yatırım durmuştur.

10- Afyon, Gazlıgöl'de sadece kaplıca, kaplıca hamam karışımı bir yatırım 1986 yılında Afyon Belediye Başkanlığı tarafından başlatılmış ve 1989 yılında işletmeye alınmıştır.

11- Samsun Havza'da 2000 m² büyüklüğünde bir kaplıca-hamam kompleksi belediye tarafından yapılmış, yapılan tesis belediye tarafından kendisini iki yılda geri ödeyecek şekilde kiraya verilmiştir.

12- Rize, Ayder'de Rize Valiliği'nin büyük bir hisse ile ortak olduğu Ayder Termal Turizm A.Ş. tarafından bir kür merkezi, projelendirilerek yatırıma başlanılmış, yatırım %90 boyutunda tamamlanmıştır. 1991 yazında işletmeye alınması beklenmektedir. Bu kür merkezi yaklaşık 2000 m² büyüklüktedir. Bu kür merkezi civarında aynı şirket tarafından bir kür oteli-dağ oteli ile ilgili hazırlıklar tamamlanmış 1991 yazında inşaata başlanması beklenilmektedir.

13- Afyon, Ömer'de 35 adet motel tipi konutun gerekli temel su sistemi ve ısıtma tadilatları ile yenilenmeleri 1989 yılı sonunda bitirilerek özel sektöre kiraya verilmiştir. Toplam 100 yatak kapasiteli olan bu tesis; bir yüzme havuzu, lokanta ve eski kaplıcası ile birlikte yılda takriben 800 Milyon TL. kira getirecek şekilde özel idare tarafından kiraya verilmiştir.

14- Salihli termal tesisleri motel özelliğindedir. Motellerde termal su ve küvet bulunmaktadır. 50 adet motelin bulunduğu yerde güzel bir doğal çevre vardır. İşletmede yaz kış doluluk yaşanmaktadır. Tesisler 1989 yılında devreye girmiştir.

15- Balıkesir-Hisarköy'de Balıkesir Valiliği tarafından bir otel ve kaplıca havuzu ve kaplıca tesisi inşa ettirilmiş olup, bu tesislerin 1991 yazında açılması beklenmektedir.

16- Kütahya Yoncalı'da Kütahya Valiliği Özel İdare Müdürlüğü yatırımı olarak Yoncalı Termal Tesisleri Avrupa standartlarında projelendirilmiş ve tesislerin temeli 1990 yazında atılmıştır. 3 yıldızlı ve 120 yatak kapasiteli termal otel, kür merkezi, açık ve kapalı havuzları olan bu kompleksin inşaatı halen devam etmektedir.

17- 400 yatak kapasiteli olan İzmir Balçova Termal Tesisleri'nin yanında bulunan temiz sulu açık ve kapalı havuzlar tesislerin kârlılığını arttıran birer unsur olarak görülmüş, ancak yıllardır tam kapasite olarak devreye giremeyen otelden ayrı bir durumdaki kür merkezinin 1991 yılında tam olarak devreye girmesi beklenmektedir. Kür merkezi kârlılığını yavaş yavaş ortaya çıkarmaktadır.

18- Aydın Valiliği Özel İdare Müdürlüğü, Aydın Germencik Alangüllü'de bir kür merkezi-kaplıca, yanında konaklama ünitesi, restoran olan bir kompleksin yatırımına 1990 yılında başlamıştır. Halen inşaatı devam etmektedir.

Son yıllarda termalizmde (kaplıca turizmi) hızlı gelişmeler olduğu açıkça görülebilmektedir. Dileğimiz; amaç ve tekniğe uygun tesislerin yapılması, öncelikle iç turizmde ve sonra da dış turizmde talebe en iyi şekilde cevap verebilen termal tesislerin ortaya çıkmasıdır.

TERMAL TURİZMİN TÜRKİYE'DE GERİ KALMA NEDENLERİ

Avrupa ülkelerine göre daha fazla termal kaynağa, potansiyele sahip olmamıza rağmen, Avrupa düzeyinde, üç ana bölümü içeren ve ruhsat almış bir termal tesisimiz yoktur. Sayısı ancak parmakla sayılabilecek kadar az ve sadece konaklama tesisi olarak kabul edilebilecek 9-10 kadar tesisimiz vardır. Kür ünitesi olarak, gerçek manada, modern anlamda bir tesisimiz yoktur. Bugün yapılan uygulamalarda mevcut tesislerin büyük eksiklikleri vardır. Termal su, bu tesisler-

de bilinçsiz bir şekilde ve çeşni olarak, hamam uygulaması şeklinde kullanıldığı için Türkiye, Avrupa ülkelerindeki tesis ve uygulama mukayese edildiği takdirde; çok gerilerde kalmış bir ülke olarak görülmektedir.

İşte bu olumsuz durumu yaratan nedenler ve sorunlar birkaç ana başlık altında açıklanacaktır.

● Türkiye'de termal suların yasalara göre kesin sahibi ve direkt sorumlusu olan bir kurum ve kuruluş yoktur.

● Mevcut kanunlar ile yönetmelikler ve diğer mevzuat güncel talep ve şartlara uygun değildir.

● Yetki ve sorumluluklar farklı kurum ve kuruluşlarda toplanmıştır. Yetkililerin kısa sürede ve sık sık değişmesi sunucunda görüş, fikir ve yatırımlarda devamlılık arz etmemekte ve bu durum olumsuz bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

● Kurum ve kuruluşlar arasında bilgi iletişimi ve bir koordinasyon yoktur. Yapıcı bir işbirliği gerçekleşmemekte ve her kurum ferdi olarak hareket etmektedir. Bu nedenle de uygulama, yönetmelik, koordinasyon gibi önemli hususlarda kopukluklar meydana gelmektedir. Ayrıca kurum ve kuruluşlar konuya yeterince ilgi göstermemektedir.

● Özel sektör ve kamu yöneticileri, görevlileri termal turizmin alt ve üst yapısı, amacı, işletme, pazarlama, tanıtma, termal su üretimi ve değerlendirilmesi, tıbbi ve teknik uygulama ve tedbirler konusunda yeterince bilgi ve deneyim sahibi değildir. Bu yöneticiler; mevcut yasa ve uygulamalarla, sağlanan kolaylıklar ve gelişen mevzuatla fazla ilgilenmediklerinden yeterince bilgi sahibi olamamaktadırlar. Ayrıca Türkiye'de termal turizm konusunda bir eğitim yapılmamaktadır.

● Tesislerin projelendirilmesi uzman olmayanlarca yapılmakta, termal su taşıma, dezenfeksiyon, hijyenik tedbirler, kullanılan ekipman, işletme şekli, kullanılan teknoloji çağdaş bir şekilde olmadığı için ortaya çıkan tesisler yanlış, amaçtan uzak, halk sağlığına aykırı yapılar ve işletmeler şekline dönüşmektedir. Böylece ekonomik olmayan, düzeltilemeyen sistemler oluşmaktadır.

● Bütün termal sular, kaplıca tesisleri ve bunların çevresindeki arazi kamuya aittir. Özel idarelerle belediyeler kaplıcaları önemli bir gelir kaynağı olarak gördüklerinden, bunların,

rakip olabilecek özel sektör tarafından işletilmesini pek arzu etmemektedirler. Bu nedenle, özel sektörün kolayca termal su ve arazi temini şansı yoktur.

● Yatırımın başında özel sektörün termal suya ve araziye güvenceli ve cazip şartlara sahip olarak yatırıma yönelmesi çok zordur. Yasal ve bürokratik engeller ile gerekli işlemlerin tamamlanması da uzun zaman kaybı yarattığından yatırım süruncemede kalmakta ve gerçekleşmemektedir.

● Bir kamu kuruluşu olan özel idare ve belediyelerin, özel sektör kadar iyi bir şekilde tesis kurması, işletmesi, finansman sağlaması, kısa sürede kapital ve profesyonel kadro sağlaması mümkün değildir. Bu nedenle Türkiye'de çağdaş tarzda tesislerin kısa sürede yapılması ve işletilerek pazarlanması, diğer ülkelere tanıtılarak iç ve dış turizme yönelmesi, iç turizm potansiyelinin azami derecede değerlendirilmesi özel sektörün işin başında, termal suya ve araziye sahip olmasının gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Bu nedenle Turizm Bakanlığı'nın konuya sahip çıkarak 3487 sayılı yasayı daha da genişletmek sureti ile Türkiye'de bakir ve büyük bir potansiyele sahip olan termal turizmi canlandırması için özel sektörün konuyla ilgilenmesini sağlaması gerekir. Bu da ancak termal su, arazi tahsisi ile finansman kaynaklarının ve termal yatırımların ilgili bakanlıkça koordineli bir şekilde yönlendirilmesi, gerekli usul ve disiplinlerin konması, iletişim ve planlamaların yapılması sayesinde gerçekleşebilecektir.

● Halkımız; termal sularımızın özelliklerini ve etkinliklerini, tedavi şekillerini, kaplıcalardan yararlanma yollarını, yasaların tanıdığı imkânları bilmediğinden, yeterince tesislerden yararlanamamakta veyahut doktorsuz, sağlığa aykırı kaplıcalarda kendi kendine bilinçsiz bir şekilde tedavi olmaya çalışmaktadır.

● Termal kür merkezlerinde, yani diğer bir ifade ile kaplıca tedavi merkezlerinde çağdaş tarzda tedaviyi sağlayacak sayıda uzman doktor ve ekibi yoktur. Mevcutlar da göstermelidir. İhtiyacı karşılayacak kadar uzman hekim eğitimi ve temini sağlanamamaktadır.

6977 sayılı yasayla devlet adına termal suların ve kaplıcaların kullanılmasını sağlayan il özel idarelerinin, mevcut yasa ve yönetmelikleri ile yetkilerinin termal turizm işletmeleri için yeterli olmadığından, kür merkezlerinin işletilme-

sinde pek çok eksiklikler ve aksaklıklar meydana gelmektedir. Yeterli personel ve deneyimleri olmadığı için işletmeler ve yapılan yatırımlar amaçlarından uzak, çarpık bir yapı arz etmektedir. Bu tesislerin kiraya verilmesi ile düzeltilmeyen sistemler oluşmaktadır.

● Kaplıca ve içmece tedavisi ile ilgili kanun, bütçe ve harcırah kanunu ve ayrıca Emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar tedavi yönetmelik-tüzükleri, tedavi olan hastaların masraflarının karşılanmasına güncel fiyatlar bakımından yeterli değildir. Türkiye'de 15 Milyonun üzerinde olan romatizmalı ve termal suların yararlanabilecek diğer hastaların, mevcut yasa ve yönetmelikler ile kaplıca-kür merkezlerinden yararlanma imkânları son derecede azdır. Ayrıca yasada belirlenen düzeyde tesisler ve tıbbi tedavi olmadığından uygulamaların yapılabileceği tesisin de son derece kısıtlı olması ayrı bir şanssızlıktır.

● Gelişmiş ülkelerde kür merkezlerindeki tedavi ücretlerinin büyük bir kısmı sigorta tarafından ödenmektedir. Bu uygulamada yıl boyunca kür merkezlerine hasta sevki ve ödeme yapıldığından tesislerin büyük miktardaki geliri bu kanaldan olmakta ve doluluk oranı yükselmektedir. Örneğin Almanya'da özel kürist miktarının yükselmesine rağmen kamu ve diğer sigortaların ödemeleri tesislerin yaşamalarına yardım etmektedir. Türkiye'de de bu uygulamanın gelişmesi hem tedavi olacaklar bakımından, hem de tesisler bakımından etkin olacaktır.

● Halk sağlığı ve tedavide etkinliğin artırılabilmesi için hastane doktoru-kür doktoru enteg-rasyonu yoktur. Bu nedenle hastahanelerde hasta birikimi had safhadadır. Fizik tedavi için 6 ay sonrasına hastaya randevu verilmektedir. Diğer yandan termal merkezler boştur. Tedavi kapasitesi bakımından hastahane ile entegrasyon sağlandığında ve yukarıdaki şartların bir ölçüde gerçekleşmesi sayesinde, tedavi imkânı ve tesislerin gelişmesi büyük miktarda artacaktır.

Özet olarak, açıklanan nedenlerden dolayı alt-üstyapı tesisleri bakımından yeterli olmayan, genellikle zarar eden, halkın sağlığına aykırı bir yapı ve işletme anlayışı kazanmış olan kaplıcalar ortaya çıkmıştır. Şartlara ve tekniğe uygun olmayan bu sistemlerin daha sonra düzeltilmesi ve güncel şartlara getirilmesi çok

zor olmakta ve yenisinden daha pahalıya çıkmaktadır.

Kiraya verilen bu tesisler kâr amacı ile çalıştırıldığından yenileme, tesis ilavesi gibi geliştirici yatırımlar yapılmadığı için gün geçtikçe bozulan ve harabeye dönen tesisler yaratılmaktadır. Yurdumuzda kaplıca kültürünün çok eski tarihlerden beri halk arasında yaygın ve talebi fazla olmasına rağmen, alternatif tesisler (kaplıcalar) olmadığından ve rekabet yaratılmadığından arzu edilmeyen sistemlerde halkımız kendi kendine tedavi olmaya çalışmaktadır.

Son yıllarda bazı valilerimiz, özel idare ve belediyeler termal suların önemini, halk sağlığına olan etkilerini, yatırımların kârlılığını, termal suların turizmde entegre olarak kullanılmasının ekonomikliliğini anladıkları için, Avrupalı düzeyde yeni termal tesislerin yatırımlarına başlamış, şirket kurmak ve bu şirketleri halka açmak sureti ile inşaat halindeki yatırımlara hız kazandırmışlardır. Turistik termal otel ve sağlık tesisi olarak adlandırılan termal kür merkezi için devletçe sağlanan teşvik ve finansmanlardan yararlanmaya başlamışlardır. Bu yatırımların artması ve yeni işletmelerin ortaya çıkması ile rekabet artacak ve eski tesislerin yenilenmesi veya yenilerinin yapılması gerçekleştirilebilir.

TÜRKİYE'DE TERMAL SULAR VE KAPLICALARA İLİŞKİN KANUN VE YÖNETMELİKLER

Bu konuda çıkarılan kanun ve yönetmelikler kronolojik sıra içinde aşağıya çıkarılmış ve bunlar hakkında özet bilgi verilmiştir.

- 1- 1322 tarihli Maadin Nizamnamesi.
- 2- 10.6.1926 tarih ve 927 sayılı (Sıcak ve Soğuk Maden Sularının İstismariyle Kaplıcalar Tesisatı Hakkında Kanun).
- 3-23.6.1942 tarih ve 4268 sayılı Maden Kanunu.
- 4- 11.3.1954 tarih ve 6309 sayılı Maden Kanunu.
- 5- 24.5.1967 tarih ve 6977 sayılı maden kanunu.
- 6- 24.4.1930 tarih ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu.
- 7- 22.5.1953 tarih ve 6068 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu.

8- 12.10.1957 tarih ve 9326 sayılı Fizyoterapi ve Bunlara Benzer Müesseseler Hakkında Nizamname.

9- 5.8.195 tarih ve 5643 sayılı Turizm İşbirliği Nizamnamesi.

10- 15.2.1965 tarih ve 6/4355 sayılı Turizm Müesseselerine Ait Vasıflar Yönetmeliği.

11- 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, 2634 sayılı Kanun'a ek madde olarak çıkarılan 3487 sayılı Kanun.

Sıcak ve soğuk maden suları ilk kez (1302 "1886") tarihli Maadin Nizamnamesi'nde de belirtilmiştir. 10.6.1926 tarih ve 927 Sayılı Yasa.

İşletme ayrıcalığı, kamulaştırma ve ihale konularında yargılar getirmiştir. 24.4.1930 tarih ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha yasının 200-210. maddeleri ise başlıca şu konuları kapsamaktadır. Madensularının iyileştirici özelliklerinin ve tesislerinin uygunluğunun Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (S.S.Y.B.)' nca onanması, kaynak çevresinin vaziyet planının ve madensuyu analiz raporunun S.S.Y.B.'na verilmesi ve madensuları ve kaplıcalar ile ilgili denetimin söz konusu bakanlıkça yapılması, kaynak koruma alanlarının belirlenmesi, kaplıcada doktorun görevlendirilmesi, yörenin kaplıca ve içme yeri olarak duyurulması ve belediyelerce kür vergisinin alınması. 23.6.1942 tarih ve 4268 sayılı yasanın 2. maddesi ise, "*Maden sularının gelir ve giderlerinin, işletilmelerinin veya isteklilere ihalesinin, veya belediye ve köylere bırakılmasının il özel idarelerine bırakıldığı, ancak bu sulardan bileşimi değerli olan veya yer olarak önemli bulunanların gerektiğinde devletçe işletileceği veya ayrıcalık yoluyla isteklilere ihale edilebileceği, bu konuda 927 sayılı yasa hükümlerinin geçerli olacağı ...*" konularını kapsamaktadır.

11.13.1954 tarihinde yürürlüğe konan 6309 sayılı Maden Yasasının 1. maddesine göre, sıcak ve soğuk madensuları, bu yasa kapsamına alınarak, maden sayılmıştır. Bu yasanın 158. maddesi, içmeye ve yıkanmaya ilişkin sıcak ve soğuk maden suları ile kaplıcalara ait hükümleri saklı tutmak kaydıyla 26 Mart 1322 tarihli Maadin Nizamnamesi ve diğer yasaları yürürlükten kaldırmıştır.

Son olarak çıkarılan 24.5.1957 tarih ve 6977 sayılı yasa ile 4268 sayılı yasanın 2. maddesine

şu hüküm bir madde olarak eklenmiştir: "*Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenecek şartlar çerçevesinde, bu suların mülkiyeti il özel idarelerine, belediyelere, köylere, KİT'lere veya anaparasının yarısından fazlası devlete ait olan kuruluşlara devir olunabilir. Bu suretle mülkiyeti devrolunan madensuları, bu idareler tarafından doğrudan veya bunların katılacağı kuruluşlar aracılığı ile işletilebilir. Bu idareler bu sularının mülkiyetini hakiki ve tüzel kişilere devir edemez ve mülk olarak veremezler.*". Ancak bu hüküm, Anayasa'nın 130. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle, Anayasa Mahkemesi'nin Esas 1965/120 -Resmi Gazete 16.11.1965 ve 12056 sayılı kararı ile bozulmuştur.

Kaplıcalar ile ilgili önemli tüzük ise "*Fizyoterapi ve Bunlara Benzere Müesseseler Hakkındaki Tüzük'tür*". (Karar sayısı: 9326, yayın tarihi: 12.10.1957). Söz konusu tüzüğün 1. maddesinde fizik tedavi müesseseleri de bulunması gerekli olan mekânlar ve araçlara yer verilmektedir. II. bölüm ise, kaplıca ve içmelerde yer alacak mekânlar, araçlar ile doktor bulundurma zorunluluğunu kapsamaktadır.

6309 Sayılı Maden Kanunu'dan sonra çıkan 3213 Sayılı Maden Kanunu'nda sıcak ve soğuk mineralize (maden) sular kanun kapsamından çıkarılmıştır. Sonuç olarak, sıcak sularla ilgili olarak 6977 sayılı ve 4268 sayılı yasaların ilgili maddeleri yürürlükte kaymış ve mineralize sıcak ve soğuk sular ile kaplıcalara ait uygulamalar bu kanun esaslarına göre yürütülmeye devam edilmiştir.

2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na göre çıkarılan "Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği'nin 112-113-144. maddelerinde sağlık tesisleri ile ilgili husular belirlenmiştir. Sağlık tesisleri ile konaklama tesislerinin ilişkili olarak yapılması işletilmesi, sağlık turizmi ve tesislerinin belgelendirilmesi, termal suların kullanılma şekli, tesislerde projelendirme ve kaynakların korunması gibi husular ilgili yönetmelikte belirtilmiştir. Daha sonra 1984 senesinde, Turizm Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında hazırlanan protokol ile Turizm Bakanlığı'na belge almak için yapılacak müracaatlarda projelerin bu bakanlığa müracaat edilmeden önce, imar yasasına göre tastikinden sonra Sağlık Bakanlığı'nca bu projelerin onaylanmasını ve daha sonra Turizm Bakanlığı'na sunulması hükmünü getirmektedir. Ayrıca sağlık tesislerinde

Sağlık Bakanlığı'nca dikkate alınacak projelendirme ve yapılaşma esasları ile ünitelerin nitelikleri belirlenmiştir. Kaplıcadaki asgari şartlar ve şekiller bu protokolda açıklanmıştır. Protokol, Bakanlar Kurulu'nca onaylanmıştır.

Türkiye'deki termal suların, yatırım yapmak isteyen özel sektör tarafından kullanılmasını teşvik etmek, kaplıcaların ve termal suların kullanılmasının çağdaş düzeye çıkmasını sağlamak, mevcutları iyileştirmek, termal suların turizmde en iyi şekilde değerlendirilmelerini, kamu tarafından işletilen tesis ve termal suların diğer yatırımcılarla birlikte kullanılmasını, termal turizmin yurdumuzda kısa sürede gelişmesini sağlamak amacı ile 1988 yılında 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na 3487 sayılı kanunla ek bir madde ile işlerlik getirmeye çalışılmıştır. Çıkarılan kanunla eklenen ek madde aşağıda verilmiş olup kanunda sözü edilen yönetmelik bugüne kadar çıkarılmadığından 3 yıldır hiçbir işlem yapılamamıştır.

12.3.1982 Tarih ve 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na Bir Ek madde Eklenmesi Hakkında Kanun

Kanun No. 3487 Kabul Tarihi 27.10.1988

MADDE 1. — 12.3.1982 tarih ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

EK MADDE 1. — Turizm alanı ve merkezi içerisinde yer alan yıkanmaya mahsus şifalı sıcak ve soğuk maden suları, verilmiş ve kullanılmakta olan haklar ile tapuda müseccel haklar saklı tutulmak üzere, bu Kanun hükümlerine göre turizm yatırımcılarına verilir.

10 Haziran 1926 tarih ve 927 kanun ile 17/6/1942 tarih ve 4268 sayılı Kanunun 24/5/1957 tarihli ve 6977 sayılı Kanunla değişik 2'nci maddesinde belirtilen kurumların yetkileri, ilan edilen turizm alanı ve merkezi içerisinde kalmak şartıyla Bakanlığa aittir. Ancak, özel idarelerin rüsum ve temettü hakları saklıdır.

Turizm alanı ve merkezi içerisinde verilmiş kaynakları tesislerinde tam olarak kullanmak hak sahiplerinin, bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmeliğin yürürlüğünden itibaren bir yıl içerisinde, kaynak hakkını tam olarak kullanıp işleteceğini bildirmesi, plan ve projesini Bakanlığa vermesi ve uygun görülmesi şartıyla kaynak hakkından yararlanmaya devam eder. Aksi halde kullanılmakta olan sudan artan miktar

Bakanlıkça isteklere verilir.

Yıkanmaya mahsus şifalı su hakkı almış gerçek ve tüzel kişilerin yaralandıkları kaynak suyu fazlasının tespiti ile yararlanmadıkları kaynak suyu fazlasının işletilme şekil ve şartları, sahalarda yeniden bulunan kaynakların işletilmesine ve diğer hak sahipleriyle olan düzenlemelere ilişkin usul, şekil ve yeterlilikle ilgili hususlar; Sağlık ve Sosyal Yardım, Enerji ve Tabii Kaynaklar bakanlıklarının görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikte gösterilir.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

TERMAL TURİZM VE KAPLICALAR (SAĞLIK TESİSLERİ) İLE İLGİLİ OLARAK TURİZM BAKANLIĞI'NIN YAPMIŞ OLDUĞU ÇALIŞMALAR, UYGULAMALAR VE UYGULANAN TEŞVİKLER

Turizm Bakanlığı, her şeyden önce termal kaynaklarımızı, turizmin çeşitlendirilmesi politikasının önemli bir alt başlığı olarak görmekte ve bu çerçevede değerlendirme yapmaktadır. Ayrıca, sanayileşme ve hızlı şehirleşme sürecine girmiş bulunan ülkemizde, halkımıza; tatil, dinlenme ve sağlıklı yaşam olanaklarının sunulması ile birlikte turizm mevsiminin uzatılması, dolayısı ile yıl boyu turizm işletmeciliği ve nitelikli turizm personelinin sürekli istihdamının sağlanması açısından da değerlendirilmektedir.

Mineralize termal sularla ilgili olarak M.T.A tarafından bugüne kadar yapılmış olan jeolojik-hidrojeolojik etüdüler ile İstanbul Çapa-Tıp Fakültesi Hidro-Klimatoloji Kürsüsü tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarından yararlanılarak Türkiye'deki önemli mineralize termal suların; debileri ve üretim miktarları, termal alanların potansiyelleri, fiziksel-kimyasal bileşimleri ile tedavi etkinlikleri, kaynak koruma alanları belirlenmiştir. Mineralize termal suyun bulunduğu yer; yerleşmeye elverişli alanlar içermesi, iklim değerleri, doğal peyzajı, kaynak-çevre bütünlüğü, yer ve konum özelliği, ulaşılabilirlik ve alt, üstyapı durumları tespit edilerek termal turizm açısından önemli görülen 94 adet termal su kaynağı (kaplıca) ile 10 adet içmece tespit edilmiştir. Konu ile ilgili çalışmalar halen sürdürülmektedir. Bakanlıkça önemli görülen bu ter-

mal merkezlerden 23 adedinin imar plânı, 1990 yılına kadar yaptırılmış ve onaylanmıştır.

Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü'nden alınan 1990 yılına ait verilere göre; yapılan plânlar ile toplam 44 800 yatak kapasitesi yaratılmış bulunmaktadır. Ülkemizde belgeli tesislerden olarak , konaklama ve kür merkezi olarak turizm işletmesi alan tesislerin sayısı 20'dir. Bu tesislerde yaklaşık 3300 yatak bulunmaktadır. 20 tesisin 2 si pansiyon, 18'i ise oteldir. Turizm Bakanlığı'ndan konaklama, kür merkezi olarak turizm yatırım belgesi almış olan tesislerin sayısı ise 16'dır. Bu 16 tesisde toplam 3800 termal yatak bulunmaktadır. Tesislerin tamamlanmasıyla toplam tesis sayısı 36'ya, yatak sayısı da 7100 e yükselmiş olacaktır. Yeni tesislerle bu sayı her yıl değişmektedir.

Kaplıca, içme suyu , deniz suyu, çamur gibi maddeler veya mekanik ve elektrikli araçlar, masaj ve beden eğitimi gibi yöntemlerle insan sağlığını koruma ve tedavi amacı taşıyan sağlık tesisleri ; Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği'nin 112.ve 113. maddeleri uyarınca, Turizm Bakanlığı'nca belgelendirilmektedir. Bu belgelendirme , halen belgeli bir konaklama tesisiyle birlikte yapılmaktadır. Konu ile ilgili hususlar, uygulama ve asgari şartlar Turizm Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında, 1984 yılında imzalanan bir protokol esasları ile belirlenmiştir.

Buna göre; öncelikle imar mevzuatına uygun olarak hazırlanacak projelerin ilgili belediye veya valilikçe onaylanması gerekmektedir. Daha sonra bu projeler Sağlık Bakanlığı'na sunulur, bakanlıkça incelenerek kabul edilmesinden sonra Turizm Bakanlığı'nın incelemesine sunulur ve onaylanması gerekmektedir. Projelerin onaya sunulmadan önce bakanlık yetkililerinin ön görüş ve gerekli tavsiyelerinin alınmasında projelerin kısa sürede sonuçlandırılması açısından yarar görülmektedir.

Turizm Bakanlığı'nca projenin onayını takiben müteşebbise yapacağı tesis için yatırım belgesi düzenlenmektedir. İnşaatın tamamlanmasından sonra ise , yerel idareden alınacak olan iskân ruhsatı ve Sağlık Bakanlığı'ndan alınacak kaplıca işletme ruhsatı ile Turizm Bakanlığı'na işletme belgesi talebi için başvurulabilir. Bakanlık, mahallinde gerekli incelemeleri yaptıktan sonra turistik konaklama , işletme belgesi'ni tanzim ederek yatırımcıya vermektedir.

Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, 1990 yılında sağlık tesislerinin müstakilen belgelendirilmesi imkânını da getirmekte olup , ayrıca diğer aksayan konularla ilgili olarak da revizyon çalışmaları devam etmektedir. Yönetmelik henüz bu çalışmalar aşamasındadır.

Türkiye'de turizmin hızla gelişmesi tahsisler-teşvikler ve cazip krediler sayesinde olmuştur. Bu nedenle, bakanlığın en önemli konularından birisini de; sağlık tesisleri (Kaplıca , içmece tesisleri) ile ilgili teşvikler oluşturmaktadır. Bakanlığımızdan belgeli, termal turizme yönelik tesisler ; 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nda ve daha sonra çıkarılan yasa-kararname ve genelgelerde belirtilen teşvik tedbirlerinden yararlanabilmektedir.

Termal turizm konusunda yatırım yapacak olan müteşebbisler:

1- Kamu arazisini tesis yapmak amacıyla uzun süreli olarak kiralayabilir.

2- Türkiye Kalkınma Bankası'nca her yıl belirlenen ilkeler doğrultusunda bu bankadan kredi kullanabilirler.

3- Telefon ve teleks taleplerine ilişkin her türlü işlem ve tahsis öncelikle yapılır.

4- Yabancı personel çalıştırabilirler.

5- Bu tesisler, turizm alan ve merkezlerinde iseler ; elektrik , havagazı, ve su ücretlerin en düşük tarifeden öderler.

6- Bakanlığımızdan belgeli kaplıca tesislerinin toplam sabit yatırım maliyeti eğer 5 milyar liradan fazla ise , bunlara DPT'ce teşvik belgesi verilir. Bu belgeyi almaları halinde :

-Yüzde 100 yatırım indirimi,

- Yüzde 30 oranında kaynak kullanımı destekleme primi ,

-Finansman fonu,

- Bina inşaat harcı istisnası, orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinde vergi , resim ve harç istisnası gibi teşvik tedbirlerinden yararlanabilirler.

7- Eğer toplam sabit yatırım maliyeti 5 milyar liranın altında ise , bunlar ancak %10 kaynak kullanımı destekleme priminden yararlanabilmektedir.

Getirilen bu teşvikler sayesinde Türkiye'de termal turizmin geliştirilmesi ve termal merkezlerde müteşebbislerin yatırım yapma talepleri-

nin artmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Sonuç olarak yurdumuzda termal turizm olgusu, tesislerin ve işletmecilerin nitelik ve niceliklerinin istenilen düzeye ulaşması, ayrıca rekabet ve alternatif tesislerin yaratılması mümkün olacaktır.

Turizm Bakanlığı, yatırımların arttırılmasını teşvik etmek amacıyla bu merkezlerden 17 tane-sini 2634 sayılı Teşvik Kanunu uyarınca, Bakanlar Kurulu kararı ile turizm merkezi olarak ilân etmiştir.

Türkiye'deki termal suların yatırım yapılarak özel sektör tarafından kullanılmasını teşvik etmek, kaplıcaların ve termal suların kullanılmalarının çağdaş düzeye ulaşmasını sağlamak, mevcutları iyileştirmek, termal suların en iyi şekilde değerlendirilmelerini, kamu tarafından işletilen tesis ve termal turizmin yurdumuzda kısa sürede gelişmesini sağlamak, yasal açıdan açık olmayan durumları düzeltmek amacı ile 1988 yılında, Turizm Teşvik Kanunu'na 3487 sayılı kanunla eklenen ek bir madde ile kısmen işlerlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu uygulama ile arazi tahsisinin yanı sıra termal suyun da amaca uygun olarak kullanılması şartı ile arazi tahsisi sağlanmıştır.

Sözü edilen kanunla 6977 sayılı yasa gereği il özel idarelerine ait olan termal suların ve kaplıcaların kullanım ve tasarruf hakkı turizm alan ve merkezlerde olmak kaydı ile Turizm Bakanlığı'na geçmiştir. Yani, turizm alan ve merkezlerinde bulunan termal suların tahsis ve kullanım yetkisi, rusum ve temettü hakları baki kalmak üzere Turizm Bakanlığı'na geçmiş olmaktadır. Kanun gereği, bir yönetmeliğin hazırlanarak bir yıl içerisinde uygulamalara başlanması gerekmektedir. Yönetmelik çalışmaları halen devam etmektedir.

Turizm Bakanlığı da birçok termal merkezin araştırma ve planlama çalışmalarını sürdürmekte olup, yatırımlarla ilgili planlamalar devam etmektedir. Ayrıca proje ve diğer belgeleri ile müracaat eden sağlık tesisleri ve termal turizm (termal kür merkezi-termal otel) yatırımcılarına yatırım ve işletme belgesi verilmektedir.

SONUÇ

Termalizm ve balneoterapi, bir otel odasına kapanarak banyodaki termal suya girip çıkmak ve yıkanmakla yapılan bir tedavi ve turizm çeşidi değildir. Termalizm insanların sosyal, psiko-

loik ve sağlık yönünden rahatlamalarını, iyileşmelerini sağlar. Temiz hava, güneş, iklim ve güzel çevre olanakları ile birlikte termal suyun özelliklerinin doğru olarak kullanıldığı amaca uygun tesislerde yaşanarak sağlanır. Sağlıklı ve hasta insanlara aynı anda hitap edebilen ve hizmet veren komplike, özel ihtisas isteyen bir sistemdir. Bu nedenle tesisler, modern anlamda yapıldığı takdirde işe yarar.

Dünya'da gelişen teknoloji ve bilim ile birlikte kür merkezleri, termal oteller de hızla gelişmektedir. Türkiye'deki potansiyeli değerlendirebilmek, uygulama ve tesisleri çağdaş düzeye çıkarabilmek için acil bazı tedbirlerin alınması, konu ile ilgili koordinasyon, iletişim ve eğitimin sağlanması gerekmektedir. Öncelikle üzerinde durulması gereken hususlar şunlardır.

1- Termal suların değerlendirilmesinde ve yatırımlarda etkin rol oynayacak, gerekli koordinasyonun plânlama ve yönlendirmeyi sağlayacak bir kuruluş veya sorumlu yasal bir örgütün kurulması gerekmektedir.

2- Mevcut yasa ve yönetmelikler, teşvikleri, finansman imkânlarını, yatırım ve işletmeleri destekleyen, uygulamaları kolaylaştıran bir hale getirilmelidir. Bu sayede modern anlamda yeni tesislerin kurulması, eski tesislerinde iyileştirilerek istenilen düzeye çıkarılması sağlanabilecektir.

3- Yatırımcılara yatırım başında, uygun ve güvenceli bir şekilde kesin olarak termal su tahsisi ile arazi tahsisinin sağlanması ve bunun bir merkezden koordinasyonu ile takibinin kontrolünün yapılması zorunludur.

4- Termal tesislerin özel sektör tarafından işletilmesi esası hakim olmalı, bu konuda işletme yapması zorunlu olan kamu kurumlarının tesisleri, özel sektör gibi işletebilecek şekilde yetkilendirilmesi ve örgütlenmesi gerekmektedir.

5- Turistik termal konaklama ve kür merkezlerinde (Kaplıcalarda) proje, yatırım ve işletmelerdeki asgari esas ve şartların sağlanabilmesi, termalizmin Türkiye'de hak ettiği yeri alabilmesi için Sağlık ve Turizm Bakanlığı'nca işbirliği yapılarak gerekli hususların tespiti ve acil tedbirlerin alınması zorunludur. Proje, yatırım, işletme, tedavi vb. konularda işlerlik ve ilgi sağlayacak yeni uygulamalar getirilmelidir. Turizm Teşvik Kanunu'na ek olarak çıkarılan 3487 sayılı yasa ile ilgili yönetmelik çok iyi hazırlanarak

bir an önce çıkarılmalıdır.

6- Bugün Türkiye'de 6.5 milyondan fazla insan, Avrupa düzeyinde olmayan ve büyük ölçüde tenkit ettiğimiz termal merkezlere (Kaplıcalara) gitmektedir. Türkiye'de resmi olmayan verilere göre, 10 milyon kişiden fazla insanın romatizma hastalığına sahip olduğu söylenmektedir. Bu talebin yanı sıra Türkiye'de denize ve kıyılara gitmeyen, ekonomik durumu yeterli olan ve harcama yapabilecek önemli bir müşteri potansiyeli bulunmaktadır.

Kaplıcaların Ankara-İstanbul-İzmir-Sivas-Kayseri gibi büyük şehirlerin yakınında veya içinde bulunması, gerek tedavi, gerekse rekreatif amaçlı bir müşteri potansiyelini yaratmaktadır. Uygun yer, altyapı ve tesis, termal suyun doğru kullanımı, modern anlamdaki tesislerin yapılması ve işletilmesi sağlarsa; termal turizm iç turizmde lokomotif görevi yapacak ve dolayısı ile büyük bir termal artış sağlanacaktır.

7- Termal otel ve kür merkezi ile kür parkından oluşan termal, kompleks yatırımlarının ekonomikliliği, kısa sürede yatırımı geri ödemesi (3-5 yıl) önemli bir faktördür. Bu nedenle cazip yatırımlardır. Son yıllarda, uygun olarak düzenlenip işletilen termal kür merkezi gelirlerinin, konaklama tesisleri gelirinden birkaç kat fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle, termal merkezlerde iyi bir (Kaplıca) kür merkezi işletmesi esas olmaktadır. Bu sisteme açık ve kapalı yüzme havuzları, uygun rekreatif fonksiyonlar da eklendiğinde talep ve kârlılık daha da artmaktadır. (İzmir-Balçova, Gönen Termal Tesislerinde olduğu gibi.)

Ayrıca termal suyun jeotermal enerjisinden yararlanarak entegre olarak kullanılması, yani; tesis, havuz, sera vb. ısıtılmaları ile sağlanan büyük gelir ve ekonomi sayesinde yatırımlar çok cazip hale gelmektedir.

8- Kaplıcalarda tedavi olmak isteyen, Emekli Sandığı ile S.S.K.'na bağlı emekli ve çalışanlarla ilgili tedavi yönetmelikleri, Sağlık Bakanlığı'nca yeniden ele alınıp güncel şartlara uygun hale getirilmelidir.

9- Kür merkezlerinde çalışacak yeterli miktardaki uzman doktor, terapist gibi uzmanların yetiştirilmesini sağlamak için Sağlık Bakanlığı'na gerekli önlemler alınmalıdır. Ayrıca kamu yöneticileri ve işletmecilerin konu ile ilgili eğitim ve bilgi iletişiminin sağlanması tesislerin

projelerinin uzmanlarca hazırlanması gerekmektedir.

10- İç turizmi geliştirmek amacı ile, öncelikle büyük şehirlerde veya yakınında bulunan termal merkezlerin (Kaplıcaların) bir program ve belli esaslara göre ele alınıp iyileştirilerek modern hale getirilmesi, kaplıca-çevre ilişkisinin korunması, eğer bu sağlanamıyorsa yeni tekniğe göre uygun görülen en yakın araziye termal suyun özelliğini değiştirmeden taşınarak amaca uygun yeni tesislerin yapılmasında yarar görülmektedir.

Bu sayede şehirlerde var olan potansiyelin ve talebin karşılanması mümkün olabilecek, gelişme ve rekabet sağlanabilecektir.

Ayrıca; Kestanbol, Gönen, Balçova, Çeşme gibi denize ve ören yerlerine çok yakın kaplıcalardan en uygun olanlarından bir veya iki tanesi yurtdışı taleplere cevap verebilecek ve Kürist-Turist çekebilecek düzeyde, pilot termal merkezleri haline getirilmeleri için şimdiden gerekli tedbirlerin alınmasında büyük yarar görülmektedir. Avrupa düzeyinde kurulacak pilot termal merkezlerin, diğer turizm çeşitleri (deniz, ören, kongre, 3. yaş turizmi vs.) ile entegrasyonu sağlanarak daha iyi tesis ve işletme, daha ucuz fiyatlar sayesinde yurtdışından turist çekilerek yılboyu turizm yapma olanağı sağlanacaktır. Bu yönü ile de termal turizm, diğer turizm çeşitleri içinde daha etkin bir rol uynamaktadır.

11- Türkiye 'de termal turizm konusunda çeşitli şehirlerde, üniversitelerde, termal merkezlerde panel, sempozyum, seminer gibi toplantılar düzenlenmektedir. Bu toplantılarda, bu işe gönül vermiş sayıları 20-25 kişiyi geçmeyen uzmanlarca, konuya ilişkin bilimsel, teknik görüş ve bilgiler sunulmakta, sorunlar ve öneriler elit bir grubun kendi kendine dert yanmasından illeri gidememektedir. Bunu aşabilmek için termal sular, termal turizm ile ilgili araştırmacı, teknik uzman, işletmeci, tıp uzmanları yöneticiler gibi ilgili topluluğu ve Türkiye'deki tüm kaplıcaları da içine alacak şekilde bir "Kaplıcalar Birliğinin" kurulması zorunlu olmuştur. İlgili kamu ve özel kuruluşların bunu en kısa sürede gerçekleştirmesinde büyük yarar görülmektedir.

Termal Turizm Alanında Örnek Bir Kuruluş

TURBAN YALOVA TERMAL

Mitoloji'de asıl adıyla Bitinya (Küçük Asya)'da yaşayan kavimler, yerden fışkıran, tabiatın çıkardığı sıcak su ve buharın GARYNEJ isminde bir ejder mabut'dan geldiğine inanmışlardır. Bitinya'ya Eski Yunan Kültürü ve dininin yansıması ile Eski Yunan Mitolojisi'ndeki kuvvet ve atletizm tanrısı olan HERCULE, sıcak suların arayıcısı ve koruyucusu olarak ortaya çık-

mıştır. Vaktiyle Termal'e gelen hastalara Askulapios'un tanrısal gücü saye-

sinde şifa umudu verilmekte imiş.

Milattan önce 74 yılında Yalova'nın Romalılar tarafından işgalinden sonra, Büyük Anibal'ın isteği üzerine Kral Purisias tarafından Uludağ'ın (Olimpos) eteklerinde kurulan Purisia (Bursa) şehrinde bol sıcak su olması Termal'in geri kalmasına neden olur. Bu, Romalılar'dan sonra İstanbul'u başkent yapan Kral Konstantin

zamanına kadar devam eder. Konstantin, kaplıçalarda binlerce esir çalıştırarak 6 adet kubbeli hamam, hastane, saray, kilise yaptırır. Ne yazık ki, 9. asrın sonların-

da başlayıp 13. asırlara kadar süren savaş yıllarında buraları harabeye döner. Sağlam kalabilen yalnız şimdiki Kurşunlu Hamamı olmuştur.

Yalova'ya ve Termal'e asıl rağbet İstanbul'un fethinden sonra Bağdat yolunun açılmasıyla başlar. Tarihini akışı içerisinde çeşitli Krallar ve Osmanlı padişahları tarafından Termal'de bulunan yapılar restore edilir. 1929 yılında Aziz ATATÜRK Termal'e incelemelerde bulunmak için gelir. Termal'i çok iyi tanıyan Doktor Şükrü Paşa'dan bilgi alır ve Termal'in imar projesini çizdirerek eski yapıları restore ettirir. Tüm İşletmenin peyzajı yeni baştan ele alınır. 1935 yılında Termal Otel ve Açık

Termal Havuz yaptırılır. Tesisler, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Denizcilik Bankası tarafından işletildikten sonra 1979 yılında T.C. Turizm Bankası'na devredilmiştir.

Termal'de; göz suyu, mide suyu, niyet kemeri, mağara ve sıcak suyun çıktığı bölge ile panorama tepesi gezilebilir. Ayrıca adak kemeri, ayak suyu. altı kubbeli Hamam (Valide

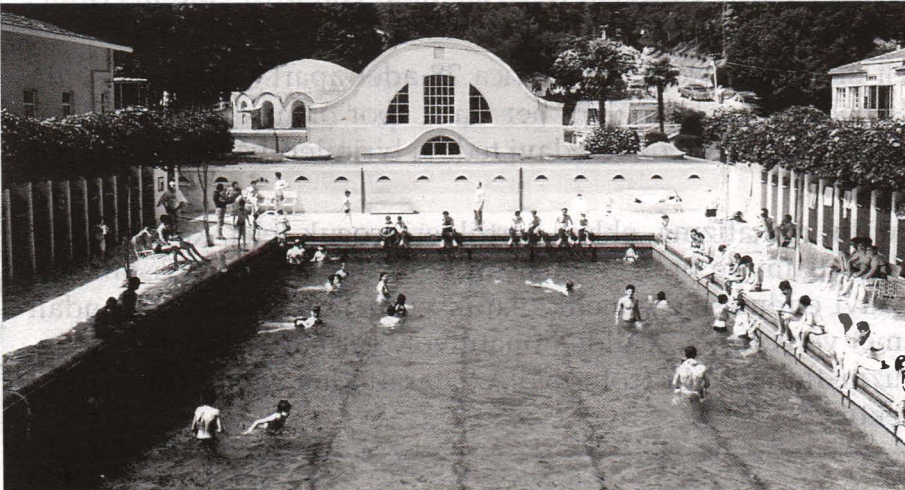
olan yerler de bulunmaktadır.

Turban Yalova Termal Tesisleri Yalova'ya 12 km. uzaklıkta, harikulade ender görülen bitki örtüsü ile kaplı bir vadi içerisinde yer almaktadır. Tesisin yüzölçümü 1.600.000 m²'dir. Tesis Otel Çamlık ve Çınar olmak üzere iki ayrı konaklama ünitesinden oluşmakla birlikte uygulamada tek bir ünite olarak yönetilip işletilmektedir.

Hamamı), Arhengelos (Başmelek Kilisesi ve Deniz Mağara) gibi tarihi değeri

Çamlık Otel; 83 oda ve 166 yatak kapasitelidir. 36 oda Çamlık bahçe tarafı, 39 oda Çamlık orman tarafı, 5 oda mini suite (Arkonya, Puan Setya, Manolya, Açelya, Petunya) 3 oda suite (Kentiya, Biberkiye, Begonya) çamlıklı lobby ve bar, TV ve oyun salonu, çocuk odası, masaj ve jimnastik salonu, 18 adet otel altı özel kabin termal

rektiğinde kış aylarında pastane olarak kullanılmaktadır. 1990 yılı itibariyle çınar ağacının yaşı 191'dir. Çınar ağacı altında bulunan "Çınar Cafe"de 15 Nisan - 30 Ekim tarihleri arasında hizmet verilmektedir. Ayrıca Çınar Otel'i'nin altında 8 kabinli mermerden yapılmış özel banyo bölümü mevcuttur.

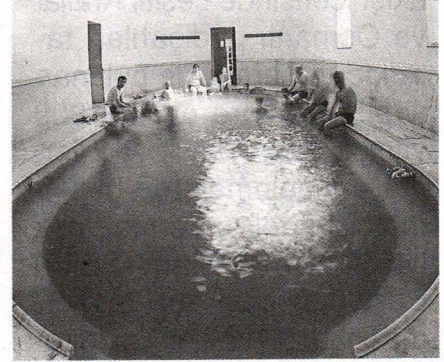
banyo, 230 kişilik Çamlık Restoran, (Her akşam yemek ve dans müziği, A'la Carte ağırlıklı) şömineli

Çınar Otel; 17 normal çift kişilik suite oda ile toplam 18 oda, 36 yatak kapasiteli II. derece tarihi bir eserdir.

Çamlık Disko, otopark, tüm odalarda çift kanal müzik yayını, telefon, suite odalarda minibar ve TV, ayrıca çift kanal video yayın imkânları bulunmaktadır.

Tüm odalarda çift-kanal müzik yayını bulunmaktadır. Mevcut olan bu ünite de klasik döşenmiş Çınar lobby ve 150 kişilik seminer salonu bulunmakta olup burası ge-

Konuklara kafeterya bölümünde çay, kahve, meşrubat, hamburger ve pasta servisi yapılmaktadır.

TERMAL OTEL ORUÇOĞLU ÖNÜMÜZDEKİ YIL HİZMETE GİRİYOR

Oruçoğlu Holding, kaplıcalar kenti Afyon'da çağdaş düzeyde bir termal tesis yapıyor. Yapımına önceki yıllarda başlanan tesis, İstanbul-Kütahya yolu üzerinde, Ömer-Gecek'te inşa ediliyor.

250 yatak kapasiteli olan otele ek olarak, ayrıca 28 adet apart villaya da sahip olan tesiste, açık ve kapalı yüzme havuzları, her türlü spor olanakları, termal havuzlar, özel banyolar, Türk hamamı, fizik tedavi tedavi birimleri ve her türlü spor için mekanlar bulunuyor.

Termal Otel Oruçoğlu, romatizma, eklem sertlikleri, çocuk felci, kısırlık, böbrek ve idrar yolu taşları, astım ve bronşit, dolaşım bozuklukları, cilt hastalıkları ve enfeksiyonların tedavi edilmesine yönelik olarak yurtiçinden ve yurtdışından gelecek hastalara hizmet verebilecek şekilde donatılıyor. Termal su sistemi ve jeotermal mühendislik hizmetleri ORME Jeotermal A.Ş. tarafından yapılan tesis, 1992 yılında hizmete girecektir.

JEOTERMAL KAYNAKLARIMIZIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Orhan MERTOĞLU
ORME Jeotermal A.Ş.

ABSTRACT EVALUATION OF OUR GEOHERMAL RESOURCES

Orhan MERTOĞLU

Orme jeotermal A.Ş., ANKARA

In this article possible applications of geothermal energy are presented and discussed. Geothermal energy is known as "clean" energy which means it is non-polluting. Some applications include electricity generation, district heating, air conditioning, using for spas purposes (thermal tourism) and production of chemicals. Today about 6000 MWe of electricity is being generated using geothermal resources. The number of houses being heated by geothermal energy is now equivalent to 600 000 houses. The greatest district heating application with geothermal energy in Turkey is in Gönen-Balıkesir. Since 1987, 1400 houses are being heated geothermally.

As for the tourism sector, each year 13 millions of tourists (curists) visit Japan for spas. In Turkey spas usage has priority for tourism diversification and it is a great chance for the country.

Jeotermal enerji yeraltı ısı enerjisi olup, yeni ve tekrarlanabilen, yenilenebilen bir enerji türüdür. Türkiye jeotermal kuşak üzerinde bulunmaktadır ve dünyada ilk 10 ülke arasına girmektedir. Bazı kaynaklara göre 600 ile 1200 adet arasında değişen jeotermal kaynağımız bulunmaktadır.

Jeotermal enerji temiz enerjidir, üretim, ısı değişimi, ısıtma ve elektrik ve re-injection yapılması durumunda jeotermal enerji çevreyi kirletmez ve çevreye zarar vermez, onun içindir de Dünyada jeotermal enerjiye temiz enerji denir. Jeotermal enerji ile;

- 1) Elektrik enerjisi üretilir.
- 2) Isıtma yapılır (Şehir, sera, ev, otel ve benzeri).
- 3) Soğutma yapılır.
- 4) Kaplıca maksatlı olarak kullanılır (Termal Turizmde kullanılır).
- 5) Kimyasal maddeler üretilir.

Dünyada halen 6000 MWe civarında elektrik enerjisi üretimi yapılmaktadır. Yine Dünyada ilk jeotermal ısıtma uygulaması 1890'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmıştır ve Dünya'nın birçok ülkesinde jeotermal enerji ısıtması yapılmaktadır. İzlanda'nın başşehri'nin tümü jeotermal enerjiyle ısıtılmaktadır. Bu şehre dumansız şehir denmektedir. Yine Fransa'nın başşehri Paris civarında jeotermal ısıtma yapılmaktadır. İzlanda'nın başşehrine jeotermal akışkan 41-61 Km. jeotermal taşıma hattıyla taşınarak ısıtma yapılmaktadır.

MTA'nın belirlemiş olduğu değerlere göre Türkiye'de jeotermal elektrik enerjisi üretimi potansiyeli 4500 MW ve jeotermal ısıtma potansiyeli 31500 MWth'dir.

31500 MWth'in izahını 5 milyon evin jeotermal enerjiyle ısıtılması olarak yapabiliriz. Şu anda Türkiye'de en büyük jeotermal ısıtma uygulama alanı olarak Balıkesir - Gönen'i görmekteyiz. Balıkesir - Gönen'de 1987 yılından beri 1400 konut eşdeğerli ısıtma, 650 yataklı otellerin ısıtılması, 54 adet tabakhanenin proses sıcak suyu ihtiyacı ve 2000 m²'lik seranın ısıtılması sağlanmaktadır.

Balıkesir - Gönen'de konutlar, tüm yıl sıcak su ve kışın ısınma için, ortalama bir ücretle ayda 56.000 TL gibi bir cüzi bir ücret ödemektedirler. Ayrıca bu ekonomik uygulamaya da ilaveten Balıkesir - Gönen'de hava kirliliği önlenmektedir. Ve jeotermal akışkan re-injeckon yapılmaktadır. Gönen'de bacaların yerini jeotermal merke-

zi ısıtma sistemi almıştır. Yani bacalar artık yoktur. Bundan başka Türkiye'de ısıtma uygulamaları İzmir - Balçova'da 9 Eylül Üniversitesi kampüsünün ısıtılması, Balçova Termal Tesisleri'nin ısıtılması ve ayrıca Afyon - Ömer'de 5000 m² sera ısıtılması, 35 adet apart otel ısıtılmasını görebiliriz. Ayrıca yine Gediz Kaplıca Tesisleri ve Havza Kaplıca Tesisleri jeotermal enerjiyle ısınmaktadır. Bugünkü teknolojiyle 35° C'nin üzerindeki jeotermal alışkanlıklar ile ısıtma yapılmaktadır.

Buna bir örnek olarak Haymana'da 2 adet camii 42° C jeotermal akışkanla ısıtılmasını görebiliriz. Şu anda Türkiye'de yapılan jeotermal ısınmayı konut eşdeğeri olarak aldığımızda 4500 konut olarak görürüz. 5 Milyon ev jeotermal ısıtma potansiyelimize karşın 4500 ev eşdeğeri ısıtma yapmamız jeotermal potansiyelimizin 1/1000'ini kullandığımız anlamına gelmektedir.

Jeotermal varlığımızla ilgili bazı örnekler verecek olursak, şu anda Denizli - Kızıldere jeotermal santralinde elektrik üretiminde kullanılan jeotermal akışkanın 147° C derecede 1500-1700 ton saat debide kaynar jeotermal akışkan Menderes Nehri'ne akmaktadır. Bu akışkanın enerjisi saatte 12 milyon Türk Lirası fuel-oil eşdeğeridir. Ve bu akışkan tüm yıl boşa atılmaktadır, ayrıca Balıkesir - Şındırgı'da 90° C sıcaklığındaki jeotermal su değirmen çevrilmesinde kullanılmaktadır. Bu jeotermal akışkan yüzeyde doğal olarak boşalmaktadır. Buna karşın Fransa'nın başşehri Paris havzasında normal gradyan ile elde edilen 2000 mt. derinlikli jeotermal kuyularından elde edilen 60 ve 80 C'lik Jeotermal akışkanlar ısıtmada kullanılmaktadır.

Biz bu sıcak akışkanları Türkiye'nin birçok yüzeyinde görmekteyiz. Yine gelişen teknoloji nedeniyle Dünya'da jeotermal akışkan 61 Km.'ye kadar taşınıp Jeotermal ısıtma yapılmaktadır. En uzun taşıma hattı İzlanda'dadır.

Şu anda Dünya'da 860 ton fuel-oil saat eşdeğerli jeotermal ısıtma yapılmaktadır ve ayrıca Dünya'da ısıtılan konut sayısı 600 bin'e ulaşmıştır. ABD'nin jeotermal ısıtmadan beklediği ekonomi 160 trilyon TL. (Türk Lirası) değerindedir.

Hava kirliliğini önleyen, ekonomi getiren ucuzluk getiren jeotermal enerji uygulamasında konut başına yatırım tutarı 2 Milyon lira civarında olmaktadır. Ve jeotermal ısınmanın ısınma maliyeti kömürle ısınmanın 1/5'ine mal olmaktadır. Ayrıca Jeotermal ısıtma değeri-

dirme sistemleri kendisini en geç 4-5 yılda geri ödeyen yatırımlar olarak görülmektedir.

Gelişen Jeotermal teknolojisi kendisinin problemlerini artık çözmüştür. Kabuklaşma ve korozyon gibi Jeotermal problemleri kesinlikle çözülmüş ve Jeotermal değerlendirme hız kazanmıştır. Aşağıda bazı önemli Jeotermal alanlarımızdaki rezervuar sıcaklıklarına göz atacak olursak:

Simav -162	Germencik - 200
Salihli - 98	Salavatlı - 160
Tuzla - 175	Kozaklı - 92
Seferihisar - 148	Kızılcacahamam - 86
Denizli (Kızıldere) - 200	Cönen - 82
Gediz - 80	Bigadiç - 80
Sındırgı - 90	Yenice - 90
Ömer-Gecek - 105	Gazlıgöl - 68
Kestanbolu - 75	Yalova - 66
Van (Erçiş) - 85	Sandıklı - 68

Avrupa'da ve Amerika'da fuel-oil kömür bazlı merkezi ısıtma sistemleri vardır. Bu merkezi ısıtma sistemleri herbiri birer rantabilite unsurudur. Ve hava kirliliğini önlerler. Bu merkezi ısıtma sistemlerini bir de ucuz bir ısı kaynağı olan jeotermal enerjiye dayalı hale getirdiğimiz zaman ekonomisin düşünmeğe hiç gerek olmaya-çağı açıktır.

Simav'da 2000 + 4500 konutun jeotermal ısıtılması için fizibilite raporu ve projeleri hazırlanmıştır, 1 Mayıs 1991'de sistemin temeli atılmış olup 1. Etapın Aralık 1991'de devreye girmesi beklenmektedir.

Jeotermal kaynaklarımızın elektrik üretiminde ve ısıtmada hava kirliliğine karşı ve termal turizmde kaplıca maksatlı kullanımı büyük önem taşımaktadır.

Termalizm ile ilgili örnek verirsek bugün Japonya'nın Beppu şehrine yılda 13 milyon kaplıca turisti gelmektedir. Almanya'da 600.000 kaplıca yatağı vardır. Ve Almanya'ya yılda 7.3 milyon turist gelmektedir. Bunun yanında Macaristan'a kaplıca (Termalizm) maksatlı olarak 10 milyon turist geldiğini biliyoruz.

Termalizm ülke için bir şanstır, çünkü temiz hava, güneş, iklim, tabiat güzelliği ve termal suyla yapılan bir turizm çeşididir. Dolayısıyla turizm çeşitlendirilmesinde termalizmin kullanılması 1. derecede önem kazanmıştır.

Zaten hükümet programlarımızda da turizm çeşitlendirilmesinde termalizm 1. sırayı almıştır.

KAPLICA HEKİMLİĞİNİN ÇAĞDAŞ GELİŞİMİ

GİRİŞ

Hekimlerin babası Hipokrat ve diğer ünlü Türk Hekimln-i Sina. tabii enerji kaynaklarının insan sağlığı ile ilişkisini yayınlarında ilk defa belirlemişlerdir. Ülkemizin nitelik ve nicelik yönünden zengin kaplıca imkânları, tarih ve kültürel zenginliği, halkımızın geleneksel kaplıca eğitimi Türkiye'de kaplıca hekimliği'nin önemini vurgulamaktadır.

21. yüzyıla yaklaştığımız bir dönemde, tabii enerji kaynaklarının sağlıklı ve hasta kişi üzerine etkisi, gelişmiş ülkelerde, artık bilimsel aydınlığa kavuşmuş durumdadır.

Kaplıca tedavizinin bilimsel yönden anlamı nedir? Sıcak maden suyu kaynağın bulunduğu yöreye özgü iklim koşullarının ve bunları tamamlayan biyolojik ortamın etki unsurlarının "Kür" biçiminde uygulandığı bir "tedavi sistemi"dir. Kaplıca kürleri, sadece belirli hastalıkların, belirli dönemlerde tedavi amacıyla değil, aynı zamanda, vücudu dinlendirmek, kaybolan çalışma kapasitesini ve direncini arttırmak suretiyle, rekreasyon ve rehabilitasyon amacıyla da değerlendirilmelidir.

Öncelikle, halkımız arasında ılıca ve içmece olarak değerlendirilen, Avrupalılar'ın "Termo-Mineral Su" , Almanlar'ın "Heilwasser" dedikleri kaplıca tedavisinde şifa verici unsur, Sıcak maden suyunu tanımlamak yararlı olacaktır.

Uluslararası Termalizm Federasyonu'nun tanımına göre; sıcak maden suyu, doğal olarak belirli bir sıcaklıkta (20 C üzerinde) olan, belirli oranda doğal madensel tuz ve gaz taşıyan ve doğal bileşiminde herhangi bir değişiklik yapılmadan, klinik yönden tedavi edici&şifa verici- güçlendirici etkisi saptanmış tabii enerji kaynağıdır.

Termalizm; maden suyu kaynaklarının incelenmesi ve sağlık amacıyla kullanımının organizasyonudur.

Klimatizm: İklim koşullarının, sağlıklı kişilerde koruyucu hekimlik ve hasta kişilerde tedavi amacıyla değerlendirilmesidir.

Sosyal Termalizm: Kaplıca kürü uygulama giderlerinin, Devlet, sosyal sigortalar ve kamu iktisadi teşekkülleri tarafından ödenmesine "Sosyal Termalizm" denir

SICAK MADENSULARININ SINIFLANDIRILMASI

Madensuları, tıptaki kullanım alanlarını belirlemek üzere, çeşitli özelliklere göre sınıflandırılır.

Prof.Dr. Nurten ÖZER

*Istanbul Üniversitesi
Istanbul Tıp Fakültesi*

Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Anabilim Dalı Başkanı

ABSTRACT

THE CONTEMPORARY DEVELOPMENT OF PROFESSIN OF PHYSIAN OF THERMAL SPRING

Nurten ÖZER, Professor
*Istanbul University, Çapa Faculty of Medicine,
Istanbul, TÜRKİYE*

Using of hot mineral water for human health has reached to very ancient dates. It has known that the men who lived in the period before christ such as Greeks and Romans, then Turks and then the European countries have benefited from such water for health.

In this article, the classification of hot mineral water has been done and the historical developments and actual implementations about using of such water for the purpose of human health and the training activities on the field of the thermal springs practise of physician are explained.

1- Oluşlarına Göre Sınıflandırma

Vadoz veya Jeotermal Sular: Yeryüzündeki yağmur, kar gibi atmosferik suların, topraktan sızması ve çatlaklardan derinlere inmesi sonucu ısınır ve mineral yüklenirler, geçirimsiz bir tabakaya geldiklerinde, uygun bir çatlak-fay yoluyla tekrar yeryüzüne çıkarlar. Bu tür sulara, "Vadoz Sular" denir.

Jüvenil veya Mağmatik Sular: Yerkürenin çok derinlerinde yüksek basınç altında jüvenil hidrojen ile atmosferik oksijenin bileşimiyle oluşan sular, göllenerek çatlaklardan yeryüzüne çıkarlar. Yeryüzünün üst tabakalarında çeşitli yönlü kimyasal reaksiyonlara uğrarlar. "Jüvenil" denilen sular, çoğu kez volkanların dışarı attıkları erimiş lavların terkiplerinde bulunur. Örneğin, Gayzerler de volkanik menşelidir.

Karışık (Miks) Sular: 9/10 oranında vadoz, 1/10 oranında jüvenil sulardan meydana gelen sulardır. Bu sulara örnek, Türkiye'deki Gönen, Almanya'daki Kaprisbad kaplıca sularındır.

2- Sıcaklık Derecelerine Göre Sınıflandırma:

Termal Sular;

a) Sıcaklığı 20 C üzerindeki sular,

● Hipotermal sular (20 C-34 C),

● İsothermal sular (34 C-38 C),

● Hipertermal sular (38 C üzerindeki sular).

b) Soğuk Sular; 20 C'nin altındaki sular:

Ülkemizde, hipotermal sularla banyo kürleri yapan halk bu uygulamaya "ılıca", hipertermal sularla yapılan içme kürleri için de "İçmece" adını verir.

c) Mineral Yoğunluğuna ve Tonsiteye Göre Sınıflandırma:

a) Hipertonik sular,

b) İotonik sular,

c) Hipotonik sular.

d) Taşıdıkları Mineralin veya Gazın türüne Göre Sınıflandırma:

● Alkalik (=Bakarbonatlı),

● Acı (=Sülfatlı),

● Tuzlu,

● Kükürtlü,

● Karbondioksitli,

● Radyoaktif,

● Demirli,

● İodlu,

● Arsenikli,

● Oligometalik (=Basit Akrototermal veya soğuk akrototermal) ve

● Karışık (=Miks) sular.

Günümüz bilimsel görüşüyle, Balneoterapi benzeri tedaviler;

Peloidoterapi (=çamur tedavisi),

Klimaterapi, (=İklim tedavisi),

Speleoterapi, (=mağara tedavisi)

Talassoterapi, (=deniz ve güneş),

Helioterapi, (=Güneş tedavisi)

çeşitli tabii kaynak unsurlarının Tıp'ta değerlendirildiği tedavi yöntemleridir. tbbi-hidro-klimatoloji, bu tedavileri araştıran, uygulayan ve eğiten bilim dalıdır.

KAPLICA TEDAVİSİNİN ETKENLİĞİ

Hidro-klimatolojideki araştırmalar, balneoterapi tabii unsurların, müşterek etkisinin sağlığı koruyucu, çevre koşullarına karşı organizmanın direncini artırıcı, hastalıkları tedavi edici etkisini kanıtlanmıştır.

Kürün etkisi sağlıklı ve hastalıklı kişi üzerinde iki yönlüdür:

1-Özel Etki:

Burada rol oynayan suyun fiziksel özelliği, suyun sıcaklığı, hidrostatik basıncı, özgül ağırlığı ve kaldırma kuvveti, iletkenliğidir. Kimyasal özelliği, mineral ve gazlarının türü, yoğunluğu ve emilme kapasitesidir. Bunun yanı sıra, kaplıca yöresinin iklimsel faktörleri, yöresel infraruj ve ultraviyole radyasyonu, havasının nemi ve sıcaklığı, atmosferik basıncı, rüzgar ve elektriksel iyon yoğunluğu, kürün organizma üzerindeki olumlu veya olumsuz etkinliğini yaratan faktörlerdir. Kaynağın çıktığı yerde bulanana flora-fauna denilen tek hücreli bitki ve hayvanlar, yeraltında çeşitli kimyasal reaksiyona uğramış suyun, yerüstünde de fiziko-kimyasal değişime uğramasını sağlarlar. Bu sebeple kaynak başındaki su, tabii unsurları değişmeyen, "Canlı" özelliği taşımaktadır. Bu etkenliğe, iklimle yakın ilişkisi olan yöresel biyolojik bitki örtüsünün rolü de eklenir.

2-Genel Etki

Kaplıca küründe bu etkilerin sürekli biçimde uygulanmasıyla ortaya çıkan ikinci ve önemli olan etki "Genel Etki"dir. Bu etkinin yanında, fiziksel, kimyasal, biyolojik unsurların belirli sistemler üzerindeki izole etkisi önemsiz kalır. Genel ve özel etkilerin olumlu yönde gelişmesi için, madensuyunun organizmanın iç düzen mekanizmasının, normal işleyeceği 37-38 C'deki banyo, belirli ölçümdeki içme kürü halinde gazının dozu belirlenmiş inhalasyon biçiminde verilmesi, programlı iklim kürleri ile teşrik edilmesi gerekir. Kaplıca

kürünün etkisinde kişinin, kişisel yapı ve soya bağlı göstereceği tepki, hastalığın türü ve klinik dönemi rol oynar. Belirli sürede ve şiddetteki enerji unsurunun "Seri Uyarıcı" olarak tatbiki ile, merkezi ve otonom sinir sistemleri, hormon, enzim faaliyetleri uyarılır; metabolizma ve vücut direnç mekanizması düzenlenir, kişinin, hastanın dış çevreye uyum kapasitesi yenilenir. Örneğin dış çevreye uyum kabiliyeti düşük olan çocuk ve yaşlılarda tabii enerji kaynakları ile yapılan kürler, vücut direncini artırıcı olarak önem kazanır.

Kaplıca küründe fizyolojik düzenleme mekanizmasının yanı sıra, ortam değişikliğinin sağlayacağı ruhsal tepki, ayrıca kaplıca kür merkezinin yapay çevre unsurları, kirlilik ve gürültüden arınmış olması da, kaplıca tedavisinde dikkate alınması gerekli konulardır.

İltihabi, degeneratif eklem ve eklem dışı romatizmalar başta olmak üzere hareket sistemi, dolaşım, solunum, sinir sistemleri, mide, barsak-karaciğer-böbrek, kan, deri ve göz hastalıkları ile bazı kadın ve çocuk hastalıklarında, diabet, gut ve şişmanlık gibi endokrin sistem-metabolizma hastalıklarında olumlu sonuç alınan kaplıca kürleri, ekolojik açıdan bir "Stress" tedavisi olarak kalmaktadırlar; ilave tedavilerle kapsamı genişletilmektedir; günümüz modern kür merkezlerindeki uygulamalar, uygun ilaç, diet, fizik ve elektrik tedavileri, egzersiz, psikoterapi ve rehabilitasyon ile bütünleştirilmektedir.

MADENSUYU UYGULAMASI

1) Tedavi amacı ile uygulama-Balneoterapi

- Banyo kürleri şeklinde
- İçme kürleri şeklinde
- İnhalasyon kürleri şeklinde

2) Rekreasyon amacı ile uygulama

Çağdaş tıp anlayışı ile, ekolojik görüşle "Kaplıca Tedavisi", doğal enerji kaynaklarından sıcak madensuyunun, kaynağın bulunduğu yöreye özgü iklim koşullarıyla, biyolojik ortamın etkilerinin birleştiği "Kür" biçiminde uygulanmasıyla organizma üzerinde şifa etkisi kanıtlanan bir "Tedavi Sistemi"dir.

Kaplıca tedavisi anlamındaki "Balneoterapi" Yunanca'dan türeyen bir terim olarak, litresinde 1 gramın üzerinde mineral 20 C üzerinde sıcaklık ve belirli oranda doğal gaz taşıyan sularla yapılan tedaviyi ifade eder. Latin ülkelerindeki "Kaynak" kelimesinden türeyen "Krenoterapi" de balneoterapi ile eş anlamda kullanılmaktadır. Balneoterapi kapsamı içindeki, peloidoterapi (=Çamur Tedavi-

si), klimaterapi (=İklim Tedavisi) speoterapi (=Mağara Tedavisi) de fiziksel çevrenin diğer etken unsurlarının tıpta değerlendirildiği tedavi yöntemleridir.

KAPLICA TEDAVİSİNİN GEÇMİŞİ

Kaplıca tedavisinin tarihi, Milat'tan öncesi devirlere kadar uzanır: Afrika'da, Mısır ve Madagaskar da, sıcak suların din ve sağlık amacıyla kullanıldığı Tevrat'tan öğrenilmektedir. Cermen ve Kentlerin kullandıkları St. Moritz'de M.Ö. 2000 yüzyıllarına ilişkin kaplıcalara ait yapılar bulunmuştur. Etiler ve Frikler'e ait kalıntılar da Anadolu'daki kaplıca uygulamalarına ait örneklerdir.

Mısırlılar'ın, Etrüskler'in bu konudaki kullandıklarına takiben, Yunanlılar, kaplıca tedavisine ilk bilimsel görüşü kazandırmışlardır; Yunan bilgini Herodot (M.Ö.425-426), 9 bölümlük eserinde, bu tedavinin ana ilkelerinden bahsetmiştir. Modern tıbbın kurucusu olan Yunan hekimi Hippokrates (M.Ö. 460.375) "De Natura Hominis" adlı kitabında, doğal kaynaklarla tedavinin esasını, ekolojik yaklaşımla ilk açıklayan bilim adamıdır. Bu dönemdeki uygulamalara örnek Agamemnon Kaplıcaları, Helenistik çağdakilere örnek de, Büyük İskender'in kullandığı Kestanbolu İlıcaları'dır (M.Ö 334).

Romalılar'da kaplıca tedavisi daha verimli bir anlam kazanmıştır; bir yandan askerlerin savaş sonrası hastalıklarının tedavisi, diğer yandan spor amacıyla sıcak su kaynaklarını değerlendiren Romalılar, mimari yönden de balneoterapiye katkıda bulunmuşlardır; günümüzdeki önemli merkezlerdeki kalıntılar Roma ve Bizans yapıtlarıdır.

Orta Çağ'da, Hıristiyanlık felsefesinde, kaplıcalar, putperestlik timsali olarak görülmüş, bu nedenle harap edilmişlerdir.. Böylece, 16. yüzyıla kadar Hıristiyan aleminde, din ve politikanın sömürü aracı olan sıcak su kaynakları, bu dönemden sonra İtalya ve Fransa'da, 18 ve 19. yüzyıllarda Avrupa'nın diğer ülkelerinde de fiziko-kimyasal, biyolojik yöntemlerle standardize edilmeye başlanmış, bunun yanı sıra kaplıca hekimliğinin sosyal ve hukuksal durumu da ele alınmış, tedavi tıp akademilerinin denetimine verilerek tıbbi ilkeler konulmuştur.

"İnsan vücuduna hizmet vermek isteyen, önce O'nun ruhuna önem vermelidir" ilkesine inanan Türkler'de kaplıca tedavisi, Anadolu'ya girişleri ile, gelenek ve görenekleri, beden ve ruh bütünlüğünün ve temizliğinin gereğine olan inanlarıyla Anadolu kaplıcalarını yeni bir anlam ka-

zanmıştır.

Türk kültürü ile geliştirilen kaplıcalarda tedavi, daha sağlıklı biçimde uygulanmaya başlanmış ve bu gelişim Avrupa'ya da yayılmıştır. Ne yazık ki, Osmanlı İmparatorluğu'nun duraklama devriyle kaplıcalara verilen önem de kaybolmuştur.

Kaplıca tedavisiyle ilgili bilimsel yayınların, Türkler'de ne zaman başladığı kesin olarak bilinmiyor. Bilinen ilk yayın 1731 yılındaki Bursalı hekim Ali Münşi Efendi'nin "Bidaotül Müptedi" adlı şifalı sular hakkında yazdığı eserdir. **Viyana'lı tıp profesörü Bernerd'in 18429-yılında 'Les Bains de Brouse'** adlı eseri Bursa Kaplıcaları hakkındaki ilk tıbbi endikason belirleyen yayındır. Bunu takiben Hammer, Calvi'lerin jeolojik etüdüleri, Cevat Tahsin, Fehmi Rıza, Nazmi Asaf beylerin, Lepape, Borted, Geslin'in kimyasal etüdüleri zikredilebilir.

Yeni Çağ'da, 20. yüzyılın başında, Curie'nin radyumu keşfi ile, İtalya ve Fransa'daki suların radyoaktivite ölçümleri, kaplıca tedavisinin etki mekanizmasına yeni bir yaklaşım kazandırmış olmasına rağmen, kürün, tedavi edici özelliği belirli unsurlarını izole etkisine bağlanmış, tüm çevresel etkinliği ihmal edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tıpta, medikal tedavi alanına sentetik ilaçların girmesiyle, Avrupa, Latin Amerika, Rusya ve Japonya'da modern kaplıca kür şehirleri gelişmeye başlayarak, bu tedavi, sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik yönden önem kazanmaya başlamıştır. Yeraltı madensularını, çamur ve gazları tıpta değerlendiren "Termalizm", iklim koşullarının sağlık açısından uygulanmasını yönlendiren "Klimatizm", "Tıbbi Turizm" veya sağlık turizmini yönlendiren bilimsel görüşü getirmiştir.

Bilimsel düzeyin eğitim ve öğretimle sağlanacağı dikkate alınarak, 1978'de Berlin Sağlık Kuruluşu balneoloji birimi geliştirmiş ve ilk aşama olarak 1979 Balneoloji Kongresini gerçekleştirmiştir. Uluslararası termalizm klimatizm federasyon ve dernekleri kaplıca kür merkezlerinin hukuksal, ekonomik, mimari sorunlara çözüm getirmek, kaplıca hekimliğine çağdaş bilimsel düzeyde tıbbi görüşü kazandırmak üzere gerekli işbirliğini yaratma çabasına girmişlerdir.

Bu işbirliği doğrultusunda devletin memur, işçi, emeklinin sağlığını korumak, işgücü kaybını önlemek amacıyla, termal giderini karşıladığı, "Sosyal Termalizm" uygulaması gelişmiş ülkelerde oldukça geniş çapta uygulanmaktadır. 1976 istatistiklerine göre, Fransa'da 100 kür merkezinde yılda 530.000, Federal Almanya'da 142 merkezde

1.650.000 kürist,i bilinçli uygulamalara tabi tutulmaktadır. Termal tesislerden İtalya'da 1.250.000, Çekoslovakya'da 600.000, Rusya'da 6.000.000, İsveçre'de 900.000 kürist yararlanmaktadır. Bu tedaviyi önemsemeyen ABD bile, sadece Arkansas eyaletinde yılda 55.000 küristin küre gönderildiğini bilimsel yayınlardan izliyoruz. 10 yıl içinde bu sayı iki misline çıkmış durumdadır.

Bunun paralinde gelişen eğitimsel faaliyetle 1930-1940 arasında Almanya ve Fransa'da yoğun balneoloji eğitim verilmeğe başlanmıştır. Balneoloji ve klimatoloji birimi Federal Almanya'da 26 tıp fakültesinde, Fransa'da 29 tıp fakültesinde mevcuttur. Almanya'nın diğer enstitülerinde, 18, Fransa'nın 22'sinde, balneoloji, bioklimatoloji dersi, fiziksel tıp paralelinde, yoğun olarak programa girmiştir. 1945 yılında Vagt'la başlayan 1962 yılındaki i Amelung ve Evers'in görüşüyle gelişen ekolojik görüşle balneolojideki aşama "Handbuch der Bader Klimaheilkunde" yayınlanmıştır; bugün Hildebrandt, Schmid-Kissen aynı görüş doğrultusunda araştırmaları sürdürmektedirler.

TÜRKİYE'DE BALNEOLOJİNİN BİLİMSEL GELİŞİMİ

Çağlar öncesine dayalı kültürel ve mimari özelliklere sahip, doğal enerji kaynakları yönünden Dünya ülkeleri arasında önde gelmesi gereken bir potansiele sahip Ülkemizde, 1500'i aşkın, sıcaklığı 30 C üzerinde, yoğun madensel tuz ve gaz taşıyan sular ve 6000 civarında mağara mevcuttur (*Avşaroğlu, 1520, Erguvanlı ve Yüzer 1300*). Bu kaynaklara ait Rıza Remzi Reman'ın "Balneoloji" ve Maden Tetkik Arama Entitüsü'nün hazırladığı, Kerim Ömer Çağlar'ın fiziko-kimyasal araştırmalarını içeren " Türkiye Maden Suları ve Kaplıcaları" kitabı değerli bir eserdir. Ancak kaplıca hekimliğinde gerçek bilimsel atılım, yine Ulu Önderimiz Atatürk tarafından gerçekleştirilmiştir; 1933'de yarattığı Üniversite Reformu'nda, tek tıp fakültesi olan İstanbul Tıp Fakültesi'nde iradeleriyle 1938'de "Hidro-Klimatoloji Kürsüsü" , kaplıca hekimliğinin Türkiye'deki temelini oluşturmuştur. "ATA'mızın Beni Türk hekimlerine emanet ediniz" sözüyle nazir vücudunu ellerine bıraktığı doktoru Prof.Dr.Nihat Reşat Belger'in başkanlığındaki bu kürsü 1963 yılında yayınlanan uzmanlık tüzüğü gereğince uzman yetiştirmeğe de başlamıştır. Çağdaş tıbbın gelişimi doğrultusunda 1975 yılında "Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji" adını alan birimin 15 Eylül 1983 tarihindeki Yüksek Öğretim Kurulu'nun kararı ile, "Anabilim Dalı" olarak eğitim

ve öğretimin devanına imkân sağlanmıştır. Bu kararlar, anabilim dalı, tıpta uzmanlık verdiği gibi, jeoloji, meteoroloji mühendisleri, ekolog, hidrobiyolog, kimyager ve fizikçilere lisans üstü, doktora eğitimi verme hakkına da sahip olarak çağdaş bir seviye üniversiter düzey sağlamıştır. Nitekim, 23 Kasım 1983 tarihinde uygulamaya giren tababet uzmanlık tüzüğünü düzenleyen kanunla, Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji ana uzmanlık verme hakkını sürdürerek, ülkenin gereksinimi olan kaplıca hekimlerini yetiştirmektedir.

KAPLIÇA KÜR MERKEZİNİN PLANLAMASINDA GEREKEN FONKSİYONLAR

1- Kaplıca merkezinin jeolojik ve hidrojeolojik yapısının tanınması ve tabii enerji kaynağının potansilinin korunması gereklidir.

a) Genel jeoloji çalışmaları çerçevesinde, kaynakların muhtelif ölçekli bölgesi ve ayrıntılı jeoloji haritaları hazırlanır, litolojik yönden taş cinsleri ve yapısal tabakalaşma, kıvrım özellikleri saptanır.

b) Hidrolojik çalışmalar çerçevesinde, yağış miktarı ile akarsuların taşkını, su miktarı saptanarak, tesislerin konumu belirlenir.

c) Hidrojeolojik çalışmalar çerçevesinde, değişik litolojik yapılardaki permeabilite özellikleri, çevresel sıcak ve soğuk kaynak, akarsu, çeşme, kıyıları belirlenir.

d) Kaynar suyun derinliği, debisi, elektriksel iletkenliği, tuz ve gaz miktarı ile sıcaklığı ölçülür. Bu çalışmalarda özellikle, kaynakların hangi cins kayalar içinden, hangi tür yapısal özelliklerle yeryüzüne çıktığı gösterilir. Suların taşıdığı katyon ve anyonlar, pH değeri ve bu özelliklere ait dağılım ve diyagramlar hazırlanır.

Bu hidrojeolojik çalışmalarla sıcak maden suyunun kökeninin derin veya yüzeysel karakteri ve debisinin tesbitiyle kaynağın geliştirilmesi ve uygun kaptaj şeklini önermek mümkündür. Kimyasal-fiziksel özelliklerin periyodik ölçümleri suyun özelliğini ne kadar koruduğunu ortaya koy-

acağı gibi, kaplıca kürünün endikasyon ve kontrendikasyonları için yön gösterecektir.

e) Hidrojeolojik, litolojik, fiziko-kimyasal etüdlere ilaveten, biyolojik etüdlere ise kaynağın organik ve inorganik artıklardan korunmasında önem kazanacaktır.

f) Kaplıca merkezi kurulurken yapılacak mühendislik jeolojisi çalışmaları, yer kullanım haritaları çizilerek, sakıncalı ve koruma alanları belirlenecektir. Çeşitli konut, ulaşım, endüstriyel artıklardan korunması için bu çalışmalar kaçınılmaz kaçınılmazdır.

2- Kaplıca merkezinin iklim etüdlere; biyolojik çevrenin kontrol altına alınması, merkezin en uygun güneşlenme alanında, yerleşimi ve tıbbi yönden iklim kürlünün düzenlenmesi için gerekli çalışmalardır.

3- Kaplıca merkezinin mimari yönden değerlendirilmesinde; kür uygulama ünitelerinin tabii çevreye uyumlu yerleşimi, sağlık turizmi açısından kullanışlı, tarzda termalizme ve klimatizme yönelik bilinçli bir program içinde, tedavi, rekreasyon ve eğitimsel imkanlarıyla planlamasını kapsar.

4- Kaplıca kürünün tıbbi yönden değerlendirilmesine;

a) Maden suyunun fiziksel-kimyasal, fizyolojik olarak periyodik kontrolleri.

b) Banyo-içme, inhalasyon kürlünün ve bunlarla birlikte uygulanacak tedavi yöntemlerinin takibi için, her türlü klinik, laboratuvar tetkiklerinin yapılmasını ve bu araştırmalara göre tıbbi endikasyonların ve tedavi programının, çizilmesi,

c) Dinamik-statik iklim kürlünün planlanması,

d) Diğer tedavilerin, ilaç-fizik-elektrik, kinoterapi, psikoterapi ergoterapi, diyetin düzenlenmesi.

e) Sosyal çevre değişiminin yaratacağı olumlu etkiyi dikkate alarak, kür merkezinde çevreye uyum sağlayacak sosyal faaliyetlerin organizasyonu gerekmektedir.

KAPLICA MİMARLIĞI VE KAPLICALARIMIZ

Doç. Dr. Nevin ÇEKİRGE

*İstanbul Teknik Üniversitesi
Maden Fakültesi Öğretim Görevlisi*

ABSTRACT

SPA ARCHITECTURE AND SPAS IN TURKEY

Nevin ÇEKİRGE, Associate Professor
Istanbul Technical University
Faculty of Architecture, Istanbul, TURKIYE

Among different types of tourism developing in the recent years, we also find the Health Tourism. Spas are identified as the main buildings of Health Tourism Centers. With the examination of their historical background, it is seen that, Roman, Byzantion, Seljuk, Ottoman, 19th. Century European Buildings with 20th. Century Modern Buildings, are the most characteristic spas.

Turkey is the country having many natural healing factors as both qualitative and quantitative points. In this article, it is presented the technical problems of existing spas and suggested some solutions for them. In this area, the importance of interdisciplinary studies on the preparation of the thermal sping projects are given.

GİRİŞ

Son yıllarda dünyada, turizm açısından önemli gelişmeler olduğuna tanık olmaktadır. Gözlenen bu gelişim içinde sağlıkt urizmi'nin de varlığından söz edebiliriz. Bir yandan insan sağlığının korunmasına olan katkıları, diğer yandan sağlıklı bir ortamda dinlenme ve rekreasyon ihtiyaçlarının karşılanabilir olması, Sağlık Turizmi merkezlerinin çekeçiliğini artırmaktadır. Gelecek yıllarda, doğal çevrenin korunabildiği yörelerdeki turizm alanlarının öncelik ve önem kazanacağını gözönüne aldığımızda, sağlık turizminin önemini koruyabilen turizm türleri arasında yer alacağını şimdiden söyleyebiliriz.

Kaplıca, sağlık turizmi merkezinin ana yapısıdır ve çevresinde yer alan kapalı ve açık mekânlarla bir bütün oluşturur. Doğal tedavi etkenleri olarak tanımladığımız maden suyu, gaz, çamur ile iklimden yararlanmak amacıyla yaratılan uygulama mekânları, kaplıcada yer alırlar. Bu makalede, kaplıcaların mimari açıdan gelişimleri konu edilecek, çağdaş sağlık turizmi merkezlerinin özelliklerine değinilecek ve ülkemiz kaplıcalarının sorunlarına ilişkin önerilerde bulunulacaktır.

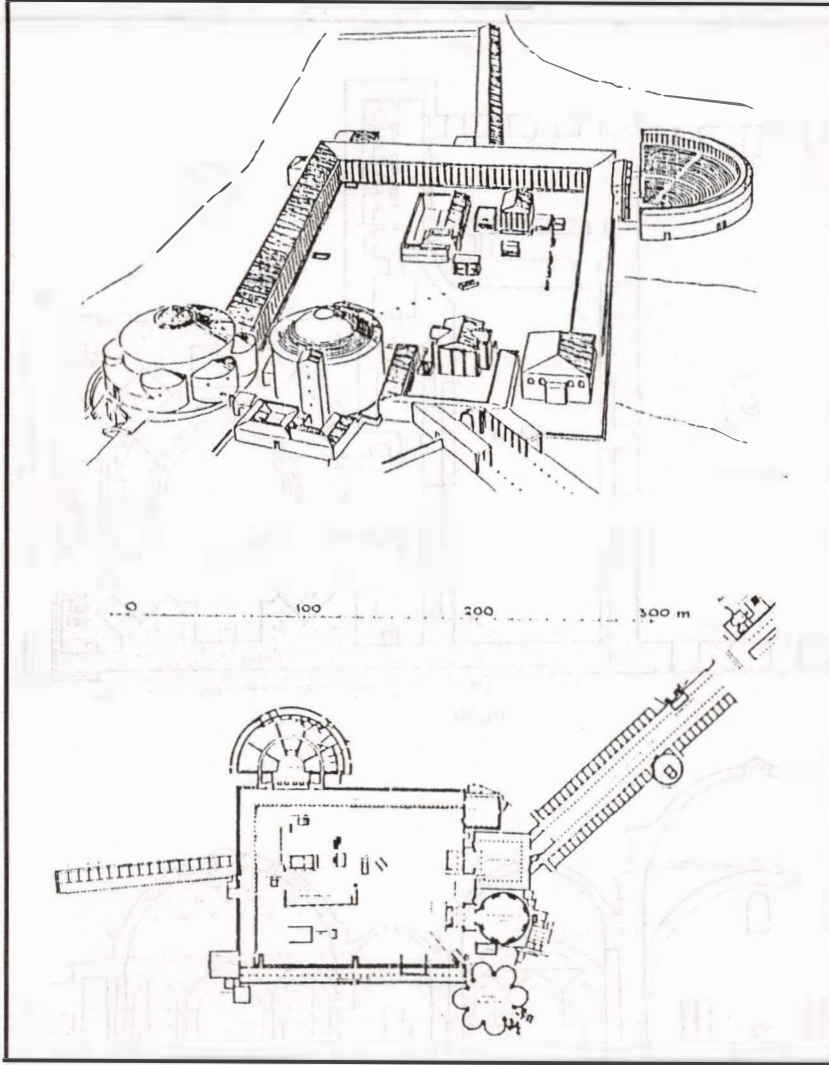
KAPLICALARIN MİMARİ AÇIDAN GELİŞİMİ

Günümüze kadar olan süreç içinde kaplıca mimarlığı açısından özellik gösteren yapıları; Roma-Bizans, Selçuklu, Osmanlı kaplıcaları ile 19. yüzyıl Avrupa ve 20. yüzyıl çağdaş kaplıcaları olarak ayırabiliriz (ÇEKİRGE, 1982, s.1.)

Tarih öncesi devirlerde insanların şifalı suları kullanmak amacıyla, mağara içlerinde çukurlar açtıkları veya kayaları oyarak havuzlar yaptıkları anlaşılmıştır. Bu ilk kaplıca örneklerini Avrupa'da ve Anadolu'da görmekteyiz. Sıcak suların kullanılmasına ilişkin ilk balneoterapi bilgilerini, Yunanlı tarihçi Herodot ve Hipokrat'tan öğreniyoruz. Yunanlılar'dan günümüze kadar ulaşabilen yapıtlar sadece sıcak su kaynağının çıktığı yerdeki tapınak ile adak yeri kalıntılarıdır.

Roma Mimarisi'nde banyo yapılarının ayrı bir önemi vardır. Anadolu'da Romalılar'dan günümüze kalan ilk kür kompleksi, Bergamadaki Asklepion Kutsal Alanı'dır (ÇEKİRGE, 1986, s.203-215) Bu alan içinde, açık ve kapalı kür alanlarının yanı sıra, tapınak, tiyatro, kütüphane, toplantı odaları ve yeraltı galerileri bulunmaktadır (Şekil 1). Roma Hamamı olarak tanınan özgün banyo yapıları, sıcak

ŞEKİL 1 :Bergama-Asklepion Kutsal Alanı(*)

(*) RADT, W., *Pergamon, Archaeological Guide*, Apa Ofset Basımevi, İstanbul, 1984, s.71.

suların bulunduğu yörelerde, kaplıcaya dönüştürülerek kullanılmışlardır.

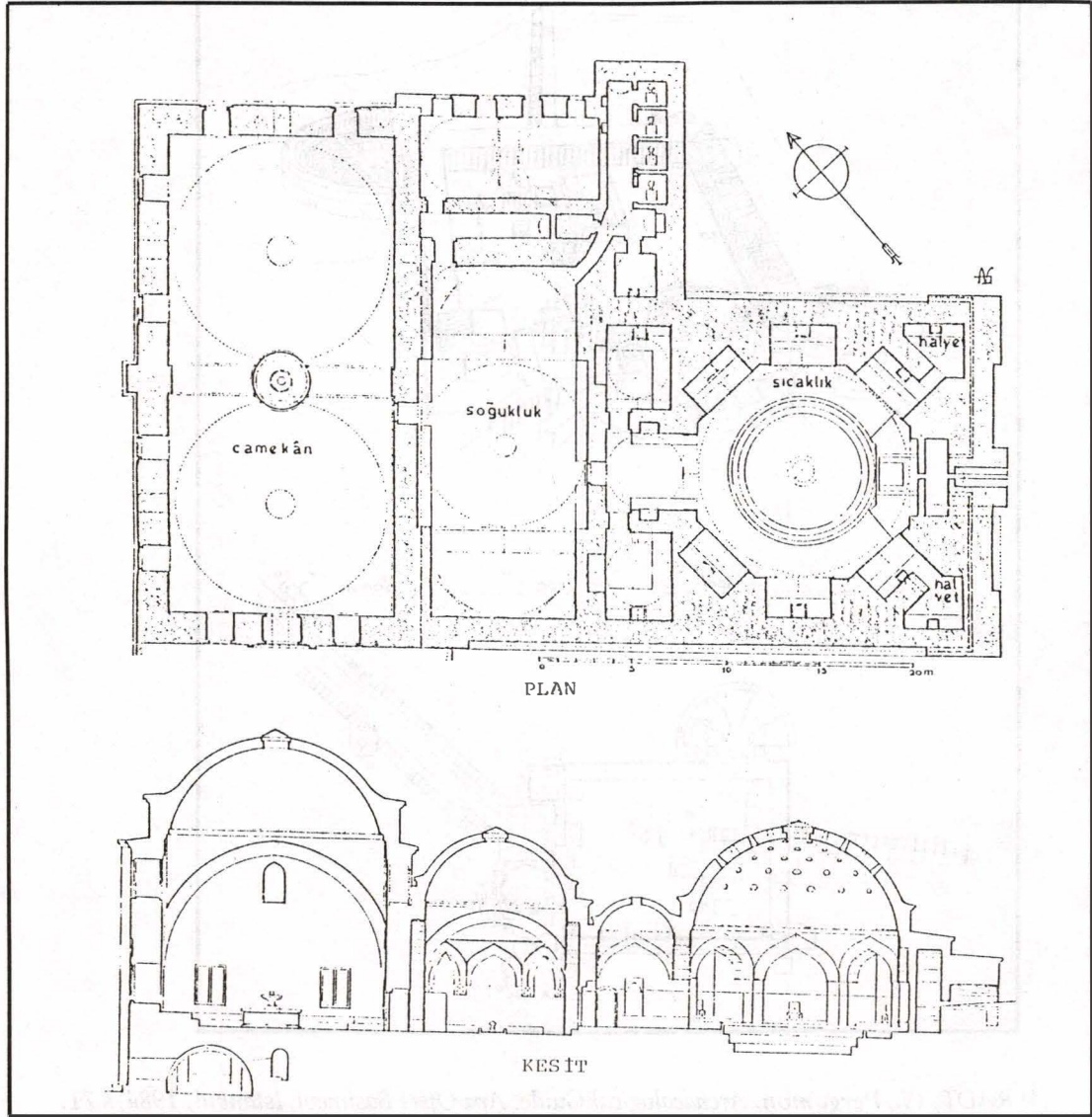
Bizanslılar'da kaplıca mimarlığı, Roma hamamlarının geliştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Günümüze kadar ulaşan Bizans kaplıcalarına örnek olarak Yalova-Kurşunlu Hamamı'nı gösterebiliriz.

Selçuklu Türkleri 11. yüzyılda Anadolu'ya geldiklerinde, kendilerine özgü olan kurnada yıkanma alışkanlıklarını da getirmişlerdir. Yeni bir mekân kullanımını ve formunu simgeleyen Selçuklu Kaplıcaları, konaklama tesisleri ile birlikte, Ilıca-

hangâh adlı kompleksler olarak ve şehirlerarası yollar üzerinde düzenlenmiştir. Günümüze kadar ulaşabilen bu tür yapılara örnek olarak Konya-İlgin Kaplıcaları'nı verebiliriz (REMAN, 1942, s.450-452)

Osmanlılar, Selçuklular'dan aldıkları mimari mirası, dünyaya örnek olan bir düzeye ulaştırarak, ünlü Türk Hamamı'nı yaratmışlardır (ÇEKİRGE, 1989, s.2) Osmanlı kaplıcaları Türk Hamamları'nın mekânsal özelliklerini taşımaktadır ve cemaat, soğukluk ve sıcaklıktan oluşurlar. Günümüzde kullanılan bu tür yapılara örnek, Bursa-Yeni Kaplı-

ŞEKİL 2: Bursa- Yeni Kaplıca(*)

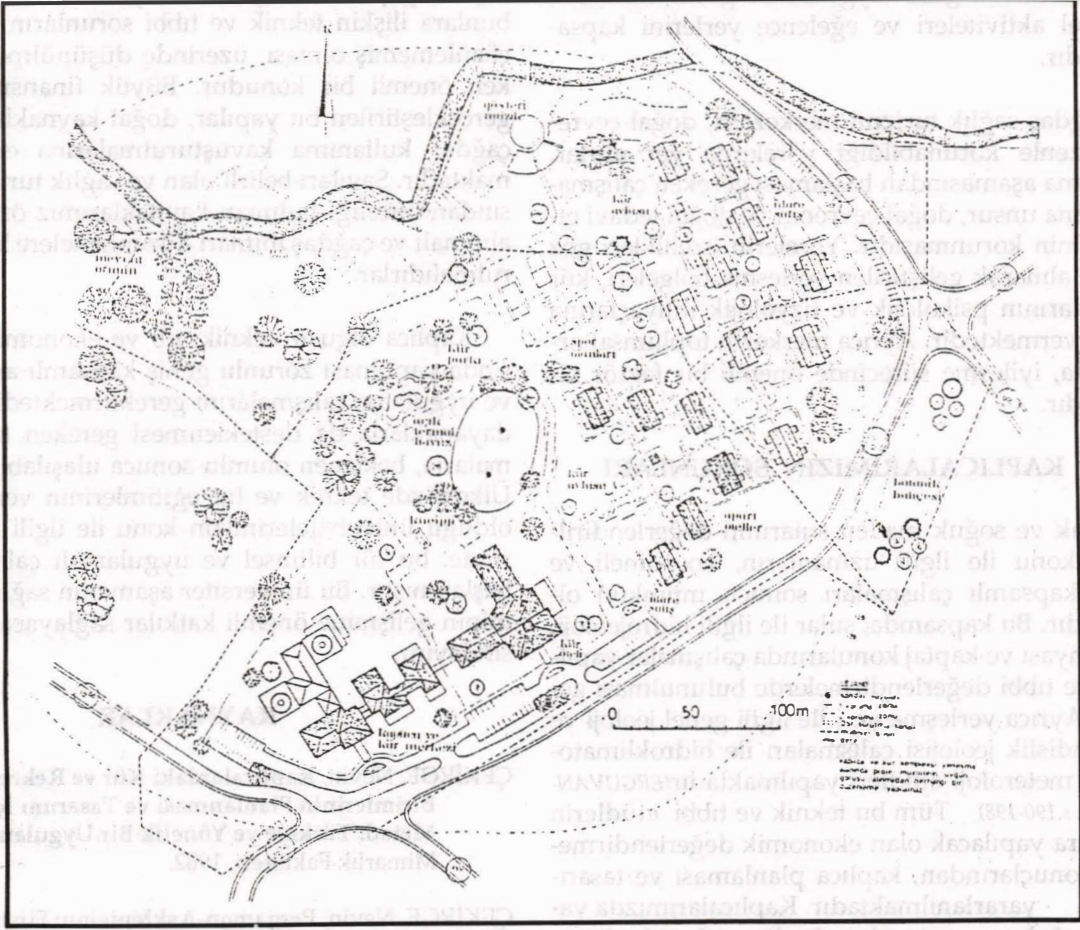
(*) GABRIEL, A., *Une Capitale Turque Brousse, Bursa, I. Texte E'de Boccard, Paris. 1958, s.168-169.*

cadır. (Şekil 2). Avrupa'da da Osmanlılar tarafından inşa edilen kaplıcalar bulunmaktadır. Örneğin Budapeşte'nin 8 yerinde Osmanlı Kaplıcası'nın var olduğunu Evliya Çelebi'den öğreniyoruz.

19. yüzyılda Avrupa'da kaplıca mimarlığında büyük gelişmeler görülmektedir. Form anlayışı ve simetrisinin egemen olduğu bu yüzyılın kaplıcalarında, çeşitli uygulamaların yapılabildiği mekânların yanı sıra, otel ve yeme-içme birimlerine de yer verilmiştir. Günümüze ulaşan bu tür yapılara örnek, Çekoslavakya'nın Karlsbad kentindeki Kaiserbad'dır (GENZMER, 1921, s.398-400)

20. yüzyılda dünyada balneoloji (Banyo bilim) de büyük ilerlemeler görülmekte ve oluşturulan ulusal ve uluslararası kuruluş ve organizasyonlar, çağdaş kaplıca anlayışının tanıtılmasına yardımcı olmaktadır. Bu çerçevede çağdaş mimari akımların da öncülüğünde, modern kaplıca yapıları geliştirilmektedir. Türkiye de bu akımlardan etkilenmiş ve Atatürk'ün isteği ile Yalova Kaplıcaları ele alınarak modern yapılara kavuşturulmuştur. Günümüzde, üniversitelerimizin bilimsel destekleriyle geliştirilmekte olan çağdaş kaplıca komplekslerinin, az sayıda da olsa ülkemizde görülmeye

ŞEKİL 3: Sakarya-Kuzuluk Sağlık Turizmi Merkezi(*)

(*) *Mimari Planlama ve Tasarımı: Dr. Mim.Nevin Çekirge, Sakarya İli Özel İdaresi, 1988.*

başlandığını söyleyebiliriz. Çoğu kez kamu yatırımları olarak gerçekleşen bu tür komplekslere örnek olarak Sakarya-Kuzuluk verilebilir(Şekil 3).

ÇAĞDAŞ SAĞLIK TURİZMİ MERKEZLERİNİN ÖZELLEKLERİ

Sağlık turizmi merkezlerini, kapsadıkları yerleşme bölgeleri açısından 6'ya ayırarak inceleyebiliriz (GLAUS, 1989)

a) **Kaynak Bölgesi:** Doğal tedavi etkenlerinin

yer aldığı bölgeler.

b) **Kür Bölgesi:** Kaplıcaların, araştırma enstitülerinin ve idarenin bulunduğu bölgedir.

c) **Konaklama Bölgesi:** Kür konuklarının kalacağı otel, sanatoryum, klinik v.s. ile kent içi pansiyonları kapsamaktadır.

d) **Dinlenme Bölgesi:** Yeşil ve gezinti alanlarının yer aldığı bölgedir.

e) **Kür Spor Bölgesi:** Çeşitli spor alanlarının bulunduğu bölgedir.

f) **Sanat Bölgesi:** Uygulamalı güzel sanatları, kültürel aktiviteleri ve eğelence yerlerini kapsamaktadır.

Çağdaş sağlık turizmi merkezleri, doğal çevrenin özenle korunabildiği yörelerde yer alırlar. Planlama aşamasından başlaması gereken çalışmalarda ana unsur, doğal çevrenin ve doğal tedavi etkenlerinin korunmasıdır. Yörelerin özellikleri göz önüne alınarak geliştirilen yerleşme bölgeleri, kür konuklarının psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Ayrıca merkezin toplumsal ortamı da, iyileşme sürecinde önemli bir faktör olmaktadır.

KAPLICALARIMIZIN SORUNLARI

Sıcak ve soğuk maden sularının değerlendirilmesi, konu ile ilgili uzmanların, koordineli ve geniş kapsamlı çalışmaları sonucu mümkün olmaktadır. Bu kapsamda; sular ile ilgili hidrojeoloji, su kimyası ve kaptaj konularında çalışmalar yapılması ve tıbbi değerlendirmelerde bulunulması gerekir. Ayrıca yerleşme yeri ile ilgili genel jeoloji ve mühendislik jeolojisi çalışmaları ile hidroklimatoloji ve meteoroloji etüdüleri yapılmaktadır(ERGUVANLI, 1984, s.190-198) Tüm bu teknik ve tıbbi etüdülerin yanı sıra yapılacak olan ekonomik değerlendirmelerin sonuçlarından, kaplıca planlaması ve tasarımında yararlanılmaktadır. Kaplıcalarımızda yapılan gözlem ve incelemelerde, yukarıda konu edilen tüm çalışmaların yapılmadığı görülmüştür.

Kaplıcaların hangi amaçla kullanılacakları önceden belirlenmelidir. Örneğin kür kaplıcaları ile rekreasyon kaplıcaları, birbirinden farklı mekân kullanımlarını ve mekânsal düzenlemeleri gerektirmektedir. Bu özelliklerin, yatırımı yönlendiren turizm ve sağlık sektörlerine ait yasal düzenlemelerde yer alması gerekir.

Kaplıcalarımızın gözlenen bir başka mimari sorun ise, kaplıca mekânlarına dönüktür. Bu mekânların teknik özelliklerinin ve nasıl kullanılacaklarının mimar tarafından bilinmemesi sonucu, yanlış düzenlemeler ve teknik hatalar ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Sağlık turizmi için son yıllarda çeşitli sektörlerde getirilen teşvikler ve desteklemeler, onu geliştirmeyi ve ülke içinde yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. Ancak 1980'li yıllarda ülkemizde

kaplıca yapılarında görülen sayısal artışa rağmen, bunlara ilişkin teknik ve tıbbi sorunların genelde çözülememiş olması, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konudur. Büyük finansmanlarla gerçekleştirilen bu yapılar, doğal kaynaklarımızın çağdaş kullanıma kavuşturulmalarına engel olmaktadır. Sayıları belirli olan ve sağlık turizmi açısından önceliği bulunan kaynaklarımız özenle ele alınmalı ve çağdaş mimari düzenlemelere kavuşturulmalıdırlar.

Kaplıca olgusu, teknik, tıp ve ekonomi alanlarında yapılması zorunlu geniş kapsamlı araştırma ve uygulama çalışmalarını gerektirmektedir. Yasal dayanaklarla da desteklenmesi gereken bu çalışmalarla, beklenen olumlu sonuca ulaşılabilecektir. Ülkemizde teknik ve tıp eğitimlerinin verilmekte olduğu üniversitelerimizin konu ile ilgili birimlerinde, bu tür bilimsel ve uygulamalı çalışmalara başlanmıştır. Bu üniversiter aşamanın sağlık turizminin gelişimine önemli katkılar sağlayacağı kanısındayım.

KAYNAKLAR

- ÇEKİRGE, Nevin, **Kaplıcalardaki Kür ve Rekreasyon Birimlerinin Planlanması ve Tasarımı İçin Bir Metod: Türkiye'ye Yönelik Bir Uygulama**, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, 1982.
- ÇEKİRGE, Nevin, **Pergamon-Asklepieion: First Steps to Desing of Modern Balneotherapy Centers From Anatolia, XXII. International Congress of SITH-Turkey**, 1986.
- REMAN, Remzi, **Şifalı Su Kullanmak İلمي Balneoloji ve Şifalı Kaynaklarımız**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1942.
- ÇEKİRGE, Nevin, **Development of Spa Architecture in Turkey XXV. International Congress of SITH W.Germany**, 1989.
- GENZMER, Frederich, **Bade un Schwimmanstalten**, Gebhardt's Verlag, Leibzig, 1921.
- GLAUS. Otto, **Internationale Charte für Architektur und Planung der Kurorte**, Schweiz, 1989.
- ERGUVANLI, Kemal, Yüzer, Erdoğan, Çekirge, Nevin, Öztaş, Turgut, **Kaplıca Projelerinin Hazırlanmasında Disiplinlerarası Çalışmaların Önemi**, 1. Ulusal Balneoloji Sempozyumu. İstanbul, 1984.

TERMAL SULARIN SAĞLIK ALANINDA KULLANIMI

Prof. Dr. Tansu ARASIL

Ankara Üniversitesi

Tıp Fakültesi

Ibn-i Sina Hastanesi Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı Başkanı

ABSTRACT

USING OF THE THERMAL WATERS IN THE FIELD OF HEALTH

Tansu ARASIL, Professor
The Head of Main Scientific Branch of Ibn-i Sina Hospital of Faculty of Medicine
Ankara University, TÜRKİYE

Thermal spring treatment is a therapy system or with the term of used in medical language where integrate the Balneotherapy, termalism and climatizm in it that have an important effectiveness of treatment by means of application of mineral water and the conditions peculiar the region and biological media which complete them.

In this article, the matters which must be taken into account during using of the thermal waters in the field of health and the thermal waters use good for which disturbance of health has shortly explained.

Kaplıca tedavisinde etken enerjetik unsur olan yeraltı sıcak maden suları, yer kürenin yüzeysel ve derin katmanlarından geçerek, belirli ısıda, belirli oranda tuz ve gaz yüklenirler. Kaynağın çıktığı yerde bulunan "founa" veya "flora" denilen biyolojik etkenler, suyun fizikokimyasal değişime uğramasına neden olur. Sonuçta kaynak dışındaki su, gerek doğal elemanları, gerekse biyolojik ortamı ile "canlı" niteliği taşır. Kaynağın bulunduğu yörenin iklim koşullarıyla bu etkenlik artar.

Kaplıca tedavisi, doğal enerji kaynağı olan termo-mineral suları ve kaynağın bulunduğu yöreye özgü meteorolojik faktörleri, şiddet ve süresi doze edilmiş bir dizi uyaran halinde, bir kür şeması şeklinde kullanarak maladaptasyon halinde bulunan organizmanın hücre-doku-organ ve sistemler düzeyinde uyum reaksiyonları vermesini, organizmanın regülasyon mekanizmasının işlemini sağlar.

Özetlemek gerekirse, kaplıca tedavisi ya da tıp dilinde kullandığımız terimle "Balneoterapi", termalizm ve klimatizmi bütünleştiren, maden suyu ile kaynağın bulunduğu yöreye özgü iklim koşullarının ve bunları tamamlayan biyolojik ortamın kür şeklinde uygulanmasıyla, önemli tedavi etkinlikleri bulunan bir terapi sistemidir. Bu kapsam içerisinde çamur tedavisi "Peloidoterapi", iklim tedavisi "Klimaterapi", mağara tedavisi "Speleoterapi" gibi uygulamalar, çevre unsurlarının doğa ile birleştirilerek modern tıbbın hizmetine sunulduğu tedavi yöntemleridir.

İlk kaplıca tedavisi uygulamaları, Milat'tan önceki yıllarda Mısır ve Madagaskar'da başlamış olup, Tevrat'ta buna ait veriler vardır. Daha sonra Mısırlılar, Etrüks'ler, Yunanlılar ilk bilimsel görüşleri ortaya koymuşlardır. Herodot ve modern tıbbın kurucusu Hipokrat, kaplıca tedavisi konusundaki ilk bilimsel verileri, Agamemnon Kaplıcası ve yöresindeki bilgi-deneyimlerine dayanarak tıp dünyasına aktarmışlardır. Büyük İskender, Romalı ve Bizanslılar savaş sonrası askerlerin tedavi ve spor amacına yönelik büyük kaplıca merkezleri kurmuşlardır, ancak Ortaçağ'da Hristiyanlar kaplıca tedavisini bir tür putperestlik olarak algılanmış, mevcut kuruluşları yıkmışlardır. Sonraki yıllarda Orta Asya'dan Türkler'in Anadolu'ya gelmesiyle şifalı suların büyük ölçüde yararlanılmaya başlanmış, 16-17. yüzyılda Avrupa'da şifalı suların önemi anlaşılıp ilk modern balneoloji bilgileri tıp dünyasına sunulmuştur. Ancak Osmanlı İmpara-

torluğunun gerileme devresinden itibaren, kaplıca tedavisi ülkemizde yerini ve değerini giderek yitirmeye başlamıştır.

1933 yılında Ulu Önder Atatürk, her konuya olduğu gibi, bu konuya da önem vererek Üniversite Reformu eşliğinde Türkiye'de ilk tıp fakültesi olan İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde ilk Balneoloji kürsüsü kurulması ve Yalova Kaplıcaları'nın örnek kuruluş olması emrini vermiştir. Yıllarca Avrupa'da balneoloji konusunda çalışmalar yapmış olan Dr. Nihat Reşat Berger'e Profesörlük ünvanı verilerek Balneoloji Kürsüsü'ne direktör olarak atanmıştır. Sonraki yıllarda Prof. Dr. Nusret Şakir Dirisu, Prof. Dr. Orhan Yenil, Prof. Dr. Nurtan Özer Usman'ın yanı sıra fizik ve tedavi ve rehabilitasyon, tıbbi ekoloji ve hidro-klimatoloji ana bilim dalları mensubu pek çok değerli bilim adamı ülkemizde balneoloji konusuna bilimsel katkıda bulunmuş ve uzman hekim yetiştirmişlerdir.

Kaplıca tedavisi "Balneoterapi"nin;

- 1- Sağlık koruyucu,
- 2- Organizmanın çevre koşullarına karşı direncini artırıcı,
- 3- Hastalıkları tedavi edici özellikleri klinik araştırmalarıyla kanıtlanmıştır.

Kaplıca tedavisinin insan organizmasında özel ve genel etkileri vardır:

1-Özel Etkileri:

a) Suyun sıcaklığı, hidrostatik basıncı, özgül ağırlık, kaldırma gücü, iletkenlik gibi fiziksel özelliklerine,

b) Suyun içerdiği mineral ve gazların türü, yoğunluğu, emilme kapasitesi, radyoaktivitesi gibi kimyasal özelliklerine.

c) İnfraruj ve Ultraviyolete radyasyonu, havanın ısı, nemi, atmosferik basıncı, rüzgar ve elektriksel iyon yoğunluğu gibi yörenin iklimsel özelliklerine bağlıdır.

2- Genel etkileri;

maden suyunun organizmanın iç düzen mekanizmasına normal işleyebileceği 37 C-38 daki banyo-içme-inhalasyon kürleri şeklinde seri uygulanmasıyla oluşan ekolojik etki kompleksine bağlı olarak ortaya çıkar.

Termal enerji unsurları belli süre ve şiddette stressor olarak uygulandığında;

- Kişinin çevreye uyum kapasitesi artar,
- Merkezi ve otonom sinir sistemi, hormon-enzim faaliyetleri uyarılır,
- Vücut direnci, metabolizma, organizma dengesi düzenlenir,
- Kirlilik ve gürültüden arınmış kür merkezlerinde olumlu ruhsal değişimler görülür.
- İlaç, diyet, fizik tedavi rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi gibi tıbbi yöntemlerle birleştirildiğinde toplum sağlığı açısından büyük önem taşır.

Kaplıca kürünün tıbbi değerlendirimi için;

- Maden suyunun fiziksel, kimyasal, fizyolojik yönlerden periyodik kontrollarının yapılması,
- Banyo, içme, inhalasyon kürleri ve eşlik eden tedavi yöntemlerinin takibi için her tür klinik ve laboratuvar tetkiklerinin yapılması, sonuçlara göre tıbbi endikasyon konulup tedavi programının çizilmesi,
- Dinamik, statik iklim kürlerinin planlanması,
- Diyet, ilaç, fizik tedavi, kineziterapi, ergorapi, psikoterapi gibi diğer tedavilerin programlanması gerekir.

Çağdaş tıp görüşünce kaplıca tedavisinde yaşamsal sorunlarla karşılaşmamak için;

- Hekim endikasyon koymalı
- Kaplıca tedavisi gerektiren hastalık ve devreleri iyi tanınmalı,
- Kesin endikasyonlar belirlenmeli,
- Uygulamalar klinik kontrol altında yapılmalıdır.

Kaplıca tedavisi "Balneoterapi" pek çok hastalığın sağumunda etken bir yöntemdir. Bu hastalıkları özetleyecek olursak:

- 1- İnflamatuvar, dejeneratif ve eklem dışı romatizmal hastalıklarda;
 - a- Hücre, doku, organ, kan düzeyindeki patolojik reaksiyonları düzenler,
 - b- Genel durum iyileşir,
 - c- Hareket kapasitesi artar,
 - d- Kas spazmı ve ağrı giderilir,
 - e- Periferik dolaşım hızlanır,

f- Kalıcı anatomik değişimler ve nüksler önlenir.

2- Solunum ve sinir sistemi hastalıklarında:

Astım bronşial, bronşektazi, obstrüktif anfizem, müsküler distrofi, tabes dorsalis, poliomyelitis, hemipleji sekelleri, nörovejetatif distoni ve psikozlarda yararlıdır,

3- Gastrointestinal Sistem Hastalıkları: Gastrit, ülser, dispepsi, bilier diskinezi, konstipasyon, v.b. hastalıklarda,

4- Urogenital Sistem Hastalıkları: Böbrek taşı, kronik sistit, kronik glomerulopyelonefrit, kronik genital hastalıklar, fonksiyonel uyumsuzluğa bağlı sterilite v.b. durumlarda,

5- Seboreik dermatit, egzema, ürtiker, psöriasis v.b. cilt hastalıklarında,

6- Hafif ve orta dereceli demir eksikliği gibi hemopoetik sistem hastalıklarında,

4- Akut kanama, tıkanan durumlarında,

5- Demans ve ağır psikolojik hastalıklarda kesinlikle önerilmemesi gerektiği unutulmamalıdır.

Ülkemizde M.T.A.'nın verilerine göre 625, tıp araştırmacılarına göre sıcaklığı 25° C-30°C üzerinde 1500'ü aşkın doğal kaynak vardır. Ayrıca 1500 civarında sıcaklığı düşük "Hipotermal" kaynak belirlenmiştir. Bu kaynakların bulunduğu yörelerde 270 tesis bulunduğu söylenmekte ise de, Sağlık Bakanlığı'ndan ruhsat alan kuruluş sayısı 20'dir. Bu ruhsatların 1930 yılında yürürlüğe giren Umumi Hıfzısıhha Kanunu standartlarına göre verildiği göz önüne alınırsa modern tıp koşullarına uygun ruhsat alabilecek kuruluş sayısının 5 veya 10'u geçmeyeceği açıktır. Tesislerde doğal olarak bulunması gereken konu uzmanı hekim, hemşire, fizyoterapist gibi elemanların yanı sıra acil servis, fizik tedavi ve rehabilitasyon rekreasyon üniteleri v.b. birimler yok denecek düzeydedir. Tüm yetersizleklere rağmen ilkel çadırılı kuruluşlarda konaklayanlar dahil ülkemizde yıllık yataklı kürist sayısının ortalama 3 milyon, günübirlikçi kürist sayısının ise bunun iki katı olduğu düşünülmektedir.

Uygulama yönünden ideal kaplıca küründe günde 1 kere sabah aç karına 15-30 dakika süreyle 21 gün banyo alınması gerekmektedir. Ancak kardiyak hastalara yararlı olan karbondioksitli sulara yapılan kürlerde 2 gün banyo alınıp 3 gün dinlenmeli, radyoaktif sulara ise 1 banyodan sonra 2 gün ara verilmelidir.

Uygulama yönünden ideal kaplıca küründe günde 1 kere sabah aç karına 15-30 dakika süreyle 21 gün banyo alınması gerekmektedir. Ancak kardiyak hastalara yararlı olan karbondioksitli sulara yapılan kürlerde 2 gün banyo alınıp 3 gün dinlenmeli, radyoaktif sulara ise 1 banyodan sonra 2 gün ara verilmelidir. İçmecelerde günlük içilecek su miktarının kilo başına 10 cc.yi aşmaması gerekir. Oysa ki, ülkemizde yapılan uygulamalarda halkın konu hakkında bilinçli olmaması ve şifalı suların bulunduğu yörelerde uzman hekim denetimi bulunmaması nedenleri ile kişiler günde 3-4 hatta daha fazla banyo alarak 20-21'lük banyoyu birkaç gün içinde tamamlamakta, içmece uygulamasında yörede kaldıkları sürece içtikleri kadar su içmektedirler. Bu tür bilinçsiz uygulamaların insan sağlığına ne denli büyük zararlar verebileceği ortadadır. Sorunun, bilgisizliğin yanı sıra halkın sosyo-ekonomik yapılanmasından da kaynaklandığı kanısındayım. Kurum olanaklarıyla kür merkezlerine başvuranlara Maliye Bakanlığı'nca yol masrafları dışında 11.000 TL.lik, S.S.K. çalışanlarına yol ve banyo ücreti dışında 6.000 T.L.lik, Emekli Sandığı mensuplarına ise banyo ücreti dışında 11.500 T.L. lik günlük ödeme yapılmaktadır. Kaplıca yörelerinde pansiyonlarda dahi, 1 günlük konaklama ücretinin 15-20.000 TL.nin al-

7- Esansiyel hipertansiyon, kronik koroner yetmezliği, sinuzal taşikardi gibi dolaşım sistemi hastalıklarında,

8- İş ve meslek hastalıklarında,

9- Latent, insuline bağımlı olmayan diabet, gut, şişmanlık gibi endokrin ve metabolik hastalıklarda,

10- Uygun geriatric vakalarda olmak üzere çok yaygın uygulama alanı bulduğu söylenebilir.

Ancak kaplıca tedavisinin;

1- Tüm akut ve ateşli iltihabi hastalıklarda,

2- Tüberküloz ve malignitede,

3- Dekompanse organ yetmezliklerinde(Kalp, böbrek v.b.),

tında olmadığı göz önüne alınırsa yetersiz ve yanlış uygulamaların, bilinçsizliğin yanı sıra ekonomik koşullardan da kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır. Kurumlara bağlı olmayan halkın hatalı kür uygulamalarında da aynı faktörlerin etkisi bulunmaktadır.

Ülkemiz Balneoloji eğitimi konusundaki görüşlerimi de aktarmak istiyorum. Pratisyen hekimlerimize fakülte eğitimi süresince fiziksel tıp ve rehabilitasyon, tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji anabilim dallarınca yeterli düzeyde balneoterapi eğitimi verilmektedir. Ayrıca bugün Türkiye'de 2000 civarında konu hakkında bilgili ve bilinçli fiziksel tıp ve rehabilitasyon, tıbbi- ekoloji ve hidroklimatoloji uzmanı hekim bulunmaktadır. Talep bulunması durumunda pratisyen hekimlere de 1-3 aylık sürelerle kurs açılarak bilgi düzeylerinin artımı sağlanabilir. Balneoloji eğitimi yeterli düzeyde almış büyük bir hekim potansiyelinin varlığına rağmen, ruhsatlı 20 kaplıca merkezinin ancak bir kısmında uzman hekim bulunması, bu merkezlerin

gerek idari gerekse tıbbi prosedür açısından hekimin yeterli işlev görmesine izin vermeyecek kadar potansiyelsiz kuruluşlar olmasına bağlıdır.

Şayet Türkiye'deki termal merkezler, yerel idare, kamu ve sağlık kuruluşlarının teknik birimlerin işbirliği ile batı standartlarına yakın düzeye getirilirse, bu merkezlerde görev almaya hazır ve hevesli, başta uzman hekimler ve fizyoterapistler olmak üzere pek çok sağlık personelinin bulunacağından kuşku duyulmamalıdır.

SONUÇ

Sonuç olarak, doğal termal kaynaklarının çok zengin olduğu ülkemizde konuya ciddi biçimde eğilerek gerekli yörelerde "Balneoterapi Araştırma Merkezleri"nin kurulması, mevcut kuruluşların iptidai koşullardan kurtarılarak "ideal Termal Kür Merkezleri" haline getirilmesi durumunda, mevcut potansiyelin gerek halkımız sağlığına, gerekse iç ve dış sağlık turizmine büyük katkılar sağlayacağı kuşkusuzdur.

BALPAŞ TURİSTİK TESİSLERİ AVRUPA STANDARTLARINDA KURULUYOR

Balpaş Balıkesir Pamukçu Termal Turizm ve Ticaret A.Ş. Balıkesir İl Özel İdaresi, Balıkesir Belediyesi, Pamukçu Belediyesi ve Balıkesirli ortaklarca kurulmuş olup, %80 hissesi özel sektöre, %20 hissesi Kamuya aittir. Balpaş A.Ş. bugün 4 milyar TL'ye çıkan sermayesi ile Avrupa standartlarında ve Türkiye'nin en mükemmel termal tesislerinin temelini atmıştır. Halen, inşaatlar hızla devam etmektedir. Bu şirket, hisselerini Ağustos 1991'den itibaren halka açmaya karar vermiştir.

Balıkesir'e 10 km. uzaklıkta ve İzmir yolu üzerinde bulunan 77.000 m² lik bir alanda kurulan termal kompleksi; Termal Otel, Termal Kür Merkezi, Kür Parkı ve yol kenarındaki günübirlik tesislerden (Kaplıca) oluşmaktadır.

4 yıldızlı ve 193 yatak kapasiteli olan Termal Oteli; yaz-kış en iyi hizmeti verecek şekilde dört yıldız standartlarına uygun olarak ve Kür süresince müşterilerinin istek ve rahat yaşamlarını sağlayacak biçimde yapılmaktadır.

Termal Kür Merkezi Türkiye'nin en modern tesisi olacaktır. Burada açık ve kapalı termal havuzlar bulunmakta olup, yüzerek geçmek için havuzlar birbiri ile irtibatlıdır. Tabanda dolan termal havuzların duvarında özel masaj fışkıyeleri bulunmaktadır. Burada, termal suyun en son teknolojiye göre dezenfeksiyonu yapılacak olup, tesisde tüm hijyenik tedbirler alınmıştır. Termal su, özel termal su soğutma sistemi sayesinde soğutulmuş, termal suya soğuk su karıştırılmadan, özelliği bozulmadan doğrudan kullanma imkanı sağlanmıştır.

Termal Kür Merkezinde özel banyolar, küvet banyoları, fizik tedavi birimleri, su altı masajı, çeşitli basınçlı duşlar, Türk hamamı, jimnastik salonu, çamur kür uygulamaları, dinlenme-doktor-hemşire odaları ve tıbbi laboratuvar bulunmaktadır. Kür Merkezi, Termal Otel'e kapalı bir geçitle irtibatlıdır. Turizm ve Sağlık Bakanlıkları ile FİTEC'in istediği şartlar sağlanmaktadır. Tedaviler doktor ve diğer uzmanlarca yapılacaktır.

Tesislere iki adet jeotermal kuyudan toplam 40 lt/sn debide ve 67 °C sıcaklıkta termal su gelmektedir. Termal sular; romatizmal hastalıklar, solunum-dolaşım-sindirim yolu hastalıkları, böbrek - karaciğer - safra kesesi hastalıkları gibi pek çok hastalığa iyi gelmektedir.

Termal su üretim, taşıma, ısıtma, soğutma ve dezenfeksiyon sistemleri en son teknolojiye göre yapılmaktadır. Tüm tesisler, havuzlar, seralar jeotermal enerji ile ısıtılmaktadır. Bu uygulama; temiz hava, konfor, yatırım ve işletmede büyük bir ekonomi sağlamaktadır. Yatırımın; fizibilite, mimari ve komple proje hizmetleri ORME JEOTERMAL A.Ş. tarafından yerine getirilmiştir.

Balıkesir'den gelen ve İzmir yolundan geçenler için yol üstü Günübirlik Termal Tesis'de (Kaplıca); restoran, kafeterya, oturma yerleri, birbirine bağlı açık ve kapalı termal havuz, özel küvet banyoları, duşlar bulunmaktadır. Tesis bahçesinde suni gölcükler, çiçekli parklar, oturma yerleri bulunmaktadır.

Termal Tesislerin tüm kapalı inşaat alanı 15000 m² 'dir.

Kür parkında; suni göller, fışkıyeli havuzlar, şelaleler, çiçek serası, çiçek parkı, yürüme yolları, reaktif amaçlı değişik yerler bulunmaktadır.

Yapılan modern tesislerle birlikte çevre ve tabiat güzelliği, güneş, temiz hava, uygun iklim, termal suyun insan sağlığına etkin özelliği ve tedavide doğru kullanımı sayesinde iç ve dış turizm açısından büyük bir talep yaratılacaktır. Bu sayede Türk turizmine, ülke ekonomisine önemli bir katkı sağlamış olacaktır.

TÜRKİYE'NİN EN MÜKEMMEL TERMAL KOMPLEKSİ BALPAŞ TERMAL TURİSTİK TESİSLERİ

- ◆ Açık ve Kapalı Termal Havuzlar
- ◆ Türkiye'de İlk Defa Ozon Dezenfeksiyonu
- ◆ Özel Masaj Sistemleri
- ◆ Termal Havuzlar
- ◆ Özel Banyolar
- ◆ Fizik Tedavi Birimleri
- ◆ Sualtı Masajı
- ◆ İnhalasyon Birimi
- ◆ Türk Hamamı
- ◆ Jimnastik Salonu
- ◆ Çamur Kürü
- ◆ Özel Masaj Fisiyeleri
- ◆ Doktor Denetimi

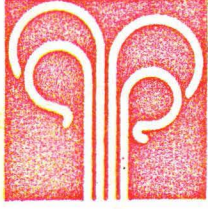

YAKINDA AÇILIYOR

...ve dört yıldızlı 193 yataklı otelimizle hizmetinizde olacağız

BALPAŞ
BALIKESİR-PAMUKÇU TERMAL TURİZM VE TİCARET A.Ş.
1. Özel İdare İşhanı No: 46-20, BALIKESİR
Tel: 253 60 - 229 87 Tlx: 581 37 Bmor Tr. Fax: 229 87

Her şey sizin sağlığınız için...

ORME Jeotermal

MÜHENDİSLİK, SANAYİ VE TİCARET A. Ş.

İLGİ ALANIMIZ;

- ◆ JEOTERMAL MERKEZİ ISITMA VE SOĞUTMA SİSTEMLERİ (ŞEHİR, OTEL, SERA VB.),
- ◆ TERMAL KÜR MERKEZLERİ (KAPLICA) TERMAL SU ÜRETİM VE TAŞIMA, TERMAL SU DEZENFEKSİYON, SOĞUTMA, ÖZEL SİSTEMLERİ,
- ◆ KABUKLAŞMA VE KOROZYON ÖNLEME SİSTEMLERİ,
- ◆ TERMAL TURİZM TESİSLERİNİN MİMARİ VE KOMPLE MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ,
- ◆ JEOTERMAL ENERJİNİN DEĞERLENDİRME SİSTEMLERİ, (ELEKTRİK ÜRETİMİ, SOĞUTMA, KİMYASALLAR ÜRETİMİ, VB)
- ◆ AĞUSTOS 1991 İTİBARI İLE ŞİRKETİMİZİN 53 ADET REFERANSI BULUNMAKTADIR.

ORME Jeotermal

MÜHENDİSLİK, SANAYİ VE TİCARET A. Ş.

Hoşdere Cad. 190/8-9 Çankaya - ANKARA
Tel: 140 57 11 - 140 57 12 Fax: 140 57 38 Telex: 44570 gişe tr